

Regeringens proposition till riksdagen om godkännande av konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder samt med förslag till lagar om sätande i kraft av de bestämmelser i konventionen som hör till området för lagstiftningen och om ändring av lagen om Forststyrelsen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att riksdagen godkänner 1989 års konvention om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder.

Konventionens syfte är att säkerställa att ursprungsfolk och stamfolk till fullo kan åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande fri- och rättigheter utan hinder och diskriminering. Parterna ska under ursprungsfolkens och stamfolkens medverkan utveckla samordnade och systematiska program i syfte att skydda dessa folks rättigheter. Konventionens syfte är att ursprungsfolks och stamfolks rättigheter ska ligga på samma nivå som den övriga befolkningens.

I konventionen bestäms om flera rättigheter som tillkommer ursprungsfolk och stamfolk och om parternas skyldigheter att agera.

Enligt konventionen ska regeringarna samråda med ursprungsfolk och stamfolk innan lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som direkt kan påverka dem vidtas. Samråd ska ske förtroendefullt med ursprungsfolkens och stamfolkens representativa institutioner i syfte att uppnå överenskommelse eller samtycke till föreslagna åtgärder.

Ursprungsfolk och stamfolk ska ha rätt att behålla sina egna sedvänjor och institutioner, där dessa inte är oförenliga med de grundläggande och mänskliga rättigheterna. När parterna tillämpar konventionen ska de erkänna dessa folks sociala, kulturella, religiösa och andliga värden och bruk och skydda dem.

Parterna ska erkänna ursprungsfolks och stamfolks äganderätt och besittningsrätt till den mark som de traditionellt bebod. Parterna ska dessutom skydda dessa folks rätt att nyttja mark som inte uteslutande bebos av dem, men till vilken de traditionellt haft tillträde

för sin utkomst och traditionella verksamhet. Parterna ska identifiera den mark som ursprungsfolk och stamfolk traditionellt bebod och garantera effektivt skydd för deras äganderätt och besittningsrätt.

Parterna ska skydda ursprungsfolks och stamfolks rätt till naturtillgångar, som hör till deras mark. Folken har rätt att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångarna.

Konventionen innehåller även bestämmelser som hänför sig till ursprungsfolks och stamfolks sysselsättning och anställningsvillkor, yrkesutbildning, hantverk, landsbygdsindustri, sociala trygghet, hälso- och sjukvård, utbildning och kommunikation.

Arten och omfattningen av de åtgärder som ska vidtas för att ge verkan åt konventionen ska bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden.

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner en förklaring där Finlands regering och sametinget i Finland uttrycker sitt samförstånd som grund för hur konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14 ska verkställas i Finland.

Propositionen innehåller ett lagförslag om sätande i kraft av de bestämmelser i konventionen som hör till området för lagstiftningen.

I anslutning till att konventionen godkänns föreslås att lagen om Forststyrelsen ändras så att i den intas bestämmelser om planering av skötsel och nyttjande av statens land- och vattenområden inom samernas hembygdsområde samt förbud mot försämring av samekulturen.

Konventionen har trätt i kraft internationellt i september 1991. För Finlands del träder den i kraft tolv månader efter den dag då

Finlands ratifikation har registrerats hos Internationella arbetsbyråns generaldirektör. Lagen om sättande i kraft av konventionen är avsedd att träda i kraft vid en tidpunkt som föreskrivs genom förordning samtidigt som konventionen träder i kraft för Finlands del.

Ändringen av lagen om Forststyrelsen är avsedd att träda i kraft ungefär tre månader efter det att lagen har antagits och blivit stadfäst.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	3
ALLMÅN MOTIVERING	5
1 INLEDNING.....	5
2 NULÅGE	6
2.1 Lagstiftning och praxis.....	6
2.2 Nordisk samekonvention.....	9
2.3 Den internationella utvecklingen	10
Internationella arbetsorganisationen.....	10
Förenta Nationerna	12
Europarådet	14
Anslutningsfördraget till Europeiska unionen.....	15
2.4 Lagstiftningen i utlandet	15
Norge	15
Sverige.....	16
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	16
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	18
4.1 Konsekvenser för samernas ställning.....	18
4.2 Konsekvenser för den övriga befolkningens ställning.....	18
4.3 Ekonomiska konsekvenser	18
4.4 Konsekvenser för myndigheterna	18
4.5 Konsekvenser för könen.....	19
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	19
DETALJMOTIVERING	23
1 KONVENTIONENS INNEHÅLL OCH FÖRHÅLLANDE TILL LAGSTIFTNINGEN I FINLAND.....	23
I Allmänna principer	23
II Mark.....	36
III Sysselsättning och anställningsvillkor.....	48
IV Yrkesutbildning, hantverk och landsbygdsindustri.....	50
V Social trygghet och hälso- och sjukvård.....	51
VI Utbildning och kommunikation	53
VII Kontakter och samarbete över gränserna	55
VIII Administration.....	56
IX Allmänna bestämmelser	57
X Slutbestämmelser.....	57
2 LAGFÖRSLAG	59
2.1 Lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder.....	59
2.2 Lagen om Forststyrelsen	59
3 IKRAFTTRÄDADE	61
4 BEHOVET AV RIKSDAGENS SAMTYCKE SAMT BEHANDLINGSORDNING ..62	62
4.1 Behovet av riksdagens samtycke	62
4.2 Behandlingsordning	63
LAGFÖRSLAG	64
1. Lag om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftning- en i konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder	64

2. Lag om ändring av lagen om Forststyrelsen.....	65
KONVENTIONSTEXT.....	67
Konvention (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder	67
La Conférence générale de l'Organisation internationale du Travail,	67
FÖRKLARINGSTEXT	87
BILAGA	89
PARALLELLTEXT	89
2. Lag om ändring av lagen om Forststyrelsen.....	89

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder, nedan konventionen, antogs under den 76:e Internationella arbetskonferensen i Genève den 7-28 juni 1989.

Konventionen ersatte 1957 års konvention nr 107 om infödda och andra i stammar levande folkgrupper, där huvudtanken var att assimilera ursprungsfolk och stamfolk med den övriga befolkningen. Syftet med den nya konventionen är att ursprungsfolk och stamfolk ska bevara sin livsstil samt att ge dessa folk rätt att delta i nationellt beslutsfattande i frågor som berör dem. Konventionen anger internationella miniminormer som berör ursprungsfolk och stamfolk.

Konventionen är den enda internationella konvention som uttryckligen berör ursprungsfolk och som är öppen för utfästelse. Den har stor symbolisk betydelse för ursprungsfolken. Konventionen har trätt i kraft internationellt i september 1991, och den har ratificerats av 22 stater. Av de nordiska länderna ratificerade Norge konventionen 1990 och Danmark 1996.

I Finland är samerna ett sådant ursprungsfolk som avses i konventionen. Det område som bebos av samer sträcker sig från mellersta Norge och Sverige, från de norra delarna av Hedmark och Dalarna över den norra delen av Finland till Kolahalvön. Det bor samer även utanför dessa områden. I Norge finns det cirka 50 000—70 000 samer, i Sverige 15 000—20 000 och i Ryssland 2 000. Enligt den statistik som uppgjordes i samband med valet till sametinget 2011 fanns det cirka 9 900 samer i Finland. Av dem bor cirka 35 % inom samernas hembygdsområde, dvs. Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner samt Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun.

I Finland talas tre samiska språk: nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska. Nordsamiskan är störst av språkgrupperna. Enligt den statistik som sametingen samlade in i samband med valet 2007 talade 1766 av samerna i Finland nordsamiska som första

språk, 296 personer hade enaresamiska som första språk och 364 personer skoltsamiska. Inga uppgifter samlades in i samband med valet 2011. I slutet av 2013 hade 1 930 uppgett samiska som modersmål i befolkningsdatasystemet. Sedan 2013 har man kunnat anteckna i befolkningsdatasystemet vilket samiskt språk en person talar som modersmål.

Enligt artikel 19 i ILO:s stadga (ursprungligt fördrag FördrS 23/1920, ändringsdokument FördrS 13/1947) ska envar medlem underställa de konventioner och rekommendationer som allmänna konferensen antagit behöriga myndigheter för stiftande av lag eller vidtagande av andra åtgärder. Regeringen överlämnade 1990 till riksdagen en proposition om att konventionen inte skulle ratificeras (RP 306/1990 rd). Riksdagen beslöt då i enlighet med regeringens proposition att inte godkänna konventionen. I regeringens proposition motiverades förslaget att inte godkänna konventionen med att lagstiftningen i Finland inte kunde anses motsvara bestämmelserna i konventionen, närmast beträffande de rättigheter som gäller samernas mark. Under riksdagsbehandlingen fästes trots avslagsbeslutet uppmärksamhet vid den fortsatta behandlingen av frågan. Socialutskottet ansåg i sitt utlåtande (SoUU 11/1990 rd), att åtgärder måste vidtas för att skapa förutsättningar för en ratificering. Utrikesutskottet fäste i sitt betänkande uppmärksamhet vid socialutskottets åsikt (UtUB 26/1990 vp).

Finland har fått flera rekommendationer av internationella och regionala tillsynsorgan för avtal om mänskliga rättigheter och andra människorättsorgan att ratificera konventionen samt avgöra jordrechtsfrågorna inom samernas hembygdsområde. Rekommendationer har kommit från bl.a. människorättskommittén för FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (FördrS 8/1976), nedan MP-konventionen, kommittén för konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976), nedan ESK-konventionen, kommittén för konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (FördrS 37/1970), Europarådets ministerkommitté samt Europeis-

ka kommissionen mot rasism och intolerans. Även Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter har i sin landrapport om Finland 2012 uppmanat Finland att ratificera konventionen och erkänna samernas nyttjanderätt till marken samt att erkänna samernas rätt till traditionell renskötsel. Kommissionären upprepar i sin rekommendation motsvarande rekommendation som Finland tidigare fått av Europarådets expertkommitté för minoritetspråkstadgan samt James Anaya, FN:s specialrapportör för urfolkens rättigheter.

Riksdagens grundlagsutskott har i sin praxis förutsatt att regeringen ska utreda hur och med vilka praktiska konsekvenser hindren för en ratificering av konventionen kan undanröjas (se GrUB 17/1994 rd). Utskottet har t.ex. i samband med behandlingen av statsrådets redogörelse om Finlands politik för de mänskliga rättigheterna ansett det viktigt att förutsättningarna för att ratificera konventionen klarläggs (GrUU 1/2010 rd).

Vidare har utskottet i sin praxis också fäst uppmärksamhet vid konventionens bestämmelser trots att Finland inte har ratificerat den. Utskottet har t.ex. i ett fall ansett att lagstiftningen inte får utvecklas i strid med konventionen (GrUU 30/1993 rd).

I regeringsprogrammet som statsminister Alexander Stubbs regering antog i juni 2014 sågs att ILO:s konvention nr 169 ratificeras i höst under förutsättning att regeringen har nått samförstånd om en samedefinition.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

De samiska språk som talas i Finland är enligt Unescos klassificering hotade språk. Enligt Sametingets statistik talade cirka 75 % av samerna 1962 fortfarande samiska som första språk, men 2007 var det bara 26 % av samerna som talade samiska som första språk. Enligt sametingets statistik bodde 65 % av samerna och 75 % av de samiska barnen utanför samernas hembygdsområde 2011. Med tanke på den samiska kulturformens framtid är utvecklingen oroväckande och det krävs åtgärder för att trygga en livskraftig kulturform i framtiden.

Den lagstiftning som gäller samerna har utvecklats betydligt sedan början av 1990-talet.

Grundlagens bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna reviderades 1995 (969/1995) och togs sedermera in nästan som sådana i grundlagen 2000. De innefattar även bestämmelser om samernas rättigheter. I 17 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs om samhällelig rätt för samer, romer och andra minoritetsgrupper i det finländska samhället att upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. Momentet tryggar inte enbart minoriteternas språkliga rättigheter utan också minoriteternas kulturformer. Exempel på kulturformer som skyddas i momentet är samernas traditionella näringar, såsom renskötsel, fiske och jakt (RP 309/1993 rd, s. 65).

Tillsammans med den allmänna förpliktelsen att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna förpliktar momentet det allmänna att tillåta och stödja utvecklingen av språket och kulturen i de grupper som avses i momentet. Momentet utgör också en grund i statsförfattningen för utvecklingen av de däri avsedda gruppernas levnadsförhållanden med respekt för deras kulturtraditioner. Å andra sidan innebär momentet inte att de avsedda grupperna har rätt att avvika från reglerna i den finska rättsordningen genom att åberopa sin egen kultur (RP 309/1993 rd, s. 65).

I 17 § 3 mom. i grundlagen konstateras särskilt samernas ställning som landets enda urfolk. Samerna har dessutom enligt 121 § 4 mom. i grundlagen inom sitt hembygdsområde språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag.

Bestämmelser om samernas kulturella autonomi finns i sametingslagen (974/1995). Genom lagen har för samerna skapats en administrativ-politisk ställning som är tryggad i grundlag och med hjälp av vilken dessa har bättre möjligheter än tidigare att inverka på beslut i de ärenden som gäller det samiska språket och samekulturen samt samernas ställning som ett urfolk. På detta sätt främjades samernas möjligheter att vårda, upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur samt sina sociala och ekonomiska förhållanden (RP 248/1994 rd, s. 14). Genom lagen

garanteras samerna i konventionen angivna rättigheter att i en så stor omfattning som möjligt kontrollera sin egen ekonomiska, sociala och kulturella utveckling samt att delta i planeringen av denna på en regional och nationell nivå (RP 248/1994 rd, s. 14). I lagen bestäms om sametinget, vars medlemmar samerna väljer bland sig för uppgifter som hör till samernas kulturella autonomi. Sametingslagen innehåller bestämmelser om val till sametinget liksom om tingets sammansättning, uppgifter och behörighet, sametingets mandattid, organ och verksamhet. Lagen innehåller även bestämmelser om definitionen av same som har rösträtt vid val till sametinget och om samernas hembygdsområde liksom om myndigheternas skyldighet att förhandla med sametinget. Dessutom innehåller lagen särskilda bestämmelser om t.ex. sametingets personal, sökande av ändring i sametingets beslut liksom om bokföring och revision.

Efter det att sametingslagen trädde i kraft har den ändrats genom bestämmelser om ställningen för sametingets personal samt om sametingets bokföring och revision (1725/1995), verkställandet av val (1279/2002), tillämpning av förvaltningsrättsliga författningar och jäv (1026/2003) samt förhandlingsplikt i frågor som gäller letning efter och utvinning av fyndigheter som innehåller gruvmineral (626/2011).

Bestämmelser om preciserar sametingslagen finns i förordningen om sametinget (sametingsförordningen, 1727/1995) samt i justitieministeriets förordning om förfarandet vid val till sametinget (965/2006). Sametinget har godkänt en arbetsordning för sin verksamhet.

I sametingslagen bestäms om skyldighet för myndigheterna att förhandla med sametinget om alla vittsyftande och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk och som berör samernas hembygdsområde. I 37 § 2 mom. i riksdagens arbetsordning (40/2000) bestäms om skyldighet att höra samerna. I det sägs att när ett utskott behandlar ett lagförslag eller något annat ärende som särskilt gäller samerna, ska det bereda företrädare för samerna tillfälle att bli hörda.

Regeringen har den 25 september 2014 förelagt riksdagen en proposition med förslag till lagar om ändring av sametingslagen och strafflagen (RP 167/2014 rd).

I 17 § 3 mom. i grundlagen finns en hänvisning till samernas rätt att använda sitt språk hos myndigheterna. Bestämmelsen förutsätter att man genom lag tryggar samernas individuella rättighet att hos myndigheter använda sitt modersmål, samiskan, i den utsträckning som närmare regleras i en lag (RP 309/1993 rd, s. 65).

Samiska språklagen utfärdades 2003 (1086/2003). Syftet med den nya lagen var att korrigera de innehållsmässiga bristerna i den tidigare lagen från 1991 och att anpassa lagstiftningen så att den motsvarar grundlagens bestämmelser om samernas rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur samt förpliktelserna i nya internationella avtal. Ett viktigt mål var att samernas lagfästa rätt att använda sitt eget språk i officiella sammanhang också förverkligas i praktiken. Lagen hade som syfte att också i vidare bemärkelse förverkliga målen för samernas kulturautonomi inom samernas hembygdsområde genom att stöda det samiska språket och kulturen, fastställa språkets officiella ställning och sänka tröskeln för att använda språket i officiella sammanhang (RP 46/2003 rd, s. 25).

Bestämmelser om samiska som undervisningsspråk och modersmål samt läroämne finns i bl.a. lagen om grundläggande utbildning (628/1998), gymnasielagen (629/1998), lagen om barndagvård (36/1973) samt hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010).

Yrkesutbildningen inom vuxenutbildningen och på ungdomsstadiet koncentrerades till en läroanstalt inom sameområdet 1993 genom lagen om sameområdets utbildningscentral (545/1993). Syftet med arrangemanget var att effektivisera yrkesutbildningen i området och samtidigt främja undervisningens i samiska språket och kulturen. Lagen ersattes 2010 med lagen om Sameområdets utbildningscentral (252/2010).

Skollagen från 1984 reviderades genom 1995 års skollag (253/1995). Syftet med lagen är att främja levnadsförhållandena och utkomstmöjligheterna för skolorna och inom

skoltområdet samt att bevara och främja skoltkulturen.

År 2000 upphävdes renhushållningslagen (161/1990) och naturnäringslagen (610/1984) och i stället för dem stiftades lagen om finansiering av renhushållning och naturnäringslag (45/2000). Enligt dess 1 § ska i samband med åtgärder enligt lagen särskild vikt fästas vid samernas möjligheter att inom samernas hembygdsområde bevara och utveckla näringar som hör till samekulturen. Finansieringslagen gjorde det möjligt att stödja näringar som hör till samekulturen. Lagen om finansiering av renhushållning och naturnäringslag ersattes 2011 med lagen om struktur- och verksamhetsbetingelser samt att främja näringsverksamheten bland dem som idkar dessa näringar liksom även utvecklingen av renskötsel- och naturnäringsområdet som bosättningsområde i enlighet med principerna för hållbar utveckling. I 1 § 2 mom. föreskrivs att i samband med åtgärder enligt lagen ska särskild vikt fästas vid samernas möjligheter såsom urfolk att inom sitt hembygdsområde bevara och utveckla näringar som hör till samekulturen. Enligt förarbetena till lagen räknas till samekulturen de näringar som samerna såsom urfolk idkar. Med dessa näringar avses i första hand renhushållning, men också jakt och fiske (RP 247/2010 rd, s. 41). Lagen sätts i kraft genom förordning av statsrådet efter det att Europeiska unionens kommission har godkänt de stödsystem som ingår i den.

I ödemarkslagen (62/1991), naturvårdslagen (1096/1996) samt lagen om Forststyrelsen (1378/2004) finns bestämmelser om tryggnad av samekulturen. Exempelvis enligt 4 § i lagen om Forststyrelsen ska vården, användningen och skyddet av naturresurser i Forststyrelsens besittning inom samernas hembygdsområde samordnas så att förutsättningarna för utövande av samekultur tryggas, och inom renskötselområdet enligt renskötselagen så att de förpliktelser som föreskrivs i renskötselagen uppfylls. Skogslagen (1093/1996) innehåller en bestämmelse om skyldighet att förhandla med sametinget på det sätt som avses i sametingslagen innan det

bestäms att ett område inom samernas hembygdsområde ska vara skyddsskogsområde.

Vattenlagen (587/2011) innehåller förbud mot att försämra samernas ställning som urfolk. Enligt 2 kap. 8 § får ett vattenhushållningsprojekt som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det inte i mer än ringa omfattning försämra samernas möjligheter att som urfolk utöva sina rättigheter att upprätthålla och utveckla sin kultur samt idka sina traditionella näringar. Lagen innehåller också särskilda bestämmelser om sametingets rätt att yttra sig i samband med ansökningsförfarande, besvär rätt samt möjlighet att avge bemötande med anledning av besvär.

I gruvlagen (621/2011) föreskrivs om letning efter och utvinning av förekomster som innehåller gruvmineral, guldvaskning på statsägd mark och avslutande av verksamhet i anslutning till dessa samt om gruvförrättning. Den verksamhet som avses i lagen samordnas inom samernas hembygdsområde så att samernas rättigheter som urfolk tryggas. Vid samordningen beaktas också vad som i skoltlagen föreskrivs om att främja levnadsförhållandena och utkomstmöjligheterna för skolterna och skoltområdet och om att bevara och främja skoltkulturen.

Gruvlagen innehåller bestämmelser om olika aktörers anmälningsskyldigheter till sametinget inom samernas hembygdsområde, till berörda renbeteslag inom ett område som enligt bestämmelserna i renskötselagen uttryckligen är avsett särskilt för renskötsel (särskilt renskötselområde) och till skolternas byastämman inom det skoltområde som avses i skoltlagen samt bestämmelser om rätt att inleda ett ärende och besvär rätt för sametinget och skolternas byastämman. Dessutom föreskrivs i lagen bl.a. om skyldighet för tillståndsmyndigheten att inom samernas hembygdsområde i samarbete med sametinget, renbeteslagen på området, den myndighet eller inrättning som ansvarar för förvaltningen av området och sökanden utreda vilka konsekvenser verksamheten enligt malmletnings-tillståndet, gruvtillståndet eller guldvaskningstillståndet har för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Lagen innehåller bestämmelser om hinder för beviljande av tillstånd inom sa-

mernas hembygdsområde, skoltområdet och det särskilda renskötselområdet. Tillstånd får inte beviljas om verksamheten väsentligt försämrar förutsättningarna för att inom samernas hembygdsområde driva traditionella samenäringar eller att i övrigt bevara och utveckla samekulturen, väsentligt försämrar skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att driva näring inom skoltområdet eller inom det särskilda renskötselområdet orsakar renskötseln avsevärd olägenhet.

Republikens president stadfäste den 27 juni 2014 den nya miljöskyddslagen (527/2014), som trädde i kraft den 1 september 2014.

I 42 § bestäms om myndighetsutlåtanden som ska begäras om ansökan om miljötillstånd och om inhämtande av behövliga utredningar. Lagen innehåller bestämmelser om begäran om utlåtande av sametinget och skolternas byastämma, om verksamhetens miljökonsekvenser kan uppträda på samernas hembygdsområde eller skoltområdet.

I lagen bestäms dessutom om hinder för beviljande av tillstånd på samernas hembygdsområde och skoltområdet. Enligt 49 § uppstår en situation som innebär hinder för beviljande av miljötillstånd om verksamheten medför väsentlig försämring i förutsättningarna att på samernas hembygdsområde bedriva traditionella samenäringar eller annars bevara och utveckla samekulturen. Tillstånd får inte heller beviljas om verksamheten enligt det väsentligt försämrar skolternas levnadsförhållanden eller möjligheter att bedriva i skoltlagen avsedda naturnäringar på skoltområdet.

I lagen föreskrivs också om rätt att inleda ärenden i anslutning till förfaranden för myndighetsinitiativ. 186 § innehåller bestämmelser om rätt för sametinget och skolternas byastämma att inleda ärenden, om skadliga konsekvenser uppträder på samernas hembygdsområde eller på skoltområdet.

I 191 § bestäms dessutom om rätt för sametinget och skolternas byastämma att söka ändring i ett miljötillstånd som gäller samernas rätt att som ursprungsfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur eller skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att bedriva i skoltlagen avsedda naturnäringar.

Kyrkolagen (1054/1993) innehåller bestämmelser om samiska i församlingar som

helt eller delvis befinner sig på samernas hembygdsområde, i domkapitlet och stiftsfullmäktige i Uleåborgs stift, samt om en företrädare för samerna på kyrkomötet och i stiftsfullmäktige i Uleåborgs stift. I lagen föreskrivs om bl.a. skyldighet för församlingen, den kyrkliga samfälligheten och kyrkostyrelsen att ge sametinget tillfälle att yttra sig innan sådana beslut som nämns i lagen fattas om kyrkliga byggnader på samernas hembygdsområde.

Enligt 8 § i statsunderstödslagen (688/2001) kan närmare bestämmelser om hur statsunderstöd som hör till tillämpningsområdet för lagen ska beviljas utfärdas genom förordning av statsrådet. Statsrådet har 2008 med stöd av statsunderstödslagen utfärdat statsrådets förordning om stöd för tidningspressen (389/2008), vars syfte är bl.a. att stödja samiskspråkigas och samiska frågor synlighet samt produktion och publicering av samiskt material i massmedier. Enligt 5 § i förordningen kan understöd beviljas för en sådan tidning eller nätpublikation som ges ut på samiska. Förutom för samiska kan understöd beviljas för att stödja en publikation som ges ut på svenska, karelska eller romani eller på teckenspråk. Sedan 2013 kan understöd också beviljas för producering och publicering av material på samiska i samband med en tidning som ges ut på finska eller svenska. År 2013 beviljades 50 000 euro i presstöd till Pohjois-Suomen Media Oy för produktion av material på samiska i samband med Lapin Kansas tryckta tidning samt webbplats. Samiska frågor måste också beaktas i Rundradion Ab:s verksamhet. Enligt 7 § 2 mom. 4 punkten i lagen om Rundradion Ab (1380/1993) hör det till Rundradion Ab:s lagstadgade uppgift att tillhandahålla tjänster på bl.a. samiska. Rundradion Ab sänder bl.a. nyheter på samiska i radion, teven och på webben.

2.2 Nordisk samekonvention

Finland förhandlar tillsammans med Norge och Sverige samt sametingen i de tre staterna om en nordisk samekonvention. Syftet med förhandlingarna är att skapa ett enhetligt nordisk regelverk om samernas rättsliga ställning.

En finsk-svensk-norsk-samisk expertarbetsgrupp utarbetade ett utkast till nordisk samekonvention 2005. I expertarbetsgruppen ingick två företrädare från vart och ett av de tre länderna, varav en utsågs av respektive lands sameting, samt två ersättare för dem. Justitieministeriet tillsatte 2009 en arbetsgrupp för att bedöma förhållandet mellan konventionsutkastet och Finlands grundlag och annan nationell lagstiftning samt internationella människorättsförpliktelser som är bindande för Finland. Arbetsgruppen blev klar med sitt betänkande samma år (Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2009:18). Motsvarande utredningar har gjorts i Norge och Sverige.

Officiella avtalsförhandlingar mellan Norge, Sverige och Finland inleddes i mars 2011. Ländernas ministrar med ansvar för samefrågor och sametingens ordförande kom överens om förfarandena i anslutning till förhandlingarna. Förhandlingsdelegationerna har företrädare för såväl staterna som sametingen. I Finlands delegation företräder hälften av medlemmarna regeringen och hälften sametinget. Målet är att slutföra förhandlingarna inom fem år.

2.3 Den internationella utvecklingen

Internationella arbetsorganisationen

Internationella arbetsorganisationen har ända sedan den grundades fäst särskild uppmärksamhet vid ursprungsfolkens och stamfolkens förhållanden. Före andra världskriget godkände arbetsorganisationen flera allmänna arbetsstandarder, varmed avsikten var att ingripa i diskrimineringen och utnyttjandet av ursprungsfolk och stamfolk.

De internationella och regionala normerna för mänskliga rättigheter har utvecklats avsevärt efter andra världskriget då det europeiska kolonialväldet började lösas upp.

Den första internationella överenskommelsen om ursprungsfolks och stamfolks rättigheter utarbetades inom den internationella arbetsorganisationen 1957. Överenskommelsen avspeglade den tidens inställning till ursprungsfolks ställning inom nationalstaterna. Enligt överenskommelsen skulle parterna vidta åtgärder för att skydda ursprungsbe-

folkningen och stegvis assimilera den i samhället. Vid den tid då överenskommelsen utarbetades hade ursprungsfolk och stamfolk inga organiserade organ som representerade dem på internationell nivå och de hördes således inte. Under de årtionden som följde efter att överenskommelsen ingåtts utvecklades den internationella rätten till att omfatta även ursprungsfolkens kollektiva rättigheter. Överenskommelsens syfte – att assimilera ursprungsbefolkningen i samhället – samt enskilda normer blev föråldrade och de ändrades genom den nya konventionen nr 169. Överenskommelsen från 1957 är fortfarande i kraft i 17 stater. Finland har inte ratificerat överenskommelsen (RP 39/1959). Överenskommelsen stängdes för nya ratificeringar den dag konvention nr 169 trädde i kraft internationellt.

På alla konventioner som antagits inom Internationella arbetsorganisationen tillämpas bestämmelserna i ILO:s stadga. Konventionen innehåller t.ex. inga bestämmelser om tillsyn över verkställandet av konventionen.

Med stöd av den resolution som Internationella arbetskonferensen antog 1926 ålades den expertkommitté som behandlar tillämpningen av överenskommelser och rekommendationer och den konferenskommitté som behandlar tillämpningen av normer permanent ansvar för att övervaka att medlemsstaterna uppfyller sina förpliktelser.

Stadgan innehåller bestämmelser om ett rapporteringssystem. Enligt det periodiska rapporteringssystem som ingår i artikel 22 i stadgan avger medlemmarna med jämna mellanrum till den expertkommitté som behandlar tillämpningen av konventionerna rapporter om hur de har genomfört föreskrifterna i de konventioner som de anslutit sig till. Expertkommittén kan i sin rapport framföra anmärkningar (observations) om bl.a. tillämpningen av ratificerade överenskommelser, begära utredningar (direct requests) samt meddela om mottagna dokument (acknowledgements). När expertkommittén har studerat de dokument som tillställts den erbjuder konferenskommittén på trepartsbasis företrädare för regeringar, arbetsgivare och arbetstagare möjlighet att träffas och se över det sätt på vilket staterna uppfyller sina förpliktelser enligt konventionerna och rekommenden-

dationerna och i anslutning till dem. Konferenskommitténs rapport presenteras för konferensen och behandlas i plenum. Rapporten publiceras som bilaga till konferensens protokoll och sänds även som en separat publikation till regeringarna.

Styrelsen godkänner rapporteringssystemet för viss tid. En medlemsstat ska lämna in en detaljerad rapport året efter det år då en konvention som medlemsstaten ratificerat trätt i kraft för medlemsstatens del, likaså om expertkommittén eller konferenskommittén kräver det särskilt. En förenklad rapport ska beroende på konvention lämnas in med antingen två eller fem års mellanrum. Rapporteringssystemet innehåller även bestämmelser om rapporter som är oberoende av perioder och om undantag från rapporteringsskyldigheten.

Ursprungsfolk har inte med stöd av ILO:s stadga eller andra bestämmelser rätt att direkt rapportera till expertkommittén inom ILO:s övervakningsmekanism som grundar sig på trepartssamarbete. Ursprungsfolk kan som rapporteringskanal använda en sådan arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation som har rätt att lämna information om verkställandet av konventionen till expertkommittén.

Norge har tillämpat en praxis där sameetinget kan delta i den periodiska rapporteringen. Regeringen skickar sin periodiska rapport till sametinget för kommentarer och fogar tingets kommentarer till regeringens rapport. ILO:s expertkommitté har ansett att förfarandet är bra (Observation (CEACR) – adopted 1995, published 82nd ILC session (1995)).

Förutom rapporteringssystemet innehåller stadgan bestämmelser om särskilda förfaranden. Särskilda förfaranden är för det första en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisationens erinran om att en medlem skulle ha underlåtit att iakttä ratificerade konventioner (artikel 24). Styrelsen kan överlämna erinran till den berörda regeringen och uppmana den att avge förklaring. Om den berörda regeringen inte avger förklaring inom rimlig tid eller om styrelsen inte är nöjd med förklaringen, har styrelsen rätt att offentliggöra erinran samt det eventuella svaret (artikel 25).

Särskilda förfaranden är klagomål över att ratificerade konventioner inte har iakttagits.

En medlem kan enligt artikel 26 hos Internationella arbetsbyrån anföra klagomål mot en annan medlem som enligt dess mening inte på ett tillfredsställande sätt uppfyller sina förpliktelser enligt en konvention som bägge staterna har ratificerat. Styrelsen kan då ta kontakt med den berörda regeringen i enlighet med artikel 24. Styrelsen kan också tillsätta en undersökningskommission, om styrelsen anser att det inte är nödvändigt att delge den berörda regeringen klagomålet eller om styrelsen inte inom rimlig tid får ett tillfredsställande svar. Styrelsen kan tillsätta en undersökningskommission antingen på eget initiativ eller efter anmälan av ett konferensombud. Den regering som tvisten berör kan underställa tvisten den Internationella domstolen, om den inte godkänner vad som föreslås i kommissionens betänkande.

En bestämmelse av betydelse för tolkningen av konventioner och rekommendationer finns i moment 1 av artikel 37 i stadgan. Enligt det är den Internationella domstolen det enda officiellt behöriga organet att tolka Internationella arbetsorganisationens konventioner och rekommendationer.

Regeringarna kan begära utlåtande av Internationella arbetsbyrån. Byrån har gett utlåtanden med reservation för att den inte har fullmakt att tolka konventioner och rekommendationer på ett auktoritativt sätt. Utredningar om avtalsbestämmelsernas omfattning och betydelse finns i rapporter från expertkommittén och konferenskommittén samt de organ som bildats med stöd av artikel 26 i stadgan. Dessa organs åsikter är inte rättsligt bindande för medlemsstaterna. De väger dock tungt eftersom det handlar om åsikter från expertorgan som inrättats uttryckligen för tillsynen över verkställigheten av konventioner och rekommendationer. Internationella arbetsorganisationen har gett ut guider om konventionen som inte är rättsligt bindande men som beskriver god praxis och vars syfte är att hjälpa dem som är intresserade av konventionen att förstå bestämmelserna i den.

Förenta Nationerna

Multilaterala människorättskonventioner. I artikel 27 i MP-konventionen tryggas de som tillhör etniska, religiösa eller språkliga minoriteter rätt att i gemenskap med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Människorättskommittén som övervakar verkställigheten av MP-konventionen har tolkat innehållet i artikel 27 i sin allmänna kommentar nr 23 från 1994 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.5). Enligt den gäller artikeln individens rättigheter. Individens rättigheter enligt artikeln är dock beroende av minoritetsgruppens förmåga att upprätthålla sin kultur, sitt språk eller sin religion. I sin kommentar har kommittén också ansett att särskilt när det gäller ursprungsfolk innefattar begreppet kultur en livsstil i anslutning till utnyttjande av naturtillgångar. I rätten kan även ingå sådana traditionella näringar som fiske och jakt. Enligt kommittén kan positiva specialåtgärder vara nödvändiga för att trygga minoritetens identitet och rätt för personer som tillhör den att utöva och utveckla sin kultur, sitt språk och sin religion tillsammans med andra som tillhör gruppen.

MP-konventionens fakultativa protokoll om framställningar från enskilda personer erbjuder ett internationellt rättsmedel mot kränkningar av rättigheter som tillkommer personer som tillhör ursprungsfolk. Människorättskommittén har i sin tolkningspraxis fastställt att samerna är en sådan minoritet som avses i artikeln (Ilmari Länsman m.fl. mot Finland, 511/1992 och Jouni E. Länsman m.fl. mot Finland 671/1995).

De rättigheter som nämns i ESK-konventionen är individuella rättigheter, men den kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som övervakar verkställigheten av konventionen granskar dem även som kollektiva rättigheter. I sin allmänna kommentar nr 20 har kommittén uttryckt särskild oro över kränkningar av ESK-rättigheterna som riktar mot ursprungsfolk.

År 2008 upprättades ett fakultativt protokoll till ESK-konventionen om ett förfarande med klagomål som anförs av enskilda personer. I protokollet erkänns att kommittén för

ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har behörighet att ta emot klagomål för enskilda personer och stater om påstådda kränkningar av rättigheter enligt konventionen. Protokollet innehåller också ett utredningsförfarande som gäller allvarliga eller systematiska kränkningar. Protokollet trädde i kraft internationellt den 5 maj 2013. Riksdagen antog protokollet och lagen om sättande i kraft av det i februari 2013 (RSv 5/2013 rd - RP 74/2012 rd). Finland ratificerade protokollet den 31 januari 2014 och det trädde i kraft för Finlands del den 30 april 2014 (FördrS 17/2014)

Konventionen om barnets rättigheter från 1989 (FördrS 60/1991) trädde internationellt i kraft i september 1990. Nästan alla medlemsstater i FN har förbundit sig till den. Detta är den första FN-konvention om de mänskliga rättigheterna där ursprungsfolk nämns. Enligt artikel 30 ska ett barn som tillhör en urbefolkning inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

Genom barnkonventionen har det inrättats en kommitté till vilken en part regelbundet rapporterar om de åtgärder som den har vidtagit för att tillgodose de rättigheter som nämns i konventionen, samt om de framsteg som har gjorts i fråga om åtnjutandet av dessa rättigheter. Kommittén har gett allmänna kommentarer om tematiska frågor. År 2009 gav kommittén allmän kommentar nr 11 om barn hos ursprungsfolk och deras rättigheter enligt konventionen (CRC/C/GC/11). Kommittén konstaterade att artikel 27 i MP-konventionen och artikel 30 i barnkonventionen kan förutsätta positiva skyddsåtgärder från statens sida mot verksamhet som bedrivs av staten eller personer som befinner sig i staten. På samma sätt som människorättskommittén noterade kommittén att kulturella rättigheter för person som tillhör ursprungsfolk kan vara bundna till utnyttjandet av traditionell mark och naturtillgångar som finns där.

Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering definierar rasdiskriminering och ålägger staterna att vidta åtgärder för att avskaffa den i alla former

som den yppar sig i. Kommittén fäster särskild uppmärksamhet vid grupper i utsatt ställning, så som ursprungsfolk. I sin allmänna rekommendation nr 23 från 1997 har kommittén fastställt som sin tolkning att diskriminering av ursprungsfolk hör till konventionens tillämpningsområde (General Recommendation No. 23; Indigenous Peoples, 18.08.1997). I rekommendationen ber kommittén parterna bl.a. respektera ursprungsfolks kultur, historia, språk och livsstil, säkerställa att medlemmar av sådana folk inte diskrimineras, erbjuda ursprungsfolk möjligheter till hållbar ekonomisk och social utveckling som är i harmoni med deras kultur, säkerställa att ursprungsfolk har likadana möjligheter som den övriga befolkningen att delta i samhällslivet och att beslut om sådant som direkt påverkar deras rättigheter och fördelar inte fattas utan deras samtycke. Kommittén rekommenderar särskilt att parterna skyddar ursprungsfolks rättigheter att äga, utveckla, besitta och använda sina gemensamma marker, områden och naturresurser. Parterna ska vidta åtgärder för att till ursprungsfolk återbörda mark och områden som de traditionellt ägt eller annars bebott eller utnyttjat och sådan mark och sådana områden har tagits ifrån dem. En part ska ge ursprungsfolk rättvis ersättning om det i praktiken är omöjligt att återbörda mark och områden.

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor från 1979 (FördrS 68/1979) innehåller inga bestämmelser som uttryckligen gäller ursprungsfolk. Den kommitté som behandlar avskaffande av diskriminering av kvinnor har dock fäst uppmärksamhet vid grupper som befinner sig i en utsatt ställning, och till vilka ofta räknas kvinnor som tillhör ursprungsfolk eftersom de diskrimineras på flera grunder. Det fakultativa protokollet till konventionen (FördrS 21/2001) gör det möjligt för enskilda personer att anmäla påstådda kränkningar av konventionen.

Biodiversitetskonventionen. Konventionen om biologisk mångfald (FördrS 78/1994), nedan biodiversitetskonventionen, trädde för Finlands del i kraft 1994. Målen för konventionen är bevarandet av biologisk mångfald och hållbart nyttjande av dess be-

ståndsdelar och rättvis fördelning av de vinsterna som uppstår vid utnyttjande av genetiska resurser.

Enligt artikel 8 j i biodiversitetskonventionen ska varje fördragsslutande part, såvitt möjligt och om så är lämpligt, med förbehåll för dess nationella lagstiftning respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbart nyttjande av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor, samt främja rättvis fördelning av nyttan som uppkommer vid utnyttjandet av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor.

I regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering konstaterades att den samiska kulturens seder och tradition att utnyttja naturen tryggas i samband med genomförandet av biodiversitetsstrategin. Statsrådet fattade den 20 december 2012 ett principbeslut om Finlands strategi för bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden för åren 2012- 2020 (För naturen - till nytta för människan). Enligt strategin är det Finlands mål att främja bibehållandet och bevarandet av samernas traditionella livsstil och kultur samt mångfalden hos den nordliga natur som dessa bygger på i samernas hembygdsområde. Målet är att hindra att samernas kunskap om den biologiska mångfalden, sedvanerätten och den traditionella användningen av naturen blir hotade och att på ett kulturellt hållbart sätt bevara den biologiska mångfalden i det samiska hembygdsområdet för kommande generationer.

Enligt strategin tryggas vidare förutsättningarna att utöva den samiska kulturen och traditionell kunskap om mångfald samt beaktas biodiversitetskonventionens frivilliga Akwé: Kon-anvisningar när lagstiftning, handledning och förvaltning som gäller markanvändning samt skötsel, användning och skydd av naturresurser utvecklas. För att bevara samernas traditionella kunskap, sedvänjor och innovationer återupplivas samernas renskötsel-, fiske-, jakt- och hantverkstraditioner så att den traditionella kunskapen bevaras för kommande generationer. I strategin

anses också att Finland behöver förbinda sig att utveckla samernas handlingsberedskap och särskilt kvinnornas ställning samt trygga samernas möjligheter att delta i detta arbete på alla nödvändiga nivåer.

Miljöministeriet tillsatte den 20 februari 2013 en ny arbetsgrupp för artikel 8 j). Dess uppgift är att bereda, följa och främja verkställandet av de mål som gäller artikel 8 j) i Finlands nationella strategi och handlingsprogram för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald samt koordinera olika myndigheters samarbete när artikeln genomförs.

Till biodiversitetskonventionen hänför sig Nagoyaprotokollet om tillträde till och rättvis fördelning av vinster från nyttjande av genetiska resurser som upprättades 2010. Finland undertecknade protokollet i juni 2011. Enligt protokollet ska ursprungsfolk bl.a. ha rätt att delta i förfarandet och ge sitt samtycke när det är fråga om tillgång till eller förvärvande av genetiska resurser som är i deras besittning eller traditionell kunskap om genetiska resurser. Ursprungsfolken har också rätt till delade vinster från genetiska resurser eller traditionell kunskap som de överlåter. År 2012 tillsatte miljöministeriet en arbetsgrupp för att bereda den nationella verkställigheten av protokollet. I sitt arbete tar arbetsgruppen också hänsyn till de förpliktelser som EU:s tillämpningsförfordning ålägger medlemsstaterna. Arbetsgruppen har för avsikt att bereda ett förslag till verkställighet i form av en regeringsproposition före utgången av 2014.

Urfolksdeklarationen. Förenta Nationernas generalförsamling antog en deklaration om urfolkens rättigheter i september 2007. Finland röstade för att deklarationen skulle godkännas. Deklarationen betonar ursprungsfolkens rätt till sin kultur, sina traditioner, sin historia samt sin strävan efter aktning och mångfald. Genom deklarationen erkänns ursprungsfolkens självbestämmanderätt. På denna grund kan de fritt bestämma om sin politiska ställning och utveckla sina ekonomiska, sociala och kulturella omständigheter.

FN:s deklaration om urfolkens rättigheter har permanent tillfört ursprungsfolkens rättigheter begreppet fritt och kunskapsbaserat samtycke på förhand (free, prior and informed consent). I deklarationen baserar sig det-

ta begrepp på ursprungsfolkens rätt till självbestämmande. I en vidare folkrättslig kontext hänför sig det dock mera allmänt till ursprungsfolkens rätt till utveckling, icke-diskriminering, kultur i vid bemärkelse samt innehav, besittning och användning av länder och områden och därmed även naturtillgångarna. Inom internationell rätt tolkas rätten till fritt och kunskapsbaserat samtycke på förhand så att staterna ska åtminstone uppriktigt konsultera ursprungsfolk innan de vidtar projekt och åtgärder.

Deklarationen är inte rättsligt bindande och den innehåller inga nya rättigheter. Den sammanställer rättigheter och principer som redan ingår i andra internationella dokument. Deklarationen avspeglar hur den folkrätt som gäller ursprungsfolken har utvecklats samt stater utfästelser att främja, respektera och tillgodose urfolkens rättigheter. Deklarationen är ett verktyg för samarbete mellan regeringar, ursprungsfolk och andra aktörer, så som FN:s specialorganisationer.

I samband med FN:s generalförsamlings plenum ordnades den 22—23 september 2014 ett högnivåmöte, ”världskonferensen för ursprungsfolk”. Konferensen antog ett slutdokument (A/RES/69/), som befäster staternas bundenhet till FN:s urfolksdeklaration samt främjande av ursprungsfolkens rätt.

Europarådet

Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990, ändrad genom det elfte protokollet FördrS 63/1999 och det fjortonde protokollet FördrS 51/2010), nedan människorättskonventionen, innehåller inga uttryckliga bestämmelser om ursprungsfolks rättigheter. Förbudet mot diskriminering i artikel 14 i människorättskonventionen omfattar enligt ordalydelsen nationella minoriteter. Det tolfte protokollet till Europarådets människorättskonvention från 2000 (FördrS 9/2005) förstärker konventionen med ett förbud mot all slags diskriminering.

Den Europeiska sociala stadgan som ingicks år 1961 har ersatts av den år 1996 ingåna reviderade Europeiska sociala stadgan, som för Finlands del har trätt i kraft i augusti 2002. Stadgans uppgift är att trygga och

främja sociala rättigheter i Europarådets medlemsstater.

Europarådets ramkonvention för skydd av nationella minoriteter (FördrS 2/1998), nedan ramkonventionen, trädde för Finlands del i kraft 1998. Ramkonventionen är det första juridiskt bindande multilaterala dokumentet om skydd av nationella minoriteter i allmänhet. Där regleras, närmast i form av ett program, de principer som förpliktar konventionsstaterna att på deras egna territorier skydda de nationella minoriteterna och att genom nationell lagstiftning, ändrad förvaltningspraxis eller bilaterala eller multilaterala överenskommelser tillse att de rättsliga villkoren för dem som tillhör dessa minoriteter är förenliga med konventionen. Konventionsstaterna har förbundit sig bl.a. att följa förbudet mot diskriminering och principen om jämlikhet samt att på många olika sätt stödja att minoritetskulturer upprätthålls och utvecklas.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk från 1992 (FördrS 23/1998), nedan språkstadgan, är det första internationella bindande dokumentet som gäller minoritetsspråkens ställning. Den skyddar även ursprungsfolkens språk. Stadgan trädde i kraft internationellt och även för Finlands del 1998. Strävan med den är att trygga och främja minoritetsspråkens traditionella ställning bland de europeiska majoritetsspråken. I stadgan avses med landsdels- och minoritetsspråk sådana språk som traditionellt används på någon stats område och som används av medborgare i den staten som till antalet utgör en mindre folkgrupp än den övriga befolkningen i staten. Syftet är att i så stor utsträckning som möjligt säkerställa att minoritetsspråk får användas i utbildning, massmedier, hos administrativa och sociala myndigheter, i affärlivet och det sociala livet samt inom kulturverksamhet.

I samband med att Finland godkände stadgan har man valt 59 bestämmelser i avdelning III i stadgan som man har förbundit sig att tillämpa på samiskan, som betraktas som ett minoritetsspråk inom en del av landet.

Ramkonventionen och språkstadgan har vardera en egen oberoende expertkommitté som besöker länderna. Kommittéerna har även främjat tillgodoseendet av ursprung-

folkens rättigheter och ökat kännedomen om de särdrag som hänför sig till ursprungsfolks kultur och språk. I fråga om vardera konventionen utfärdas egentliga slutsatser och rekommendationer av Europarådets ministerkommitté. Kommittén har t.ex. 2012 angående verkställigheten av ramkonventionen rekommenderat Finland att man bl.a. på nytt ska inleda förhandlingar om markrättigheterna i samernas hembygdsområde och vidta effektiva åtgärder så att de samiska språken inte försvinner ännu mera från offentligheten (resolution CM/ResCMN(2012)3).

Anslutningsfördraget till Europeiska unionen

Fördraget om Finlands anslutning till Europeiska unionen (FördrS 103/1994) innehåller protokoll nr 3 om det samiska folket. I artikel 1 föreskrivs att trots bestämmelserna i Romfördraget kan det samiska folket ges ensamrätt till renskötsel inom traditionella samiska områden. Med stöd av artikel 2 kan protokollet utvidgas så att det tar hänsyn till en fortsatt utveckling av sådana exklusiva rättigheter för samerna som är knutna till deras traditionella näringar. En sådan ändring av protokollet förutsätter ett enhälligt beslut av rådet.

2.4 Lagstiftningen i utlandet

Norge

Av de nordiska länderna har Norge (1990) och Danmark (1996) ratificerat konventionen. Den norska lagstiftningen är ett exempel på hur den rättsliga ställningen har ordnats för ett ursprungsfolk – och uttryckligen samerna – som är bosatt på en stats fastland.

Enligt 108 § i den norska grundlagen (Grundlov) åligger det statens myndigheter att skapa förutsättningar för att den samiska folkgruppen ska kunna bevara och utveckla sitt språk, sin kultur och sin livsstil.

Största delen av den samiska befolkningen i Norge är bosatt i Finnmark i Nordnorge.

Finnmarksloven (Lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke, LOV-2005-06-17-85) trädde i kraft 2005. Genom lagen inrättades i det norska företagsregistret den enskilda Finn-

markseiendommen, i vars ägo överfördes de tidigare statsägda markerna i Finnmark, dvs. cirka 95 % av Finnmark. Finnmarkseiendommen leds av en styrelse bestående av sex personer, av vilka hälften är utsedda av sametinget. Lagens syfte är att skapa förutsättningar för ett hållbart och ekologiskt utnyttjande av naturtillgångarna i Finnmark på ett sätt som gagnar invånarna, den samiska kulturen, renskötseln, näringslivet och samhällslivet.

Lagen ska tillämpas i enlighet med folkrättens bestämmelser om minoriteter och ursprungsfolk. De som är bosatta i Finnmark har beviljats vissa rättigheter som gäller markanvändning (jakt, fiske och hjortronplockning) och som är desamma för alla som bor i området. Personer som flyttar bort mister sin rätt när det gäller markanvändning.

Finnmarkseiendommen ska utnyttjas i enlighet med målen i lagen om förnyelsebara naturresurser. Genom den ges också rätt att utfärda närmare anvisningar om användningen av förnyelsebara naturresurser i området. Finnmarkseiendommen beslutar hur eventuella inkomster ska användas för allmännyttiga ändamål som gagnar hela området, sameetinget eller invånarna i området.

I samband med att lagen stiftades inrättades den s.k. Finnmarkskommissionen, vars uppgift är att utreda ägande- och nyttjanderättigheter som hänför sig till mark i Finnmark. Kommissionen har en ordförande och fyra medlemmar av vilka minst två ska vara bosatta i Finnmark eller annars ha starka band till området. För utredningsarbetet är området uppdelat. Efter utredningen utarbetar kommissionen en rapport där den ger sin syn på ägande- och nyttjanderättigheterna i respektive del av området. Finnmarkseiendommen tar ställning till kommissionens rapport. Parter som är missnöjda med kommissionens avgörande kan begära att Finnmarkseiendommen ska medla i ärendet.

Norge har också inrättat en specialdomstol som ska behandla tvister som gäller rättigheter i Finnmark (Utmarksdomstolen). En tvist kan föras till specialdomstolen efter att kommissionen har överlämnat sin rapport. Specialdomstolens beslut får överklagas hos Norges högsta domstol.

Sverige

I september 1997 beslöt den svenska regeringen att beställa en utredning om huruvida Sverige kan ratificera konventionen och vilka åtgärder en ratificering skulle förutsätta. Utredaren Heurgren blev klar med sin redogörelse våren 1999 (SOU 1999:25). Heurgren ansåg att Sverige redan då uppfyllde merparten av bestämmelserna i konventionen. Konventionens bestämmelser om rättigheter till mark utgjorde enligt honom det största hindret för en ratificering. Heurgren framförde sin åsikt om de åtgärder och lagändringar som skulle kunna undanröja hindren för en ratificering.

Man bör lägga märke till att den svenska lagstiftningen om samer avviker från den finska lagstiftningen. I den svenska lagstiftningen finns t.ex. ingen bestämmelse som skulle motsvara förhandlingsskyldigheten enligt 9 § i sametingslagen.

Den svenska regeringen har inte återkommit till saken efter 1999 eller varit i kontakt med Internationella arbetsorganisationen för att utreda förutsättningarna för en ratificering.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

Syftet med propositionen är att Finland ska förbinda sig till konventionen och sätta i kraft dess bestämmelser nationellt.

Konventionens centrala mål är att säkerställa att ursprungsfolk och stamfolk kan åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter utan hinder och diskriminering samt delta i beredningen av åtgärder som direkt kan påverka dem. Ursprungsfolk och stamfolk ska få bevara sin kultur och utveckla den i enlighet med sina egna mål.

Konventionen innehåller bestämmelser om skydd för ursprungsfolks och stamfolks mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och om rättigheter som nämns särskilt i konventionen. Staten ska ha ansvaret för att, under medverkan av ursprungsfolk och stamfolk, utveckla samordnade och systematiska program i syfte att skydda dessa folks rättigheter och garantera respekt för deras integritet. Konventionen innehåller miniminormer

för ursprungsfolks och stamfolks rättigheter. Tillämpningen av konventionen ska inte inräkna på ursprungsfolks och stamfolks rättigheter och förmåner enligt andra konventioner och rekommendationer, internationella instrument, fördrag eller nationella lagar, domar, praxis eller överenskommelser.

Konventionen innehåller en förpliktelse om att samråda med ursprungsfolk och stamfolk närhelst lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som direkt kan påverka dem övervägs. Ursprungsfolk och stamfolk har dessutom rätt att besluta om sina egna prioriteringar vad gäller utvecklingsprocessen i den mån denna påverkas deras liv, tro, institutioner och andliga välfärd samt den mark som de bebor eller på annat sätt nyttjar och rätt att utöva kontroll, så långt det är möjligt, över sin egen ekonomiska, sociala och kulturella utveckling.

Konventionen innehåller bestämmelser om ursprungsfolks och stamfolks sedvänjor, sedvanerätt och institutioner. Folken har rätt att behålla sina egna sedvänjor och institutioner, när dessa inte är oförenliga med grundläggande rättigheter eller mänskliga rättigheter.

I konventionen bestäms också om ursprungsfolks och stamfolks markrättigheter. Ursprungsfolks och stamfolks äganderätt och besittningsrätt till den mark som de traditionellt bebor ska erkännas. Därutöver ska parterna vidta åtgärder i lämpliga fall för att skydda de berörda folkens rätt att nyttja mark som inte uteslutande bebos av dem, men till vilken de traditionellt haft tillträde för sin utkomst och traditionella verksamhet. Parterna ska identifiera den mark som de berörda folken traditionellt bebor och garantera effektivt skydd för deras äganderätt och besittningsrätt.

I konventionen förbinder sig parterna att skydda ursprungsfolks och stamfolks rätt till naturtillgångar som hör till deras mark. Dessa folk har rätt att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av sådana tillgångar. I konventionen anges förbehåll för förutsättningarna att flytta ursprungsfolk och stamfolk från den mark som de bebor.

Konventionen innehåller dessutom bestämmelser om bl.a. sysselsättning och anställningsvillkor, yrkesutbildning, hantverk och landsbygdsindustri, social trygghet och

hälso- och sjukvård samt utbildning och kommunikation.

Det finns betydande skillnader mellan staterna när det gäller ursprungsfolks och stamfolks ställning och deras förhållanden i den stat där de bor. Konventionen innehåller därför en bestämmelse enligt vilken arten och omfattningen av de åtgärder som ska vidtas för att ge verkan åt konventionen ska bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden.

I propositionen föreslås att riksdagen ska godkänna den förklaring till konventionen, där Finlands regering och sametinget i Finland uttrycker sitt samförstånd som grund för hur konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14 ska verkställas i Finland.

Propositionen innehåller ett förslag till en s.k. blankettlag, genom vilken de bestämmelser i konventionen som hör till området för lagstiftningen sätts i kraft. Det föreskrivs genom förordning av statsrådet om sättande i kraft av konventionens övriga bestämmelser och om konventionens ikraftträdande.

I lagen om Forststyrelsen föreslås bestämmelser om Forststyrelsens verksamhet inom samernas hembygdsområde. I lagen föreslås bestämmelser om planering och förbud mot försämring av samekulturen inom samernas hembygdsområde. Enligt bestämmelsen om förbud mot försämring ska Forststyrelsens planer och projekt för statens land- och vattenområden som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det utarbetas och genomföras så att de inte väsentligt försämrar samernas möjligheter att som ursprungsfolk utöva sina rättigheter att idka sina traditionella näringar eller annars bevara och utveckla sitt språk och sin kultur eller skolternas levnadsförhållanden eller deras möjligheter att idka nämnda näringar inom skoltområdet. För den prövning som hänförs sig till förbudet mot försämring föreskrivs för Forststyrelsen skyldighet att i samarbete med sametinget och skolternas byastämma utreda vilka konsekvenser planer som hänförs sig till användning av statens land- och vattenområden inom samernas hembygdsområde har för samerna som ursprungsfolk. Sametinget och skolternas byastämma har rätt att söka ändring i Forststyrelsens förvaltningsbeslut med

motiveringen att det står i strid med förbudet mot försämring.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Konsekvenser för samernas ställning

Konventionens centrala mål är att säkerställa att ursprungsfolk och stamfolk kan åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter utan hinder eller diskriminering samt delta vid utarbetandet av åtgärder som direkt kan påverka dem. Ursprungsfolk och stamfolk ska få behålla sin kultur och utveckla den i enlighet med sina egna mål. Genom att ratificera konventionen stärker Finland sitt internationella engagemang för att trygga dessa mål.

Förslaget till lag om ändring av lagen om Forststyrelsen uppskattas stärka samernas rätt att som ursprungsbefolkning upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur.

4.2 Konsekvenser för den övriga befolkningens ställning

Konventionen förutsätter inte att ursprungsfolk ska ges privilegier i förhållande till den övriga befolkningen (Handbook for ILO Tripartite Constituents, Understanding the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169), ILO 2013), s. 3). I förklaringen som grund för verkställigheten av konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14 konstateras att samerna och den övriga befolkningen i samernas hembygdsområde har bebott delvis samma områden och utövat delvis samma näringar. I förklaringen har Finlands regering och sametinget i Finland noterat sitt samförstånd om att Finlands regering på grund av konventionen inte ingriper i ägande-, besittnings- eller nyttjanderättigheter för enskilda, samfälliga skogar eller kommuner eller andra offentliga samfund eller i fråga om statens land- och vattenområden i samernas hembygdsområde. Finlands regering ingriper inte heller på grund av konventionen i allemansrätten eller andra av innehav oberoende nyttjanderättigheter i samernas hembygdsområde. Att man förbinder sig till konventionen har sålunda

inga konsekvenser för den övriga befolkningens ställning.

4.3 Ekonomiska konsekvenser

I förklaringen som grund för verkställigheten av konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14 har Finlands regering och sametinget i Finland noterat sitt samförstånd om att man inte ingriper i ägande-, besittnings- eller nyttjanderättigheterna till enskilda och statliga land- och vattenområden på grund av konventionen. Att man förbinder sig till konventionen och bestämmelserna i artikel 14 har således inga direkta konsekvenser för statsfinanserna.

Enligt artikel 15 i konventionen ska ursprungsfolk där det är möjligt få del av vinsten från program för utforskning eller exploatering av naturtillgångar som hör till deras mark. Bestämmelserna i artikeln medför inga ekonomiska konsekvenser som sådana, men beslut som eventuellt fattas senare om fördelning av vinsten kan ha budgetkonsekvenser.

De ekonomiska konsekvenserna av lagstiftnings- och andra projekt med syfte att förverkliga samernas ursprungsbefolkningsrättigheter bedöms skilt i samband med varje enskilt projekt.

Beaktande av Forststyrelsens samhälleliga förpliktelser minskar verksamhetens resultat och därigenom den andel som intäktförs till staten. Skogsforskningsinstitutet har uppskattat resultatminskningen. Samernas hembygdsområdes betydelse för Forststyrelsens resultat är ringa. Förslaget till lag om ändring av lagen om Forststyrelsen uppskattas inte ha konsekvenser för Forststyrelsens resultat.

4.4 Konsekvenser för myndigheterna

Internationella arbetsorganisationens stadga innehåller bestämmelser om rapporteringsskyldighet. Genom att förbinda sig till konventionen blir Finland tvungen att rapportera till Internationella arbetsbyrå om verkställigheten av konventionen.

Konventionen innehåller dessutom bestämmelser som förutsätter myndighetsverksamhet men som ändå inte medför några helt nya uppgifter jämfört med Finlands nuvarande

de lagstiftning. Till dem hör bl.a. bestämmelser om skyldigheter för myndigheterna att samråda med ursprungsfolk när lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som direkt kan påverka dem övervägs, samt skyldighet för myndigheterna att se till att medlemmar av ursprungsfolk får utbildning och deltar i utbildningsprogrammets organisation och genomförande.

4.5 Konsekvenser för könen

Enligt artikel 3.1 i konventionen ska konventionens bestämmelser utan diskriminering tillämpas på såväl manliga som kvinnliga medlemmar av dessa folk. Enligt artikel 20 om skydd för arbetstagare ska åtgärder vidtas bl.a. för att säkerställa att manliga och kvinnliga arbetstagare som tillhör dessa folk åtnjuter lika möjligheter och lika behandling i arbetet samt skydd mot sexuella trakasserier. Bestämmelser om jämställdhet och diskrimineringsförbud finns både i den nationella lagstiftningen och i internationella överenskommelser som är bindande för Finland. Ratificeringen av konventionen medför således inga nya förpliktelser för staten.

Förslaget till lag om ändring av lagen om Forststyrelsen uppskattas stärka samernas rätt att som ursprungsbefolkning upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur. De samiska traditionella näringarna utgör centrala element i den samiska kulturen. Utövande av dessa näringar är inte förknippade med lika stora könsskillnader i samekulturen som i majoritetsbefolkningens kultur. Därför riktas lagförslagets nytta till båda könen.

5 Beredningen av propositionen

Konventionen antogs av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens, dvs. internationella arbetskonferensen i Genève i juni 1989. Arbetskonferensen antog samtidigt en resolution i anslutning till konventionen där staterna uppmanas att bl.a. vidta åtgärder för att ratificera konventionen och främja dess mål. I resolutionen betonas också den roll som arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer, de internationella organisationer som nämns i konventionen samt Internationella arbetsorganisationen spelar för en ef-

ektiv verkställighet av konventionens bestämmelser.

Enligt artikel 19 i Internationella arbetsorganisationens stadga ska varje medlem inom ett år och av särskilda skäl inom 18 månader efter det att konferensens sammanträde avslutats underställa de konventioner som konferensen antagit berörda myndigheter för stiftande av lag eller vidtagande av andra åtgärder.

Regeringen föreslog 1990 för riksdagen att konventionen inte skulle godkännas i det skedet (RP 306/1990 rd). Enligt regeringen kunde lagstiftningen i Finland inte anses motsvara de bestämmelser i konventionen som gäller ursprungsfolks markrättigheter och rätt att delta i utnyttjande av naturtillgångar på den mark som bebos av dem. Riksdagen beslöt att inte ratificera konventionen (UtUB 26/1990 rd, SoUU 11/1990 rd och PTK 175/1990 vp). Socialutskottet fann det ändå viktigt att åtgärder vidtas för att skapa förutsättningar för en ratificering. Dessutom borde man redan innan konventionen ratificeras enligt socialutskottet försöka styra lagstiftningen och administrationen enligt bestämmelserna i konventionen och konventionens anda. Socialutskottet fann det också angeläget med en utredning av om konventionen kan tillämpas på den romska befolkningen. Enligt utskottets uppfattning tyder artikel 1 punkt a i konventionen på detta. I vilket fall som helst borde konventionens bestämmelser och anda också tillämpas på den romska befolkningen i Finland. Utskottet påskyndade beredningen av lagstiftning som tryggar samernas ställning och näringsgrenar samt samiskan. Dessutom borde det utredas om det behövs en liknande lagstiftning om den romska befolkningen. Utrikesutskottet förordade att förslaget godkänns och fäste samtidigt uppmärksamhet vid socialutskottet anmärkningar om skapande av förutsättningar för en ratificering, utveckling av lagstiftningen och genomförande av utredningar.

Regeringen har strävat efter att agera för att undanröja hindren för en ratificering. I samband med beredningen av lagstiftningen om samernas kulturella autonomi gavs delegationen för sameärenden 1993 i uppdrag att utreda jordrättsfrågan. När grundlagsutskottet

1995 behandlade regeringen proposition med förslag om att bestämmelser om samernas kulturella autonomi skulle tas in i Regeringsformen för Finland och annan lagstiftning förutsatte utskottet att regeringen låter göra en utredning om hur och med vilka praktiska konsekvenser hindren för en ratificering av ILO:s urfolkskonvention kan undanröjas (GrUB 17/1994 rd). Regeringen överlämnade till utskottet en utredning som utarbetats vid justitieministeriet och arbetsministeriet, där det konstaterades att ministerierna väntar på att det ovan avsedda utredningsarbetet, som överförts från delegationen för sameärenden till sametinget, ska bli klart. Den särskilda finansiering som sametinget begärt för utredningen kunde emellertid inte utlovas då och inte heller senare anvisas för detta ändamål. Uttalandet om begäran om utredning föranledde inte ytterligare åtgärder (GrUB 2/1997 rd och GrUB 1/1998 rd).

Justitiekanslersadjointen påpekade 1998 att ärendet drar ut på tiden. År 1999 lade justitieministeriets utredningsman förvaltningsrådet Pekka Vihervuori fram sitt förslag om ändringar beträffande samernas mark och vatten som konventionen förutsätter (Maahan, veteen ja luonnonvaroihin sekä perinteisiin elinkeinoihin kohdistuvat oikeudet saamelaisten kotiseutualueella. Justitieministeriet, allmänna avdelningens publikationer 3/1999). Utredningsmannen föreslog att saken skulle ordnas utifrån en modell med gemensam förvaltning för samerna och den övriga lokalbefolkningen. Utredningsmannen föreslog att det skulle inrättas ett separat jordrättsråd i samband med sametinget, som vid sidan av sametinget skulle yttra sig om projekt i anslutning till markanvändningen i området. Enligt utredningsmannen borde det vidare inrättas en separat jordrättsfond i anslutning till sametinget, till vilken skulle inkomstföras en del av inkomsterna från området. I remissvaren ansågs förslaget vara svårt att genomföra.

Justitieministeriet tillsatte 2000 en kommitté (Samekommittén), som fick i uppdrag att delvis utifrån utredningsman Vihervuoris förslag utreda och lägga fram ett förslag till hur användningen av mark som förvaltats som statlig mark inom samernas hembygdsområde borde ordnas så att arrangemanget å

ena sidan skulle trygga samernas som ursprungsfolk rätt att bevara och utveckla sin kulturform och sina traditionella näringar samt beakta även de lokala levnadsförhållandena och behoven av att utveckla dem. Förslaget skulle uppfylla minimivillkoren för att hindren för en ratificering av konventionen skulle ha kunnat undanröjas. Ordförande för kommittén var landshövding Hannele Pokka och kommitténs medlemmar kom från ministerierna, sametinget, skolternas byastämman, kommunerna inom samernas hembygdsområde, Paistunturi renbeteslag samt Förststyrelsen. Kommitténs förslag från 2001 byggde på en modell med gemensam förvaltning (Betänkande av samekommittén, Kommittébeträkande 2001:14). Det fick emellertid ett så pass motstridigt mottagande att man inte ansåg det möjligt att gå vidare utifrån det. Beredningen fortsatte därefter som tjänsteuppdrag, men det förslag som färdigställdes vid justitieministeriet 2002 vann inte så stort understöd att regeringen skulle ha kunnat överlämna en proposition om saken.

Frågan om äganderätt till land och vatten som förvaltats som statens mark inom samernas hembygdsområde har varit föremål för konfliktfylld diskussion under hela den tid som man försökt att på lagstiftningsväg hitta en genomförbar administrativ lösning på frågekomplexet. Av den orsaken kallade justitieministeriet i samband med att samekommittén tillsattes justitierådet Juhani Wirilander att som utredningsman göra en rättslig bedömning av vilken fastighetsrättslig betydelse de utredningar som gjorts dittills haft för markägandeförhållandena inom samernas hembygdsområde. Wirilanders utredning blev klar i augusti 2001 medan kommittén höll på med sitt arbete (Juhani Wirilander, Lausunto maanomistusoloista ja niiden kehityksestä saamelaisten kotiseutualueella, 8.8.2001).

Wirilander betraktade själv sin utredning i första hand som ett motiverat utlåtande om markägandeförhållandena inom sameområdet. Han ansåg att en noggrannare utredning skulle förutsätta forskning baserad på arkivkällor, något som på grund av sin karaktär skulle räcka betydligt längre än den tid han hade till sitt förfogande. Samekommittén föreslog vid sidan av andra förslag att sådan

forskning skulle inledas på det sätt Wirilander rekommenderat.

Våren 2002 beslöt regeringen under sina överläggningar att låta göra en opartisk och på arkivkällor baserad rättshistorisk utredning om bosättnings-, befolknings- och markanvändningshistorien samt markägandeförhållandena i tidigare Kemi och Torneå Lappmarker från mitten av 1700-talet till början av 1900-talet (den s.k. jordrättsundersökningen för Övre Lappland). Undersökningen genomfördes av en gemensam forskargrupp från Uleåborgs och Lapplands universitet. Undersökningarna inleddes 2003 (fyra separata undersökningar och ett sammandrag) och publicerades i oktober 2006 (Lapinmaan maaoikeudet, yhteenveto ja tiivistelmä Lapinmaan maaoikeudet – tutkimuksesta. Justitieministeriets publikationer 2006:8). Det framfördes motstridiga åsikter om undersökningarna och resultaten av dem.

Inom ramen för ett lagberedningsprojekt som pågick vid justitieministeriet valperioden 2003—2007 föreslogs att sådana ändringar gällande samernas markrättigheter skulle företas i lagstiftningen som behövs för att Finland skulle kunna ratificera konventionen. Projektet ledde inte till att regeringen överlämnade någon proposition.

Grundlagsutskottet har senare i samband med att man behandlade statsrådets redogörelse om Finlands politik för de mänskliga rättigheterna ansett det viktigt att förutsättningarna för att ratificera konventionen klarläggs (se GrUU 1/2010 rd).

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Jyrki Katainens regering hade regeringen för avsikt att ratificera konventionen under regeringsperioden 2011–2015. Vidare enligt programmet utvecklas samernas kulturella autonomi och sametingets verksamhetsförutsättningar. Även samernas rättigheter som urfolk utvecklas genom att man bl.a. klarlägger lagstiftningen om markanvändning och genom att man aktivt deltar i det internationella samarbetet för att stärka det rättsliga och faktiska skyddet för urfolk. Enligt det regeringsprogram som statsminister Alexander Stubbs regering godkände i juni 2014 ratificeras ILO:s konvention nr 169 i

höst under förutsättning att regeringen har nått samförstånd om en samedefinition.

Jord- och skogsbruksministeriet tillsatte sommaren 2013 en arbetsgrupp för att bereda ett förslag till utökade rättigheter för samerna att delta i det beslutsförfarande som gäller utnyttjandet av statens land- och vattenområden inom samernas hembygdsområde och att i anslutning därtill utarbeta ett förslag till bestämmelser i lagstiftningen om Forststyrelsen om ett organ som ska inrättas i anslutning till Forststyrelsen. Arbetsgruppen hade också i uppgift att utarbeta förslag till lagbestämmelser om allmänt främjande av renskötsel, jakt och fiske inom samernas hembygdsområde och lägga fram förslag om finansieringen av dessa åtgärder. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande våren 2014 (Arbetsgruppspromemoria jsm 2014:2).

De rättsliga förutsättningarna för att ratificera konventionen klarlades genom ett remissförfarande riktat till ministerierna och sametinget i början av 2012. I egenskap av ministerium med ansvar för samordningen av samiska frågor bad justitieministeriet ministerierna att yttra sig för det egna ansvarsområdets del om förhållandet mellan konventionsbestämmelserna och den finska lagstiftningen och andra omständigheter av betydelse för förutsättningarna att ratificera konventionen. Justitieministeriet bad dessutom att respektive ministerium skulle meddela vilka åtgärder ministeriet ämnar vidta för att undanröja de hinder mot en ratificering som eventuellt kvarstår. Samtliga ministerier och sametinget yttrade sig. Dessutom inlämnade föreningen Suomen porosaamelaiset ry ett yttrande till justitieministeriet om förutsättningarna för en ratificering med tanke på samernas renskötsel. Ett sammandrag utarbetades över yttrandena (Alkuperäiskansoja koskevan sopimuksen ratifiointiedellytykset. Justitieministeriet, betänkanden och utlåtanden 39/2012). Merparten av ministerierna såg inga hinder för en ratificering för det egna förvaltningsområdets del. Sametinget understödde en snabb ratificering av konventionen och att lagstiftningen skulle utvecklas så att den börjar motsvara bestämmelserna i konventionen. Föreningen Suomen porosaamelaiset ry föreslog flera åtgärder för att undanröja hindren för en ratificering.

Justitieministeriet sände ett utkast till regeringens proposition om godkännande och sättande i kraft av ILO:s konvention nr 169 på en omfattande remiss i maj 2014. Ett sammandrag upprättades över yttrandena (ILO:n yleissopimuksen nro 169 hyväksyminen. Justitieministeriet, betänkanden och utlåtanden 40/2014). Merparten av myndigheterna förhöll sig positivt till en ratificering av konventionen. Sametinget och skoltsamernas byastämman ansåg att ratificeringen är viktig.

Den övriga responsen var splittrad. Motiveringen i regeringens proposition preciserades på grund av yttrandena. Ministerarbetsgruppen för samefrågor behandlade saken under sommaren och hösten 2014 och justitieministeriet förhandlade med sametinget i september och oktober 2014. Sametingets möte beslutade den 30 oktober 2014 att stöda ratificeringen av konventionen.

DETALJMOTIVERING

1 Konventionens innehåll och förhållande till lagstiftningen i Finland

Ingress. I ingressen till konventionen beaktar Internationella arbetsorganisationen normerna i 1957 års konvention och rekommendation och erinrar om normerna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, ESK-konventionen, MP-konventionen samt andra instrument om förhindrande av diskriminering. Arbetskonferensen anser att den utveckling som ägt rum inom folkkrätten sedan 1957, liksom i fråga om ursprungsfolkens och stamfolkens situation i alla områden av världen, har gjort det lämpligt att anta nya internationella normer med syfte att undanröja de tidigare normernas inriktning mot assimilation av ursprungsfolk med majoritetsbefolkningen.

Konferensen erkänner ursprungsfolks och stamfolks strävanden att få utöva kontroll över sina egna institutioner, sin egen livsstil och ekonomiska utveckling och att vidmakthålla och utveckla sin identitet, sitt språk och sin religion inom ramen för de stater där de bor. Arbetskonferensen konstaterar att ursprungsfolk och stamfolk i många delar av världen inte kan åtnjuta sina grundläggande mänskliga rättigheter på samma sätt som den övriga befolkningen i de stater där de bor, och att deras lagar, värden, sedvänjor och perspektiv ofta har urholkats. Konferensen fäster uppmärksamhet vid ursprungsfolkens och stamfolkens speciella bidrag till mänsklighetens kulturella mångfald och sociala och ekologiska harmoni samt till internationellt samarbete och förståelse. Konferensen konstaterar vidare att konventionens bestämmelser har utarbetats i samarbete med såväl Förenta nationerna, FNs livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), FNs organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) och Världshälsoorganisationen (WHO) som Interamerikanska indianinstitutet, på vederbörlig nivå och inom deras respektive områden, samt att avsikten är att fortsätta detta samarbete för att främja och trygga tillämpningen av dessa bestämmelser.

I Allmänna principer

Artikel 1. I artikeln bestäms vilka folk som omfattas av artikelns tillämpningsområde. Artikel 1.1 a och 1.1 b innehåller objektiva kriterier. Enligt led a tillämpas konventionen på stamfolk i självstyrande länder, vilkas sociala, kulturella och ekonomiska förhållanden skiljer dem från andra grupper av den nationella gemenskapen och vilkas ställning helt eller delvis regleras genom deras egna sedvänjor eller traditioner eller genom särskild lagstiftning. Enligt led b tillämpas konventionen på folk i självstyrande länder, vilka betraktas som ursprungsfolk på grund av att de härstammar från folkgrupper som bodde i landet eller i ett geografiskt område som landet tillhör, vid tiden för erövring eller kolonisation eller fastställande av nuvarande statsgränser. Enligt ledet tillämpas konventionen endast på sådana folk som oavsett rättslig ställning har behållit en del eller alla sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner.

Utöver de objektiva kriterierna i artikel 1.1 innehåller konventionen ett subjektivt kriterium. Enligt artikel 1.2 ska identifiering av sig själv som ursprungsfolk eller stamfolk anses som ett grundläggande kriterium för att fastställa de grupper på vilka bestämmelserna i konventionen tillämpas.

Enligt Internationella arbetsorganisationens guide från 2009 (ILO, Indigenous & Tribal Peoples' Rights In Practice 2009), nedan ILO-guiden, innehåller konventionen ingen definition av ursprungsfolk eller stamfolk utan syftet med artikeln är att ange de folk som skyddas genom konventionen.

Konventionen innehåller inte heller någon definition av personer som hör till ursprungsfolk eller stamfolk. Enligt ILO-guiden och handboken från 2003 (ILO Convention on Indigenous and Tribal Peoples 1989 – A Manual), nedan ILO-handboken, hör till de objektiva kriterierna oberoende av detta att folket erkänner och godkänner att en person hör till folket. Enligt ILO-guiden hör det dessutom till kriterierna för självidentifiering att endast en person som själv identifierar sig

med ett ursprungsfolk eller stamfolk kan höra till ett sådant folk.

Konventionens expertkommitté har begärt konventionsstaterna om en redogörelse för hur de har beaktat kriteriet om personers självidentifikation (t.ex. Direct Request (CEACR) – adopted 1993, published 80th ILC session (1993) (Norway) och bett dem ta in kravet i sina bestämmelser om folkräkning samt i sin lagstiftning (t.ex. Direct Request (CEACR) – adopted 2009, published 99th ILC session (2010) (Paraguay).

För att en medlemsstat ska kunna ratificera konventionen förutsätts inte att den har definierat vem som hör till ursprungsfolk och stamfolk. Sådana bestämmelser kan dock vara nödvändiga för att konventionen ska kunna verkställas på ett effektivt sätt.

Även om artikel 1 i konventionen innehåller endast en bestämmelse om tillämpningsområde, har de kriterier för ursprungsfolk och stamfolk som anges i artikeln använts som utgångspunkt t.ex. när man tillämpat FN:s urfolksdeklaration, där ursprungsfolk inte definieras.

Inom folkrätten finns tills vidare inte någon allmänt godkänd formell definition av ursprungsfolk eller personer som hör till sådana. FN:s särskilda rapportör Jose R. Martinez Cobo har i sin rapport om diskriminering av ursprungsfolk (UN Doc.E/CN.4/Sub.2/1986/7) fört fram en syn som fått omfattande understöd om hur begreppet ursprungsfolk och en person som hör till ett sådant folk ska förstås i praktiken. Enligt honom ska som ursprungsfolk betraktas en gemenskap som har en historisk koppling till ett samhälle som utvecklats i dess område före en erövring eller ett kolonisationsväld. Gemenskapen ska också anses skilja sig från de delar av samhället som för närvarande har makten i området eller en del av det. Dessutom kan gemenskapen inte höra till den del av samhället som har makten och den ska ha beslutat att utveckla och till kommande generationer överföra sina förfäders mark och etniska identitet, som utgör grunden för dess existens, jämte egna kulturformer, institutioner och rättssystem. Enligt Martinez Cobo kan den historiska kopplingen komma till uttryck så att en eller flera av följande faktorer har pågått en lång tid fram till i dag: a) ge-

menskapen bebor sina förfäders mark eller åtminstone en del av den, b) gemenskapen härstammar från den befolkning som ursprungligen bebodde marken, c) gemenskapens kultur överlag eller vissa av kulturens uttrycksformer, d) gemenskapens språk, e) gemenskapen bor i en viss del av ett land eller världen och f) andra faktorer.

Enligt Martinez Cobo betraktas som medlem av ett ursprungsfolk en person som anser sig höra till ett sådant folk och som ursprungsfolket har godkänt som hörande till folket i fråga.

Samerna är det enda ursprungsfolket i Finland och Europeiska unionen. Samernas ställning som ursprungsfolk erkänns i 17 § 3 mom. i grundlagen samt i 1 § i sametingslagen. Samernas historia på de områden där de bor börjar redan innan de nuvarande staterna bildades (RP 248/1994 rd). Samerna har bevarat sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner, och de betraktar sig också som ett ursprungsfolk enligt konventionen. Samerna ska således anses som ett sådant ursprungsfolk som avses i artikel 1 i konventionen.

I 3 § i sametingslagen finns en bestämmelse med definition av same. Enligt den avses med same den som anser sig vara same, förutsatt att 1) han eller hon själv eller åtminstone någon av hans eller hennes föräldrar eller far- eller morföräldrar har lärt sig samiska som första språk eller att 2) han eller hon är efterkommande till en sådan person som har antecknats som en fjäll-, skogs- eller fiske-lapp i jordeböckerna eller uppbörds- och mantalslängderna eller att 3) åtminstone någongendera av hans eller hennes föräldrar har antecknats eller hade kunnat antecknas som röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden eller sametinget. I samisk språk klag hänvisas till denna definition.

Regeringen har den 25 september 2014 tillställt riksdagen en proposition med förslag till lagar om ändring av sametingslagen och 40 kap. 11 § i strafflagen (RP 167/2014). I propositionen föreslås att sametingslagens bestämmelse om definition av same ses över. Bestämmelsen ska i likhet med gällande bestämmelse innehålla ett subjektivt kriterium och objektiva kriterier. Med same ska enligt förslaget avses en person som anser sig vara

same, förutsatt att han eller hon själv eller åtminstone någon av hans eller hennes föräldrar eller far- eller morföräldrar har lärt sig samiska som första språk, eller att han eller hon har tillägnat sig samekulturen via sin släkt och upprätthållit kontakten med denna kultur och att personen är efterkommande till en sådan person som har antecknats som lapp i en myndighetshandling som har upprättats för beskattningen eller folkbokföringen, eller att åtminstone någondera av hans eller hennes föräldrar har antecknats eller enligt den föreslagna lagen hade kunnat antecknas som röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden eller sametinget.

Enligt lagen ska en person därmed inte längre betraktas som same endast på den grunden att han eller hon är efterkommande till en sådan person som har antecknats som en fjäll-, skogs- eller fiskelapp i jordeböckerna eller uppbörds- och mantalslängderna. I förslaget har å andra sidan beaktats mångfalden i den kultur som samerna som urfolk utövar, de olika samiska språken och de olika sätten och formerna att utöva den samiska kulturen.

Definitionsbestämmelsen har central betydelse, eftersom en same ska tas upp i vallängden över de som är röstberättigade i valet till sametinget. Det föreslås också att det i lagen tas in ett omnämnde enligt vilket sametinget behandlar ansökningar om upptagande av samer i vallängden och anmälningar om avförande ur den. Syftet med omnämmandet är att lyfta fram betydelsen av det samiska samhällets gruppgodkännande vid behandlingen av ansökningar om upptagande i vallängden som lämnats in av personer som identifierar sig själva som samer.

I 3 § i sametingslagen föreskrivs hur en fullvuxen kan upptas i vallängden för sametinget. Vallängden ger information om hur många personer som i praktiken har upptagits som röstberättigade i den förteckning som upprättas inför val till sametinget. I samband med val till sametinget utreds också antalet samer som är under 18 år. Det är frivilligt att söka sig till vallängden och man kan också stryka sig ur vallängden, och därför är alla samer i Finland inte nödvändigtvis upptagna i vallängden för sametinget. Vallängden är således inte en uttömmande förteckning över

vem som är same i Finland eller hur många samer det finns i Finland. Enligt den statistik som upprättades i samband med valet till sametinget 2011 fanns det cirka 9 900 samer i Finland. Enligt den statistik som insamlades i samband med valet till sametinget 2007 talade 1766 av samerna i Finland nordsamiska som första språk, 296 personer talade enaresamiska och 364 personer skoltsamiska. Inga uppgifter insamlades i samband med valet 2011.

Enligt 13 § 20 punkten i lagen om befolkningsdatasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) registreras i befolkningsdatasystemet det modersmål som den person som är föremål för registrering har uppgett. I slutet av 2013 hade 1 930 personer uppgett samiska som modersmål till befolkningsdatasystemet. Uppgifterna kan inte betraktas som tillförlitliga, eftersom samiska saknade officiell ställning före 1992. I befolkningsdatasystemet har man sedan 2013 kunnat uppge vilket samiskt språk en person talar som modersmål. Efter det att lagen om användning av samiska hos myndigheter trädde i kraft har samerna haft lagstadgad rätt att uppge samiska som sitt modersmål för häradskrivaren. Det är möjligt att inte särskilt många har börjat med att ändra uppgifterna om modersmål i efterhand. Statistiken ger ingen information om två- eller flerspråkiga samer.

Konventionen tillämpas vid sidan av ursprungsfolk även på stamfolk som avses i artikel 1.1 a. Det schweiziska ministeriet med ansvar för ekonomiska frågor bad 2000 internationella arbetsbyrån om ett officiellt utlåtande om huruvida nomadfolk, så som romer, kan omfattas av konventionens tillämpningsområde. Enligt arbetsbyrån är den grundläggande förutsättningen när man bestämmer vilka stamfolk som omfattas av konventionens tillämpningsområde att folket självt definierar sig som ett stamfolk. Självidentifikation är stamgemenskapens privilegium. En stat som förbundit sig till konventionen måste således tillämpa konventionen på en stamgemenskap som uppfyller villkoren i artikel 1.1 a från den tidpunkt då gemenskapen har definierat sig själv som ett stamfolk (ILO, Official Bulletin, Volume LXXXIV, Series A, s. 56 och 57 (2001)).

Konventionen kan tillämpas på den romska befolkningen i Finland om den uppfyller de objektiva kriterierna i artikel 1.1 a i konventionen och om den romska befolkningen i Finland definierar sig själv som ett stamfolk enligt konventionen.

I artikel 1.3 konstateras att uttrycket ”folk” inte ger upphov till rättigheter som kan vara förknippade med detta begrepp i folkrätten. Av förarbetena till konventionen framgår att begreppet folk utvecklas i folkrätten, och inget FN-organ hade då tagit ställning till om begreppet även omfattade ursprungsfolk och stamfolk. Internationella arbetsorganisationen ansågs inte vara behörig att bestämma begreppets innehåll och begreppet ansågs därför inte lägga grund för rättigheter som sträcker sig utanför konventionens tillämpningsområde eller annars påverka tolkningen av begreppet i internationella fördrag (ILO, 76th session 1989, Partial revision of the Indigenous and Tribal Populations Convention 1957 (No. 107), Report IV (2A), s. 12).

Artikel 2. I artikel 2.1 i konventionen bestäms om regeringarnas ansvar för att, under medverkan av ursprungsfolk och stamfolk, utveckla samordnade och systematiska program i syfte att skydda dessa folks rättigheter och garantera respekt för deras integritet.

Enligt artikel 2.2 ska program enligt artikel 2.1 innefatta åtgärder för att säkerställa att medlemmar av dessa folk på jämlika villkor åtnjuter de rättigheter och möjligheter som enligt den nationella lagstiftningen tillkommer andra medlemmar av befolkningen (led a), främja det fulla förverkligandet av dessa folks sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter med hänsyn till deras sociala och kulturella identitet, deras sedvänjor och traditioner samt institutioner (led b), samt att bistå medlemmar av berörda folk med att undanröja socioekonomiska klyftor som kan finnas mellan medlemmar av ursprungsfolk och andra medlemmar av den nationella gemenskapen, på ett sätt som är förenligt med deras strävanden och levnadssätt (led c).

Rättigheterna och möjligheterna enligt led a är enligt den använda ordalydelsen inte begränsade till de rättigheter som anges i konventionen.

Enligt ILO-guiden ska regeringarna försäta ursprungsfolk i samma ställning som andra medlemmar av befolkningen vad gäller rättigheter och möjligheter och undanröja eventuella socioekonomiska klyftor mellan dem. I praktiken avses med samordnade och systematiska program å ena sidan att lagstiftning, policyer, program och projekt ska vara i harmoni med ursprungsfolkens rättigheter och å andra sidan att behöriga tillsynsmekanismer inrättas för att övervaka att ursprungsfolkens rättigheter tillgodoses. Alla åtgärder ska vidtas under ursprungsfolkens medverkan och med hänsyn till deras sociala och kulturella identitet, sedvänjor och traditioner, institutioner, strävanden och levnadssätt. Bestämmelserna i artikeln står i förbindelse med bestämmelserna om samråd och medverkan i artiklarna 6 och 7. Enligt ILO:s handbok från 2013 (Handbook for ILO Tripartite Constituents, Understanding the Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169), ILO 2013), nedan ILO 2013-handboken, avses med samordnande enligt punkten i första hand att verkställighetsåtgärderna samordnas mellan olika ministerier.

ILO:s tillsynsorgan har betonat att systematiska och samordnade program är i en nyckelposition för att undanröja ojämlikhet som påverkar ursprungsfolken (Governing Body, 289th Session, March 2004, Representation under article 24 of the ILO Constitution, Mexico, GB.289/17/3: para 133). Konventionens krav på särskilda åtgärder betyder ändå inte att ursprungsfolk borde ges privilegier i förhållande till andra medlemmar av befolkningen (ILO 2013-handboken, s. 3).

Samernas rättigheter skyddas i stor utsträckning i grundlagen samt i annan lagstiftning. I 17 § 3 mom. i grundlagen föreskrivs om samernas rätt till sitt språk och sin kultur. Bestämmelsen förpliktar det allmänna att tillåta och stöda utvecklingen av samernas språk och kultur och den utgör också en grund i statsförfattningen för utvecklingen av de däri avsedda gruppernas levnadsförhållanden med respekt för deras kulturtraditioner (RP 309/1993 rd, s. 65). Enligt 121 § 3 mom. i grundlagen har samerna språklig och kulturella autonomi. I 6 § i grundlagen bestäms om förbud mot diskriminering. I 22 § i grundlagen har det allmänna ålagts att aktivt

trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Bestämmelserna i artikel 2 i konventionen är således i harmoni med de grundläggande utgångspunkterna för den finska rättsordningen.

Artikel 3. Enligt artikel 3.1 i konventionen ska ursprungsfolk och stamfolk till fullo åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter utan hinder eller diskriminering. Konventionens bestämmelser ska utan diskriminering tillämpas på såväl manliga som kvinnliga medlemmar av dessa folk.

Enligt artikel 3.2 i konventionen får ingen form av våld eller tvång användas som strider mot ursprungsfolks och stamfolks mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, innefattande rättigheter enligt konventionen. Av konventionens förarbeten framgår att syftet med bestämmelsen i punkten inte är att förbjuda laglig användning av maktmedel, t.ex. i samband med laglighetsstillsyn (ILO, 76th session 1989, Partial revision of the Indigenous and Tribal Populations Convention 1957 (No. 107), Report IV (2A), s. 16).

Enligt 6 § i grundlagen är alla lika inför lagen och ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. I 6 § 4 mom. i grundlagen föreskrivs om främjande av jämställdhet mellan könen i samhällsrelig verksamhet och i arbetslivet. Enligt 22 § i grundlagen ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Diskrimineringsförbud i olika former ingår i alla människorättskonventioner som Finland ratificerat. Tilläggsprotokoll nr 12 till Europarådets människorättskonvention innehåller ett förbud mot all slags diskriminering. Enligt artikel 26 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter är alla lika inför lagen och har rätt till samma skydd av lagen utan åtskillnad av något slag. I detta avseende ska lagen förbjuda all åtskillnad och garantera alla personer ett likvärdigt och effektivt skydd mot varje åtskillnad på grund av bl.a. språk, nationell härkomst och börd. FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och FN:s konvention om avskaffande av all slags diskri-

minering av kvinnor är specialkonventioner som hänför sig till förbudet mot diskriminering.

I 11 kap. i strafflagen kriminaliseras diskriminering (11 §) och hets mot folkgrupp (10 § och 10 a §).

Lagen om likabehandling (21/2004) konkretiserar grundlagens bestämmelser om jämlikhet och förbud mot diskriminering. Lagen tillämpas på offentlig och privat verksamhet när det är fråga om 1) villkor för självständig yrkes- eller näringsutövning eller stödjande av näringsverksamhet, 2) anställningskriterier, arbetsförhållanden eller anställningsvillkor, personalutbildning eller avancemang, 3) erhållande av utbildning, inklusive specialiseringsutbildning och omskolning, eller yrkesvägledning, eller 4) medlemskap eller medverkan i en arbetstagar- eller arbetsgivarorganisation eller i andra organisationer vars medlemmar utövar ett visst yrke, eller de förmåner dessa organisationer tillhandahåller.

Enligt 6 § i lagen om likabehandling får ingen diskrimineras på grund av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Vidare avses enligt 6 § med diskriminering 1) att någon behandlas mindre förmånligt än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle behandlas i en jämförbar situation (direkt diskriminering), 2) att en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt särskilt missgynnar någon jämfört med andra som utgör jämförelseobjekt, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett godtagbart mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga (indirekt diskriminering), 3) uppsåtlig eller faktisk kränkning av en persons eller människogrups värdighet och integritet så att en hotfull, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller aggressiv stämning skapas (trakasserier), 4) instruktioner eller befallningar att diskriminera.

Regeringen har den 3 april 2014 tillställt riksdagen en proposition med förslag till diskrimineringslag och vissa lagar som har samband med den (RP 19/2014 rd), som har

kompletterats med den regeringsproposition som överlämnats till riksdagen den 4 september 2014 (RP 111/2014 rd). Målet är att revidera lagstiftningen om likabehandling och jämställdhet så att den bättre än för närvarande uppfyller de krav som följer av det diskrimineringsförbud som ingår i 6 § i grundlagen.

Bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av kön finns i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986). Lagen har till ändamål att hindra diskriminering på grund av kön och främja jämställdheten mellan kvinnor och män samt att i detta syfte förbättra kvinnans ställning i synnerhet i arbetslivet.

Enligt förslaget till revidering av lagstiftningen om likabehandling och jämställdhet ska bestämmelser om främjande av jämställdheten mellan könen och förbud mot diskriminering på grund av kön fortfarande finnas i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män. Förbuden mot diskriminering på grund av kön utvidgas till att omfatta även diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck. Lagen kompletteras med en förpliktelse att förebygga diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck. Bestämmelserna om läroanstalternas skyldighet att främja jämställdhet förtydligas och utvidgas till att gälla läroanstalter som tillhandahåller grundläggande utbildning. Bestämmelserna om jämställdhetsplanen för arbetsplatser och den därtill hörande skyldigheten att göra en lönekartläggning preciseras.

Artikel 4. Enligt artikel 4.1 ska särskilda åtgärder vidtas då så befinnes lämpligt för att skydda ursprungsfolkens och stamfolkens individer, institutioner, egendom, arbete, kultur och miljö.

Enligt ILO-guiden är det grundläggande syftet med de särskilda åtgärderna att säkerställa att ursprungsfolken kan åtnjuta alla mänskliga rättigheter på samma sätt som andra medlemmar av befolkningen. Särskilda åtgärder kan förutsättas för att tillgodose de mänskliga rättigheterna. Det är således inte fråga om tilläggsrättigheter som beviljas ursprungsfolken. I ILO 2013-handboken konstateras att konventionen inte förutsätter att ursprungsfolken ska beviljas privilegier jämfört med andra medlemmar av befolkningen

(ILO 2013-handboken, s. 3). Särskilda åtgärder kan vara nödvändiga för att verkställa exempelvis konventionens förpliktelser som gäller rätten till mark (14.2), miljön (7.4), sysselsättning (20), hälsa (25) och utbildning (28). De särskilda åtgärderna kan vara tidsbestämda (t.ex. kvoter för tjänster inom statsförvaltningen) eller permanenta (t.ex. skydd för kultur, miljö och rätt till mark).

Av 17 § 3 mom. och 22 § i grundlagen följer att det allmänna ska tillgodose samernas rättigheter till sin kultur och sitt språk. 6 § 2 mom. i grundlagen tillåter särbehandling när det finns ett godtagbart skäl till den. Med positiv särbehandling enligt grundlagen avses åtgärder som förbättrar ställningen och förhållandena för en viss grupp och syftar till att trygga den faktiska jämlikheten, bara särbehandlingen kan motiveras på ett godtagbart sätt med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna. Exempelvis särskilda åtgärder för att förbättra en minoritets ställning och förhållanden är således möjliga (RP 309/1993 rd, s. 43 och 44, GrUU 10/2003 rd, GrUU 40/2004 rd och GrUU 41/2010 rd).

I Finland kan till särskilda åtgärder enligt artikel 4.1 räknas att språklig och kulturell autonomi tryggas inom samernas hembygdsområde i grundlagen och sametingslagen, att levnadsförhållandena och utkomstmöjligheterna för skoltbefolkningen och inom skolområdet samt skoltkulturen upprätthålls och främjas genom skoltlagen, att samiskans ställning tryggas genom samiska språklagen, att Sameområdets utbildningscentral inrättats genom lagen om centralen, samt att gruvlagen, vattenlagen och miljöskyddslagen förbjuder att samernas ställning som urfolk försämras.

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte i september 2010 en arbetsgrupp som skulle utarbeta ett program för att stimulera det samiska språket. Målet med åtgärdsprogrammet är att bedöma situationen i fråga om samtliga tre samiska språk som talas i Finland och de åtgärder som vidtagits för att förbättra situationen samt att på denna grund utarbeta ett förslag till ett övergripande och långsiktigt program för att stimulera det samiska språket. Arbetsgruppen blev klar med sitt förslag i mars 2012. Utifrån förslaget utarbetades ett principbeslut om ett åtgärdspro-

gram för att stimulera det samiska språket, som statsrådet fattade beslut om den 3 juli 2014. Målet för programmet är att det ska finnas flera än nu som talar samiska och mera service på samiska samt att användning av samiska ska uppskattas. Nu är alla de tre samiska språk som talas i Finland – nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska – hotade och det finns risk för att i synnerhet enaresamiskan och skoltsamiskan försvinner helt.

[<http://valtioneuvosto.fi/toiminta/periaatepaatokset/sv.jsp>]

Det har redan vidtagits flera åtgärder för att bevara och utveckla den samiska kulturen. Undervisnings- och kulturministeriet stödjer varje år centrala aktörer inom samiska konst och kultur. Stöd ges bl.a. det samiska centret för barnkultur, film och musik, andra samiska föreningar och organisationer, det samiska museet Siida och Finlands samiska specialbibliotek. Även samarbete över gränserna enligt artikel 32 i konventionen med de andra nordiska länderna och andra ställen stöds årligen med ett särskilt anslag.

I statsbudgeten har årligen reserverats ett särskilt anslag för stödande av samiskspråkig kultur och samiska organisationers verksamhet. Sametingets kulturnämnd beslutar hur detta anslag fördelas. Syftet med det särskilda anslaget är att säkerställa att ett visst minimibelopp av stöden för konst och kultur används för att främja den samiska kulturen. Understöd beviljas i form av egentliga kulturunderstöd så som projektunderstöd och arbetsstipendier samt verksamhetsunderstöd och publikationsbidrag till samiska organisationer.

I Enare kyrkby öppnades i början av 2012 det samiska kulturcentret Sajos som ägs av staten. Centret fungerar både som lokal för sametinget och som ett mångsidigt kulturcentrum. Dess syfte är att ge samerna bättre förutsättningar att själva bevara och utveckla sitt språk, sin kultur och sina näringar samt att sköta och utveckla sin kulturella autonomi och stödja utvecklingen av samernas allmänna levnadsförhållanden.

Sådana institutioner som avses i artikel 4.1 i konventionen är i Finland t.ex. sametinget, skolternas byastämman samt siida-systemet. Samesamhällena har redan tidigt organiserat

sig i siidan för utövande av jakt, fiske och renskötsel. Siida-gränserna har bestämt nyttjande- och bosättningsområdena. Det finns historiska källdokument om siidan och deras uppgifter. Siida-systemet som en grund för samekulturen har även behandlats i rättshistorisk forskning. I samesamhället och inom utövatet av traditionella samenärningar finns fortfarande drag av siida-systemet.

Dessutom har samerna nationella och samnordiska medborgarorganisationer.

Enligt artikel 4.2 i konventionen får särskilda åtgärder inte stå i strid med de berörda folkens fritt uttryckta önsningar. Enligt artikel 4.3 får åtnjutandet utan diskriminering av de allmänna medborgerliga rättigheterna inte på något sätt inskränkas genom sådana särskilda åtgärder.

Artikel 5. Vid tillämpningen av bestämmelserna i konventionen ska enligt artikeln de i konventionen avsedda folkens sociala, kulturella, religiösa och andliga värden och bruk erkännas och skyddas och vederbörlig hänsyn tas till arten av de problem som möter dem både som grupper och som individer, integriteten för dessa folks värden, bruk och institutioner respekteras samt åtgärder vidtas under medverkan av och i samarbete med de berörda folken, som syftar till att lindra de svårigheter som uppstår för dessa folk, när de möter nya levnads- och arbetsvillkor.

I artikel 5 i konventionen skyddas ursprungsfolkens institutioner. Med institutioner avses enligt ILO-guiden vid sidan av fysiska institutioner och organisationer även sedvänjor, bruk och kulturella modeller. Enligt guiden gäller konventionen inte bara traditionella institutioner utan också ursprungsfolkens verksamhet som ingår i den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen. Ursprungsfolken kan sålunda även inrätta nya institutioner, om de traditionella institutionerna inte längre svarar på ursprungsfolkens behov. Enligt förarbetena till konventionen avses med integritet (integrity) att ursprungsfolkens värden, bruk och institutioner ska ses som en helhet. Denna helhet skadas om man försöker ändra på den (ILO, 76th session 1989, Partial revision of the Indigenous and Tribal Populations Convention 1957 (No. 107), Report IV (2A), s. 19).

Artikeln gäller tillämpningen av konventionen, med andra ord riktas kravet mot de nationella åtgärder, såsom lagstiftning och beslutsfattande, genom vilka konventionen verkställs.

Artikel 6. Vid tillämpningen av bestämmelserna i konventionen ska regeringarna enligt artikel 6.1 a) samråda med ursprungsfolk och stamfolk genom lämpliga förfaranden och särskilt genom deras representativa institutioner, närhelst lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som direkt kan påverka dem övervägs, b) skapa möjligheter genom vilka dessa folk fritt kan delta, åtminstone i samma utsträckning som andra grupper av befolkningen och på alla nivåer av beslutsfattandet, i valda institutioner och administrativa och andra organ ansvariga för åtgärder och program som berör dem, samt c) skapa möjligheter för en utveckling till fullo av dessa folks egna institutioner och initiativ och, där så är lämpligt, tillhandahålla de resurser som är nödvändiga för detta ändamål.

Enligt artikel 6.2 ska samråd enligt konventionen ske förtroendefullt och i en efter omständigheterna lämplig form i syfte att uppnå överenskommelse eller samtycke till föreslagna åtgärder.

Enligt ILO-guiden hör artikel 6 till konventionens nyckelbestämmelser. Den utgör grund för tillämpningen av andra artiklar. Konventionen bygger på att regeringarna samarbetar med ursprungsfolken och stamfolken när de behandlar ärenden som gäller dessa folk. Samarbetets natur beror på det aktuella ärendet.

ILO:s expertkommitté meddelade 2010 en tolkningsrekommendation om samrådsförpliktelsen enligt konventionen (General Observation (CEACR)- adopted 2010, published 100th ILO session (2011)). Kommittén listade de förpliktelser till samråd och medverkan som ingår i konventionen samt förpliktelsen att inhämta samtycke och framförde sin uppfattning om innehållet i samrådsförpliktelsen enligt artikel 6.

Enligt kommittén ska regeringarna samråda med ursprungsfolk och stamfolk när lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som direkt kan påverka dessa folk övervägs (artikel 6.1 a), innan de påbörjar eller lämnar tillstånd till program för utforskning eller ex-

ploatering av naturtillgångar som hör till dessa folks mark (artikel 15.2), vid prövning av dessa folks befogenhet att överlåta sin mark eller på annat sätt överföra sina rättigheter till personer utanför den egna gemenskapen (artikel 17.2) och i vissa specialfrågor som gäller undervisning (artikel 27.1 och artikel 28.1).

Det förutsätts att ursprungsfolk och stamfolk medverkar i beslutsfattandet när samordnade och systematiska program utvecklas i syfte att skydda dessa folks rättigheter och garantera respekt för deras integritet (artikel 2.1), åtgärder vidtas som syftar till att mildra de svårigheter som uppstår för dessa folk, när de möter nya levnads- och arbetsvillkor (artikel 5 c), beslut fattas i valda institutioner och administrativa och andra organ ansvariga för åtgärder och program som berör ursprungsfolk och stamfolk (artikel 6.1 b), vid utarbetandet, genomförandet och utvärderingen av nationella och regionala utvecklingsplaner och –program som direkt kan påverka dem (artikel 7.1), vid förbättring av deras levnads- och arbetsförhållanden och av deras hälso- och utbildningsnivå (artikel 7.2), vid användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångar som hör till deras mark (artikel 15.1), och när det säkerställs att deras traditionella verksamheter stärks och främjas (artikel 23.1).

Enligt kommittén krävs ursprungsfolks och stamfolks fria medgivande, som de har gett sedan de informerats, när förflyttning av dessa folk anses nödvändig som en undantagsåtgärd (artikel 16.2).

Enligt tolkningsrekommendationen ankommer ansvaret för att samrådsförpliktelsen uppfylls på regeringarna (artikel 2 och 6). Samråden ska vara regelbundna förfaranden, där ärendena behandlas som helhet och förtroendefullt. De ska vara en genuin dialog mellan myndigheter och ursprungsfolk och stamfolk som bygger på utbyte av åsikter och förståelse samt inbördes respekt och där man faktiskt försöker komma fram till en gemensam syn. För att uppfylla samrådsförpliktelsen ska behöriga förfaranden inrättas på nationell nivå, som motsvarar de rådande förhållandena. Samråd ska föras med ursprungsfolks och stamfolks representativa institutioner i fråga om lagstiftnings- och administra-

tiva åtgärder. Syftet ska vara att uppnå överenskommelse eller samtycke till de föreslagna åtgärderna. Samråd endast för formens skull eller enbart information räcker inte med tanke på konventionen. Samrådsförpliktelsen innehåller dock inte någon möjlighet till vetorätt för ursprungsfolk vad gäller slutresultatet av samrådet och samråd måste inte nödvändigtvis leda till överenskommelse eller samtycke.

I 9 § i sametingslagen finns bestämmelser om skyldighet för myndigheterna att förhandla med sametinget om olika saker. Enligt 1 mom. ska myndigheterna förhandla med sametinget om alla vittsyftande och viktiga åtgärder, som på ett direkt och särskilt sätt kan inverka på samernas ställning som ett urfolk och som på samernas hembygdsområde gäller 1) samhällsplanering, 2) skötsel, användning, arrendering och överlåtelse av statens mark, skyddsområden och ödemarksområden, 3) letning efter och utvinning av fyndigheter som innehåller gruvmineral samt guldvaskning som sker på statens mark- och vattenområden, 4) ändring i lagstiftningen eller förvaltningen angående näringar som hör till samisk kultur, 5) utveckling av undervisningen på samiska eller i samiska språket och av social- och hälsovårdstjänsterna samt 6) annat motsvarande ärende som har inverkan på samernas språk, kultur eller deras ställning som urfolk. Enligt 2 mom. ska sametinget beredas tillfälle att bli hört och förhandla om saken. Om tillfället inte utnyttjas hindrar detta inte myndigheten att fortsätta behandlingen av ärendet.

Förhandlingsplikten kan enligt den ståndpunkt som grundlagsutskottet uttryckte i samband med att lagen stiftades inte betyda ett mera omfattande procedurskydd än t.ex. en parts rätt att bli heard i sin egen sak enligt lagen om förvaltningsförfarande (numera: förvaltningslagen). Förhandlingsförpliktelsens juridiska verkningar begränsas därigenom till att myndigheterna i de frågor som avses i paragrafen ska bereda sametinget tillfälle att bli heard och möjlighet att förhandla om en anhängig fråga. Vad gäller hörandet bör sametinget beredas tillfälle att framföra sin uppfattning t.ex. skriftligen om något förslag som kunde inverka på samernas ställning. Förhandlingsmöjligheten betyder direk-

ta kontakter myndigheternas representanter. För att myndigheternas förhandlingsplikt ska bli fullgjord enligt kriterierna för god förvaltningssed bör myndigheterna se till att sametinget får tillräckligt med tid att sätta sig in i förhandlingsfrågan och att förhandlingsituationen även i övrigt är skäligen för samernas representativa organ. Om sametinget å andra sidan inte utnyttjar ett erbjudet tillfälle till förhandlingar kan det inte bli ett slutligt hinder för att myndigheten går vidare i saken till och med till den punkt där myndigheten ska fatta sitt eget beslut (GrUB 17/1994 rd). Grundlagsutskottet har i olika sammanhang framfört att när det är fråga om en proposition som har ett nära samband med samernas språk och kultur bör det säkerställas att sametinget är representerat i lagberedningen ända från början (GrUU 21/2007 rd och GrUU 40/2009 rd).

Att sådana förhandlingar som avses i 9 § i sametingslagen förs är en rättslig förutsättning för myndigheternas beslutsfattande i de förvaltningsärenden som avses i paragrafen (HFD 11.03.2003, liggare 516).

Förhandlingar förs enligt olika förfaranden. Sametinget ger skriftliga utlåtanden, hörs i samband med beredningen av ärenden eller deltar i beredningsarbetet t.ex. i en arbetsgrupp. Sametinget hörs ofta genom ett remissförfarande. Det ordnas också egentliga förhandlingar i form av möten. Praxis varierar också i fråga om de former som iaktas under förhandlingarna. I allmänhet upprättas protokoll över förhandlingarna.

Regeringen har den 25 september 2014 tillställt riksdagen en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om sametinget och 40 kap. 11 § i strafflagen (RP 167/2014). Enligt propositionen ändras sametingslagens bestämmelse om myndigheternas skyldighet och sametingets uppgift att förhandla om vittsyftande och viktiga åtgärder som inverkar på samernas rättigheter som urfolk, så att de mer än tidigare betonar samarbetet mellan myndigheterna och sametinget.

Enligt propositionen ska myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter förhandla med sametinget i syfte att uppnå samförstånd om vittsyftande och viktiga åtgärder som ska genomföras på eller vilkas verkan sträcker sig till samernas hem-

bygdsområde och om andra vittsyftande och viktiga åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kultur eller deras ställning eller rättigheter som urfolk och sålunda ge sametinget också tidsmässigt möjlighet att delta i beredningen av åtgärder.

Ett syfte med propositionen är att i enlighet med rekommendationer från internationella organ stärka sametingets rätt att delta i och påverka beslutsfattandet i ärenden som särskilt berör samerna. Dessutom är ett syfte att understryka att förhandlingsförfarandet är ett mer långtgående sätt att delta i beslutsfattandet än ett vanligt remiss- och hörandeförfarande. Propositionen utvidgar förhandlingsplikten så att den börjar omfatta fler ärenden. Enligt förslaget ska förhandlingar föras om alla viktiga åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kultur eller deras ställning eller rättigheter som urfolk, oberoende av om åtgärden direkta verkningar sträcker sig till samernas hembygdsområde. Sådana kan t.ex. vara åtgärder som gäller det samiska språket.

Myndigheterna ska enligt förslaget föra protokoll över förhandlingarna. Eftersom det finns många olika myndigheter och en myckenhet av ärenden som hör till deras behörighet anges i förslaget inga övriga formkrav för förhandlingarna.

En bestämmelse om förhandlingsplikt finns även i lagen om strukturstöd för renhushållning och naturnäringar. Enligt den ska närings-, trafik- och miljöcentralen förhandla med sametinget om de principer som utöver denna lag och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den ska iakttas vid beslut om vilka objekt som ska stödjas. Lagens ikraftträdande är bundet till ikraftträdandet av EU:s lagstiftning om strukturstöd, och lagen har ännu inte trätt i kraft.

Sametinget ska med stöd av en specialbestämmelse i lag höras eller ombes yttra sig i vissa ärenden. Vattenlagen, lagen om Rundradion Ab (1380/1993), lagen om skyddande av byggnadsarvet (498/2010) samt statsrådets förordning om stöd för tidningspressen (389/2008) och statsrådets förordning om finansieringsstöd för renhushållning och naturnäringar (175/2001) innehåller sådana bestämmelser. I skogslagen hänvisas till 9 § i sametingslagen. Enligt gruvlagen ska till-

ståndsmyndigheten inom samernas hembygdsområde i samarbete med bl.a. sametinget utreda vilka konsekvenser verksamheten har för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, och överväga vilka åtgärder som behövs för att minska och förebygga olägenheterna.

Akwé:Kon-anvisningarna (Miljöförvaltningens anvisningar 1/2011) är en del verkställandet av FN:s konvention om biologisk mångfald (Biodiversitetskonventionen, FördrS 78/1994), som förpliktar konventionsparterna att skydda ursprungsfolks traditionella kunskap, innovationer och sedvänjor i anslutning till biologisk mångfald. I Finland berör Akwé:Kon-anvisningarna samerna. Anvisningarna är avsedda att tillämpas inom samernas hembygdsområde vid bedömning av de kulturella, miljömässiga och sociala konsekvenserna av sådana projekt som kan påverka den samiska kulturen samt samernas näringar och kulturarv. Forststyrelsen tillämpar anvisningarna i sin planering av markanvändningen inom samernas hembygdsområde.

Enligt 37 § 2 mom. riksdagens arbetsordning ska ett utskott när det behandlar ett lagförslag eller något annat ärende som särskilt gäller samerna bereda företrädare för samerna tillfälle att bli hörda, om särskilda skäl inte ger anledning till något annat.

Det föreslås att till lagen om Forststyrelsen fogas bestämmelser om planering och förbud mot försämring inom samernas hembygdsområde.

Enligt propositionen ska Forststyrelsen vid beredningen av skötseln och användningen av statens land- och vattenområden i samernas hembygdsområde i samarbete med sametinget och, inom skolområdet, skolternas byastämma redogöra för planernas konsekvenser för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, och överväga vilka åtgärder som behövs för att minska och förebygga eventuella olägenheter.

För den prövning som hänför sig till förbudet mot försämring föreskrivs för Forststyrelsen skyldighet att i samarbete med sametinget och skolternas byastämma utreda vilka konsekvenser planer som hänför sig till användning av statens land- och vattenområden

inom samernas hembygdsområde har för samerna som ursprungsfolk.

Enligt artikel 6.1 b ska regeringarna vid tillämpningen av bestämmelserna i konventionen skapa möjligheter genom vilka dessa folk fritt kan delta, åtminstone i samma utsträckning som andra grupper av befolkningen och på alla nivåer av beslutsfattandet, i valda institutioner och administrativa och andra organ ansvariga för åtgärder och program som berör dem.

I 14 § i grundlagen föreskrivs om rösträtt och rätt till inflytande i statliga och kommunalval. Enligt bestämmelsen ska det allmänna dessutom främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Samerna har likadana möjligheter som den övriga befolkningen att delta i den statliga och kommunala demokratin, och dessutom framhävs möjligheterna till inflytande av de uppgifter och befogenheter som i lag föreskrivits för samernas autonomiorgan, sameetinget.

Enligt artikel 6.1 c ska regeringarna vid tillämpningen av bestämmelserna i konventionen skapa möjligheter för en utveckling till fullo av dessa folks egna institutioner och initiativ och, där så är lämpligt, tillhandahålla de resurser som är nödvändiga för detta ändamål. Samiska institutioner och stödet för dem har behandlats i motiveringen till artikel 4.1.

Den finska lagstiftningen svarar på bestämmelserna i artikel 6, framför allt om riksdagen godkänner reformen av sametingslagen.

Artikel 7. Enligt artikel 7.1 ska berörda folk ha rätt att besluta om sina egna prioriteringar vad gäller utvecklingsprocessen i den mån denna påverkar deras liv, tro, institutioner och andliga välfärd samt den mark som de bebor eller på annat sätt nyttjar och rätt att utöva kontroll, så långt det är möjligt, över sin egen ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Dessutom ska de medverka vid utarbetandet, genomförandet och utvärderingen av nationella och regionala utvecklingsplaner och –program som direkt kan påverka dem.

Enligt artikel 7.2 ska förbättring av ursprungsfolks och stamfolks levnads- och arbetsförhållanden och av deras hälso- och utbildningsnivå, med deras medverkan och samarbete, ges prioritet i planer för den allmänna ekonomiska utvecklingen inom de områden som de bebor. Särskilda projekt för utveckling av dessa områden ska även utformas på sådant sätt att sådan förbättring främjas.

Enligt artikel 7.3 ska regeringarna säkerställa att, närhelst det är lämpligt, studier genomförs i samarbete med ursprungsfolk och stamfolk för att uppskatta planerade utvecklingsåtgärders sociala, andliga, kulturella och miljömässiga följder för dem. Resultatet av dessa studier ska anses som grundläggande kriterier för genomförandet av sådana åtgärder.

Enligt artikel 7.4 ska regeringarna i samarbete med berörda folk vidta åtgärder för att skydda och bevara miljön i de områden som de bebor.

I lagstiftningen finns inga hinder för samernas rätt enligt artikel 7.1 att besluta om sina egna prioriteringar. Samernas i grundlagen tryggande kulturella autonomi kan anses omfatta ursprungsbefolkningens möjlighet enligt artikeln att utöva kontroll över den sociala och kulturella utvecklingen. Förhandlingsplikten enligt 9 § i sametingslagen gäller även utarbetandet av regionala utvecklingsplaner och –program enligt artikel 7.1.

Möjligheterna till deltagande och växelverkan enligt markanvändnings- och bygglagen (MBL) gäller alla på samma sätt oberoende av intressentens ursprung. Syftet med planläggning är att samordna olika intressen i området. Inom samernas hembygdsområde är beaktandet av samernas näringar och värdena hos deras kulturarv en del av denna samordning. Utöver de allmänna möjligheterna till deltagande och påverkan ska vid förfaranden enligt MBL iaktas förhandlingsförfarandet enligt sametingslagen.

Samernas hembygdsområde är till största delen skyddat område. Skötsel- och nyttjandeplaner enligt 19 § i naturvårdslagen för nationalparkerna och motsvarande planer för ödemarksområden kan betraktas som sådana utvecklingsplaner som avses i artikel 7.1. När

planer utarbetas iaktas numera förhandlingsförfarandet enligt sametingslagen.

Miljöministeriet har publicerat Akwè Kon-anvisningar (miljöförvaltningens anvisningar 1/2011). De frivilliga anvisningarna gäller bedömning av de kulturella, miljömässiga och sociala konsekvenserna av sådana projekt som man planerar att genomföra på ursprungsfolks och lokala samhällens heliga platser och land- och vattenområden som de traditionellt bebor och utnyttjar eller som sannolikt inverkar på dem. Forststyrelsen har börjat tillämpa anvisningarna vid utarbetandet av skötsel- och nyttjandeplaner för skydds- och ödemarksområden inom sameområdena.

Förpliktelserna i artikel 7.2 gäller planer för den allmänna ekonomiska utvecklingen inom områden som samerna bebor.

Sådana planer som nämns i artikeln är t.ex. Lapplands förbunds landskapsplaner, där man anger principerna för markanvändningen och samhällsstrukturen och anvisar områden som är nödvändiga med tanke på landskapets utveckling.

I artikel 7.3 bestäms om studier av miljökonsekvenserna i samarbete med ursprungsfolk. I lagen (200/2005, SMB-lagen) och förordningen (347/2005) om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program föreskrivs om skyldighet att bedöma miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program, utarbetande av miljöbedömning samt information och samråd om den. Lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (468/1994, MKB-lagen) gäller bedömningen av miljökonsekvenser av projekt. Syftet med MKB-förfarandet är att främja bedömningen och beaktandet av miljökonsekvenser vid planering och beslutsfattande. Ett syfte med förfarandet är att möjliggöra omfattande medbestämmande för allmänheten redan när ett projekt planeras.

Finlands nationella kommission för hållbar utveckling koordinerar det nationella genomförandet av FN:s politikprogram för hållbar utveckling och behandlar aktuella frågor som berör hållbar utveckling. Statsrådet tillsatte kommissionen för perioden 2013–2015 i oktober 2013. Sametinget är representerat i kommissionen. Till kommissionens uppgifter hör att utarbeta, följa och utvärdera nationel-

la strategier för hållbar utveckling. Kommissionen har förbundit sig att främja ett mål enligt vilket ursprungsfolket samernas möjligheter att utöva sin kultur i enlighet med hållbar utveckling och överföra sin kultur från en generation till en annan stöds.

Artikel 8. Enligt artikel 8.1 ska vid tillämpningen av nationella lagar och föreskrifter på ursprungsfolk och stamfolk vederbörlig hänsyn tas till deras sedvänjor eller sedvanerätt. Enligt artikel 8.2 ska ursprungsfolk och stamfolk ha rätt att behålla sina egna sedvänjor och institutioner, där dessa inte är oförenliga med grundläggande rättigheter enligt det nationella rättssystemet och med internationellt erkända mänskliga rättigheter. Förfaranden ska fastställas vid behov för att lösa konflikter som kan uppstå vid tillämpningen av denna princip. Enligt artikel 8.3 ska tillämpningen av punkterna 1 och 2 i artikeln inte hindra medlemmar av ursprungsfolk och stamfolk från att utöva de rättigheter som tillerkänns alla medborgare och åta sig motsvarande skyldigheter.

Enligt 1 kap. 11 § i rättegångsbalken ska domstolarna, om det inte är oskäligt, beakta landets sed när det inte finns någon skriven lag. Även enligt fri bevisprövning kan sedvanerätten påverka domstolarnas avgöranden. Samernas sedvänjor och sedvanerätt kan vara av betydelse när man tillämpar bestämmelser som ger domstolen utrymme för prövning. När straff utmåts kan samernas sedvänjor beaktas i någon mån.

Artikel 9. Enligt artikel 9.1 i konventionen ska i den mån det är förenligt med det nationella rättssystemet och internationellt erkända mänskliga rättigheter de metoder som traditionellt tillämpas av ursprungsfolk och stamfolk för beivrande av brott, som begåtts av deras medlemmar, respekteras. Enligt artikel 9.2 ska ursprungsfolks och stamfolks sedvänjor i fråga om bestraffning beaktas av myndigheter och domstolar som handlägger sådana ärenden och mål.

Strafflagen tillämpas på alla personer som omfattas av Finlands jurisdiktion. Samerna kan inte behandlas på ett sätt som avviker från den övriga befolkningen. De omständigheter som anförs i motiveringen till artikel 8 passar in på artikel 9.2.

Artikel 10. Enligt artikel 10.1 i konventionen ska när medlemmar av ursprungsfolk och stamfolk ådöms i allmän lagstiftning stadgat straff hänsyn tas till deras ekonomiska, sociala och kulturella särdrag. Enligt artikel 10.2 ska företrädare ges andra straffmetoder än fängelsestraff.

När man bedömer om en person ska ådömas frihets- eller något annat straff kan samerna inte behandlas på ett sätt som avviker från den övriga befolkningen. Eftersom det allmänna rättspolitiska målet ändå är att i mån av möjlighet undvika frihetsstraff, kan den finska lagstiftningen anses vara i harmoni även med bestämmelsen i artikel 10.2. När man dessutom beaktar den ”flexibilitet” som tillåts i artikel 34 kan den nationella lagstiftningen anses uppfylla kraven i ovannämnda artiklar.

Artikel 11. Enligt artikeln ska det i lag vara förbjudet och straffbart att ålägga medlemmar av ursprungsfolk och stamfolk obligatoriska personliga tjänster i någon form, vare sig avlönade eller oavlönade, utom i de fall som föreskrivs i lag för medborgare.

Bland lagbestämda fall som gäller alla medborgare kan nämnas värnplikt och annan försvarsskyldighet. I 25 kap. i strafflagen föreskrivs om brott mot friheten. Enligt 7 § är olaga hot straffbart och enligt 8 § olaga tvång. Bestämmelser om andra brott som eventuellt kan hänföras till artikeln tillämpningsområde finns förutom i nämnda kapitel (människohandel och grov människohandel) t.ex. i 20 kap. i strafflagen (sexuallbrott).

Artikel 12. Enligt artikeln ska ursprungsfolk och stamfolk åtnjuta skydd mot kränkning av sina rättigheter och ska kunna vidta lagliga åtgärder, antingen individuellt eller genom sina representativa organ, för att effektivt skydda dessa rättigheter. Parterna ska vidta åtgärder i syfte att säkerställa att medlemmar av dessa folk kan förstå och göra sig förstådda i rättsliga förfaranden, om nödvändigt genom tolk eller på annat effektivt sätt.

I 22 § i grundlagen föreskrivs om skyldighet för det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses och i 21 § om vars och ens rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som

är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Bestämmelser om rättegångsförfarandet finns i rättegångsbalken, lagen om rättegång i brottsmål (689/1997) samt i förvaltningsprocesslagen (586/1996). Bestämmelser om rätt till avgiftsfri rättegång finns i rättshjälpslagen (257/2002). I förvaltningslagen (434/2003) föreskrivs om grunderna för god förvaltning samt det förfarande som ska iaktas i förvaltningsärenden. Samerna har motsvarande möjligheter som den övriga befolkningen att försvara sina rättigheter i domstolarna.

Rätt att söka ändring som särskilt berör samerna ingår i gruvlagen, vattenlagen och den nya miljöskyddslagen. Enligt 165 § i gruvlagen får ändring i beslut om malmletningstillstånd, gruvtillstånd och guldvaskningstillstånd, beslut om förlängning av ett sådant tillstånds giltighetstid och om upphörande, ändring och återkallelse av sådana tillstånd och beslut om upphörande av gruvdrift sökas av bl.a. sametinget på den grunden att den verksamhet som avses i tillståndet inskränker samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur och skolternas byastämma på den grunden att den verksamhet som avses i tillståndet försämrar skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att bedriva näring inom skoltområdet. Med stöd av 15 kap. 2 § i vattenlagen får ändring i beslut som meddelats med stöd av vattenlagen sökas av sametinget, om ett vattenhushållningsprojekt genomförs inom samernas hembygdsområde eller dess verkningar utsträcker sig till det och om projektet kan påverka samernas rättigheter som urfolk. Den nya miljöskyddslagen trädde i kraft den 1 september 2014. Enligt 191 § i samma lag tillkommer besvärsmått sametinget och skolternas byastämma på den grunden att den verksamhet som avses i miljötillståndet försämrar samernas rätt att som ursprungsfolk bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, eller inom skoltområdet skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att bedriva i skoltlagen avsedda naturnärings. Det ansågs nödvändigt att tillfoga besvärsmått för att samerna och skolterna ska kunna bevaka sina

intressen när det i ett miljötillståndsärende är fråga om tolkning och tillämpning av sådana bestämmelser om beviljande av tillstånd som gäller deras rättigheter.

När det gäller tillämpningen av artikeln bör man lägga märke till högsta domstolens etablerade praxis på området för miljöfrågor. Enligt den har sametinget besvärsmått i fråga om beslut som påverkar samernas hembygdsområde utan att det föreskrivs uttryckligen om saken.

Enligt 4 kap. 1 § 2 mom. i rättegångsbalken kan inom samernas hembygdsområde som handläggningsspråk vid domstol användas samiska enligt vad som bestäms i en speciallag om saken. På motsvarande sätt innehåller 4 kap. 2 § 2 mom. en bestämmelse om användningen av samiska vid rättegång. I 6 a kap. 1 § 2 mom. och 2 § 2 mom. i lagen om rättegång i brottmål finns motsvarande bestämmelser som i rättegångsbalken. Motsvarande hänvisningar till samiska språklagen finns även i 4 kap. 12 § 3 mom., 13 § 2 mom. och 14 § 1 mom. i förundersökningslagen (805/2011). I 77 § i förvaltningsprocesslagen finns bestämmelser om skyldighet för myndigheten att ordna tolkning och översättning, om en person inte behärskar det språk som enligt språklagen (423/2003) ska användas vid myndigheten.

Närmare bestämmelser om bl.a. användning av samiska vid rättegång finns i samiska språklagen, som tidigare hänvisningar i processlagstiftningen till den upphävda lagen om användning av samiska hos myndigheter (526/1991) numera avser (se 35 § i samiska språklagen). Samiska språklagen tillämpas enligt lagens 2 § på de domstolar vilkas ämbetsdistrikt helt eller delvis omfattar Enare, Enontekiö, Sodankylä och Utsjoki kommuner.

I förvaltningsprocesslagen finns särskilda bestämmelser om rätt att anlita tolk vid domstolsbehandling när handläggningsspråket enligt lag är något annat än partens språk. Dessa bestämmelser tillämpas även på dem som använder samiska.

Den finska lagstiftningen kan anses uppfylla förpliktelserna i artikel 12.

II Mark

Artikel 13. Enligt artikel 13.1 ska vid tillämpningen av bestämmelserna i del II i konventionen regeringarna respektera den speciella betydelse som de berörda folkens förhållande till mark eller områden, eller båda i tillämpliga fall, som de bebor eller nyttjar på annat sätt, har för deras kultur och andliga värden och särskilt de kollektiva aspekterna av detta förhållande.

Bestämmelsen i punkten ska tillämpas när bestämmelserna i artiklarna 14–19 verkställs. Enligt ILO-handboken spelar mark en central roll för många ursprungsfolks kultur och liv. Marken utgör grunden för deras ekonomiska livsduglighet, andliga välfärd och kulturella identitet.

Internationella arbetsorganisationens styrelse tillämpade bestämmelsen 1998 när erinran mot Peru hade inlämnats med stöd av artikel 24 i stadgan. Enligt en ny lag i Peru fick då medlemmar av ursprungsfolk rätt att sälja sin mark, trots att marken påstods ha tillhört gemenskapen. Styrelsen konstaterade att ursprungsfolks rättigheter brukar försämrats när mark som ägts kollektivt fördelas på medlemmarna och att folket förr eller senare förlorar största delen av eller all sin mark. När Perus regering beredde lagstiftningen hade man inte förhandlat med ursprungsfolket i enlighet med konventionsbestämmelserna utan avgjort saken själv (Report of the Committee set up to examine the representation alleging non-observance by Peru of the Indigenous and Tribal People's Convention, 1989 (No. 169), made under article 24 of the ILO Constitution by the General Confederation of Workers of Peru (CGTP), submitted 1997).

Enligt artikel 13.2 ska användningen av uttrycket ”mark” i artiklarna 15 och 16 täcka den totala miljön i de områden som berörda folk bebor eller nyttjar på annat sätt. Enligt ILO-guiden avses med mark bl.a. skogar, floder, berg och kustvatten på områdena. I punkten nämns inte att den omfattande inbebörden i begreppet mark enligt den skulle gälla artikel 14.

Artikel 14. Enligt artikel 14.1 i konventionen ska ursprungsfolkens och stamfolkens äganderätt och besittningsrätt till den mark som de traditionellt bebor erkännas. Därutöver ska åtgärder vidtas i lämpliga fall för att skydda de berörda folkens rätt att nyttja mark som inte uteslutande bebos av dem, men till vilken de traditionellt haft tillträde för sin utkomst och traditionella verksamhet. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid nomadfolkens och de kringflyttande jordbrukarnas situation i detta hänseende.

Traditionellt beboende och nyttjande

Den första meningen i artikel 14.1 gäller mark som ursprungsfolk traditionellt bebor, medan den andra meningen gäller mark som inte uteslutande bebos av ursprungsfolk, men till vilken de traditionellt haft tillträde för sin utkomst och traditionella verksamhet. Enligt utredningsman Vihervuori kan den första meningen med hänsyn till punkten som helhet tolkas avse mark till vilken ett ursprungsfolk har haft uteslutande äganderätt och besittningsrätt. Om besittningen är delad med andra är det fråga om nyttjanderätt som avses i andra meningen. Uteslutande nyttjanderätt som utestänger andra tycks enligt Vihervuori ändå innebära en alltför sträng tolkningsmässig effekt. Nyttjandet ska enligt honom ha varit uteslutande eller åtminstone dominerande i förhållande till andras nyttjande för att det ska vara fråga om äganderätt och nyttjanderätt enligt första meningen.

Presensuttrycket ”bebor” (”occupy”/”occupant”) i den första meningen i artikel 14.1 kan tolkas betyda att det borde vara fråga om oavbrutet beboende. Enligt ILO:s guide från 1996 föreslogs under förhandlingarna om konventionen upprepade gånger att man i bestämmelsen borde använda formuleringen ”have traditionally occupied”, varvid beboendet borde ha fortsatt tills i dag. Den slutliga formuleringen låter enligt guiden förstå att beboendet borde ha någon slags koppling till nuet – bestämmelsen vore tillämplig t.ex. i en situation där ett ursprungsfolk eller stamfolk nyligen har fördrivits från sin mark, eller där det nyligen har förlorat sin rätt till mark (ILO: Indigenous and Tribal Peoples: A

Guide to ILO Convention No. 169 (1996) s. 16).

Enligt ILO-guiden kan ursprungsfolks mark i vissa fall innefatta sådan mark som ursprungsfolken nyligen förlorat eller sådan mark som de har bebott närmare senaste tid och som de vill överföra till kommande generationer. Internationella arbetsorganisationen har tillämpat konventionen på mark till vilken ett ursprungsfolk har fått rättigheter efter ett kolonialvälde (Governing Body, 276th Session, November 1999, Representation under article 24 of the ILO Constitution, Mexico, GB 276/16/3, para 37). Enligt ILO:s guide från 1996 förutsätter inte konventionen att ursprungsfolket eller stamfolket skulle ha bebott marken på ett visst traditionellt sätt. Ett sådant villkor skulle binda dem till en viss livsstil i stället för att ge dem möjlighet att flytta på det sätt de vill (ILO: Indigenous and Tribal Peoples: A Guide to ILO Convention No. 169 (1996), s. 16).

Enligt ILO-guiden bygger äganderätt och besittningsrätt enligt artikel 14.1 inte på huruvida staten någon gång officiellt har erkänt eller registrerat innehavet. De rättigheter som avses i artikeln riktar sig enligt guiden mot mark som bebos eller nyttjas av såväl individen som gemenskapen.

I artikel 14.1 i konventionen är det i enlighet med vad som anförts ovan fråga om normer som skrivits i allmän form och som konventionsstaterna enligt artikel 34 verkställer genom åtgärder vilkas art och omfattning bestäms på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden.

Siida-systemet är en traditionell samisk skultur- och näringsinstitution, som har behandlats ovan i detaljmotiveringarna till artikel 4.

Identifiering av den mark som ursprungsfolk och stamfolk traditionellt bebor och nyttjar

Enligt artikel 14.2 i konventionen ska regeringarna vidta nödvändiga åtgärder för att identifiera den mark som ursprungsfolk och stamfolk traditionellt bebor.

Den samiska bosättningen har länge varit koncentrerad till samernas hembygdsområde, som definieras i 4 § i sametingslagen. Enligt den avses med samernas hembygdsområde Enontekis, Enare och Utsjoki kommuner

samt Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun.

Arealen av samernas hembygdsområde är cirka 35 000 kvadratkilometer, dvs. över 10 % av hela Finlands yta. Ungefär 90 % av samernas hembygdsområde utgörs av statens mark. Statens mark består av statens skogsmark och de skyddsområden och ödemarksområden som inrättats på den, statsägda lägenheter samt lägenheter som avstyckats från statens skogsmark för privat byggnadsverksamhet. Statens mark är i Forststyrelsens besittning. Ungefär 10 % av hembygdsområdet är privatägd mark.

Det är uppenbart svårt att reda ut till vilket område respektive del av hembygdsområdet hör. Detta beror på många olika historiska, samhällsliga och geografiska omständigheter.

Identifieringsförpliktelsen i artikel 14.2 hänför sig enligt ordalydelsen endast till områden enligt den första meningen i artikel 14.1, men med tanke på genomförandet av konventionen är det i flera avseenden motiverat att tillämpa punkt 2 även på områden som avses i den andra meningen i punkt 1.

I Finland finns sådan mark som avses i artikel 14.1 i konventionen inom samernas hembygdsområde.

Erkännande av äganderätt och besittningsrätt

Enligt artikel 14.1 i konventionen ska ursprungsfolks och stamfolks äganderätt och besittningsrätt till den mark som de traditionellt bebor erkännas.

Internationella arbetsorganisationens expertkommitté har i sin begäran om utredning riktad till Norge 1995 ansett att konventionen inte förutsätter att den formella äganderätten erkänns i samtliga fall där ursprungsfolk traditionellt har haft rättigheter till den mark som de bebor. Erkännande av ursprungsfolks äganderätt uppfyller å andra sidan alltid konventionens krav (Direct Request (CEACR) adopted 1995, published 82nd ILC session (1995)). Tolkningen får också stöd av konventionens bevisgilla engelsk- och franskspråkiga texter, där omnämnande av äganderätt och besittningsrätt har pluralform. Enligt ILO:s guide från 1996 kom man under den

konferens där konventionen bereddes fram till att i vissa fall är besittningsrätt och nyttjanderätt till mark tillräcklig med tanke på konventionen, bara det finns garantier för att dessa rättigheter fortlöper. Punkten bör inte anses betyda att ursprungsfolk inte alls skulle ha rätt till de starkaste formerna av markrättigheter som står att få. Ändamålet med punkten är att beakta olika situationer och det faktum att ursprungsfolk inte alltid är i den situationen att de kan utöva sin äganderätt (Indigenous and Tribal Peoples: A Guide to ILO Convention No. 169 (1996) s. 13).

Expertkommittén behandlade 2003 Norges förslag till hur markrättigheterna i Finnmarken skulle ordnas mellan samerna och den övriga befolkningen. Enligt planerna skulle statens mark i Finnmarken i Nordnorge, dvs. 95 % av hela länet ha överförts i lokal besittning till det nya markägoorganet Finnmarkseiendommen, där samerna och den övriga befolkningen skulle ha haft lika representation. Enligt kommittén skulle genom förslaget det erkännande av äganderätten och besittningsrätten som konventionen förutsätter ha ersatts med rätt att delta i förvaltningen av området. Planen skulle ha varit i harmoni med konventionen, om det norska sameparlamentet hade godkänt den. Kommittén konstaterade också att syftet med konventionen inte är att beröva den övriga befolkningen rättigheter som grundar sig på långvarig användning. Både samer och områdets övriga befolkning måste garanteras likvärdiga markrättigheter, och lösningen måste vara rättvis för såväl samerna som den övriga befolkningen (Observation (CEACR) – adopted 2003, published 92nd ILC session (2004)).

Åtgärder för att skydda rättigheter som gäller mark

Enligt artikel 14.1 ska regeringarna i lämpliga fall vidta åtgärder för att skydda ursprungsfolks och stamfolks rätt att nyttja mark som inte uteslutande bebos av dem, men till vilken de traditionellt haft tillträde för sin utkomst och traditionella verksamhet. Enligt artikel 14.2 ska regeringarna vidta nödvändiga åtgärder för att garantera effektivt skydd för ursprungsfolks och stamfolks äganderätt och besittningsrätt.

Enligt ILO-guiden kan de åtgärder som avses i artikel 14 vara olika. I vissa fall kan markområdena avgränsas och äganderätten till dem överföras på ursprungsfolk, i vissa fall är självförvaltningsarrangemang eller samförvaltningssystem tillräckliga, som på Grönland och i Norge. Enligt guiden är det viktigt att ländernas identifierings- och skyddsförfarande utgör en del av regeringens samordnade och systematiska verksamhet för att garantera ursprungsfolkens integritet och säkerställa att samråd med ursprungsfolken förs på behörigt sätt.

Samernas rätt till land och vatten inom samernas hembygdsområde enligt finsk lagstiftning

Fastighetslagstiftningen. Enligt 1 kap. 1 § i jordabalken (549/1995) fås äganderätt till en fastighet genom köp, byte, gåva eller annan överlåtelse så som föreskrivs i jordabalken. I lagfarts- och in-teckningsregistret införs enligt 5 kap. 1 § i jordabalken anteckningar om lagfart, inskrivning av särskilda rättigheter, in-teckning samt övriga rättigheter och gravationer som hänför sig till fastigheter. Över fastigheter samt andra registerenheter för jord- och vattenområden förs enligt 1 § i fastighetsregisterlagen (392/1985) fastighetsregister.

Vattenlagstiftningen. I den finska vattenlagstiftningen förutsätter rätt att färdas på vattenområden och använda vattentillgångar inte äganderätt till dem. Även om jord- eller vattenområdets ägare har företräde när det gäller att använda vatten jämfört med andra som behöver vatten, har ingen äganderätt till vatten som ingår i naturens kretslopp.

I 2 kap. i vattenlagen bestäms om allmän användning av vatten. Enligt vattenlagen har var och en rätt att bl.a. färdas i vattendrag, avlägsna eller flytta hinder som är till förfång för samfärdseln, tillfälligt ankra samt att tillfälligt ta vatten eller is för personligt behov. Förutsättningen för sådan allmän användning som kan jämföras med allemansrätten är att den inte orsakar onödig skada, eller olägenhet. Den som behöver vatten kan genom beslut av tillståndsmyndigheten få rätt till mera omfattande uttag av vatten än allmän användning. Tillstånd kan erhållas även om den

sökande inte äger det vattenområde som behövs för uttaget eller det markområde där grundvattenförekomsten finns. Byggande i vattendrag förutsätter däremot i regel att man äger vattenområdet eller att nyttjanderätt till någon annans område beviljas på grundval av innehav eller permanent besittning.

När man ska bedöma förhållandet mellan vattenlagen och artikel 14 i konventionen bör man lägga märke till att de rättigheter och skyldigheter i fråga om utnyttjande av vattentillgångar som föreskrivs i vattenlagen gäller alla som använder vattnen på ett likvärdigt sätt. De rättigheter och skyldigheter som är viktigast för samekulturen och samernas traditionella näringar, dvs. fiske, jakt och renskötsel, ingår i den allmänna användningen av vatten, t.ex. att färdas och ankra i vattendrag samt tillfälligt uttag av vatten. Dessa rättigheter är tryggade genom vattenlagen.

Genom vattenlagen tryggas sålunda samernas rätt att använda vattendrag, rätt till uttag av vatten och rätt att utnyttja vattentillgångar.

Renskötsellagstiftningen. Renskötsellagen (848/1990) är den viktigaste författningen som tryggar renskötselns ställning. Ett syfte med stiftandet av lagen har varit att förbättra förutsättningarna för att bedriva renskötsel. Rätt att hålla renar tillkommer alla medborgare och renbeteslag inom EES-området. Lagen tryggar rätten att bedriva renskötsel oberoende av ägande- eller besittningsrätten till marken. På det i lagen definierade område som är särskilt avsett för renskötsel, och av vilket samernas hembygdsområde utgör en väsentlig del, har renskötselns ställning stärkts särskilt. Där får statens mark inte användas så att det medför betydande olägenhet för renskötseln, och även markägarnas rätt att få ersättning för skador som renarna åsamkar är mera begränsad inom detta område än i andra delar av renskötselområdet.

Förutom den fria betesrätten är också vissa andra rättigheter i anslutning till renskötseln tryggade genom renskötsellagen. Enligt lagen har de som bedriver renskötsel rätt att i statens skogar utan särskilt tillstånd ta virke för bränsle och kätbygge och under vissa förutsättningar uppföra skyddsgården och renskilningsgården på statens mark.

Genom renskötsellagens bestämmelser om renbeteslag har man försökt ordna förhållandena mellan renägarna samt bl.a. ansvaret i anslutning till skador som renar förorsakar på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt. Renbeteslagssystemet har inte konstaterats stå i strid med grundläggande rättigheter eller mänskliga rättigheter. Exempelvis FN:s människorättskommitté konstaterade ingen kränkning av artikel 14.1, 26 och/eller 27 i MP-konventionen i det s.k. tvångslaktsärendet i Nellim. Kommittén skulle bedöma hurvida renbeteslagets förfarande för att minska antalet renar påverkade de klagandes rättigheter så att detta skulle ha förvägrat de klagande rättigheter enligt MP-konventionen (Kalevi Paadar m.fl. mot Finland, CCPR/C/110/D/2102/2011, 10 April 2014).

För att trygga renskötseln har det skapats ett ekonomiskt stödsystem, som omfattar stöd per djur, startstöd för renhushållning och naturnäringar, företags- och utvecklingsprojektstöd samt investeringsstöd. I stödsystemet ingår vissa element som innebär att proportionellt sett mera stöd styrs till samernas hembygdsområde än till det övriga renskötselområdet. Bland annat i samband med finansiering enligt lagen om finansiering av renhushållning och naturnäringar ska särskild vikt fästas vid samernas möjligheter att inom samernas hembygdsområde bevara och utveckla näringar som hör till samekulturen. Även i ödemarkslagen, terrängtrafiklagen och skoltlagen finns särskilda bestämmelser som tryggar renskötselns ställning.

En reform av renskötsellagen för att modernisera författningen ska enligt planerna inledas under de närmaste åren.

Finsk lagstiftning tryggar samernas rätt att bedriva renskötsel inom samernas hembygdsområde och det särskilda renskötselområdet på det sätt som avses i artikel 14.1.

Fiskelagstiftningen. Enligt lagen om fiske (286/1982) tillkommer rätten att bedriva fiske och bestämma om den vattenområdets ägare. Ägarens rätt utövas inom privata vattenområden av de enskilda ägarna till vattenområdet och inom odelade vattenområden av det samfälliga vattenområdets delägarlag. I princip är möjligheten att äga ett vattenområde och som ägare utöva fiskerätt inom området organiserad så i Finland att alla har lik-

värdig ställning oberoende av etniskt ursprung. Detsamma gäller möjligheten att med stöd av de avgiftsfria allmänna fiskerättigheterna fiska i vilken del av landet som helst samt med stöd av de avgiftsbelagda allmänna fiskerättigheterna. Forststyrelsen administrerar fiskerättigheterna på statens vatten.

I regel planeras användningen och skötseln av fiskbeståndet inom fiskeområden, där vattenområdets ägare, delägarlagen samt olika rekreations- och yrkesfiskarorganisationer är företrädare. Den i riksdagen anhängiga regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om fiske och till lagar om ändring av vissa lagar som har samband med den (RP 192/2014 rd) innehåller bestämmelser, med vilka man tryggar samernas deltagande i fiskeriområden samt i närings-, trafik- och miljöcentralerna regionala fiskerisamarbetsgrupp på samernas hembygdsområde. Enligt lagförslaget förbereder fiskeriområdet bland annat ett förslag till plan för nyttjande och vård av områdets fiskeresurser, som närings-, trafik- och miljöcentralen godkänner. En förutsättning för godkännande av planer för nyttjande och vård på samernas hembygdsområde är att man iakttar förhandlingsplikten i 9 § i sametingslagen.

I 12 § 1 mom. i lagen om fiske föreskrivs om rätt att avgiftsfritt fiska på statens vattenområden i Enontekiö, Enare och Utsjoki kommuner. Avgiftsfritt tillstånd att bedriva fiske kan erhållas av dem som är stadigvarande bosatta i ovannämnda kommuner och som bedriver yrkesfiske, husbehovsfiske eller naturnäringar. Rätten omfattar statens samtliga vattenområden i ovannämnda kommuner. Bakgrunden till denna särskilda rätt har utgjorts av de gamla lappbyarnas nyttjanderättigheter som historiskt i allmänhet har gällt endast den egna samebyns område. Enligt regeringens proposition skulle den avgiftsfria fiskerättigheten även i den nya lagen vara i kraft i alla tre kommuner i övre Lappland, eftersom fiskevattnen traditionellt har varit av särskilt stor betydelse för invånarna i de nordliga kommunerna och merparten av vattenområdena i dessa områden tillhör staten.

I regeringens proposition till ny fiskelag strävar man efter att trygga samernas traditionella fiskekultur genom att ge närings-,

trafik- och miljöcentralen befogenhet att bevilja undantagstillstånd till exempel för en i övrigt förbjuden fångstmetod, för bevarande av fisketraditioner. Därtill skulle begränsningen i fråga om användning av nät som gäller andra än kommersiella fiskare inte vara i kraft inom samernas hembygdsområde.

I 9 § i skoltlagen föreskrivs om skolornas särskilda rätt att utan ersättning bedriva fiske på statens vattenområden inom skoltområdet.

Det har inte föreslagits att denna rätt ska inskränkas i regeringens proposition med förslag till lag om fiske.

På det hela taget tryggar lagstiftningen om fiske även samernas rätt att bedriva fiske som näring inom samernas hembygdsområde.

Fisket i Tana älv regleras i överenskommelsen mellan Finland och Norge angående gemensam fiskeristadga för Tana älvs fiskeområde och den därtill anslutna fiskeristadgan (FördrS 94/1989), vars syfte är att skydda och bevara de laxstammar som förökar sig i gränsälven mellan länderna samt att organisera fisket i enlighet med gemensamma regler. I den fiskeristadga som ingår i överenskommelsen å ena sidan inskränks rättigheterna för innehavarna av fiskerätt och å andra sidan stärks fiskemöjligheterna för dem som är stadigvarande bosatta i området i förhållande till rättigheterna för dem som är bosatta någon annanstans. Man förhandlar som bäst med Norge om en reform av överenskommelsen.

Jaktlagstiftningen. Enligt 6 § i jaktlagen (615/1993) tillkommer rätten att bedriva jakt och att bestämma därom markägaren. På statens mark är det Forststyrelsen som administrerar jakträtten och säljer tillstånd. Dessutom har den som är stadigvarande bosatt i en kommun inom före detta Lapplands län med stöd av 8 § i jaktlagen rätt att i sin hemkommun jaga på områden som tillhör staten. Jaktlagstiftningen tryggar rätt för samerna att fritt bedriva jakt på statens mark i deras hemkommuner.

Enligt 20 § i jaktlagen ska jakt bedrivas i enlighet med principerna för bärkraftigt nyttjande och så att viltbestånden inte äventyras, naturen inte skadas i onödan och djuren inte vållas onödigt lidande. Begränsningarna framgår bl.a. som särskild tillståndsplikt för jakt (jaktlicenser och dispens) samt som att

jakten begränsas tidsmässigt genom fredningstider. På naturskyddsområden inom samernas hembygdsområde är jakt i huvudsak tillåten. I nationalparker är jakt tillåten endast för lokalbefolkningen. I naturreservat är jakt förbjuden, med undantag för Kevo naturreservat där det är tillåtet för lokalbefolkningen att snara ripor. Jaktlagstiftningen tryggar samernas rätt att bedriva jakt som naturnäring inom den egna hemkommunen.

Att snara ripor är en traditionell samisk jaktmetod som är förenad med kulturella traditioner. I fråga om ripsnarning förutsätter jaktlagen att jakten är bärkraftig och att jakten inte äventyrar viltbestånden. Endast i de tre nordligaste kommunerna är det tillåtet att snara ripor. Ripstammen varierar mycket från år till år och överlag har den försvagats. Snarningen beskattar ripstammen mycket hårt och största delen av ripsfångsten i Övre Lappland fås genom snarning. När det område där det är tillåtet att snara ripor bestäms måste kravet på bärkraftig jakt beaktas.

Ödemarkslagstiftningen. Nästan hälften av samernas hembygdsområde utgörs av ödemarksområden. Ett syfte med inrättandet av ödemarksområden enligt ödemarkslagen är enligt 1 § i ödemarkslagen att trygga den samiska kulturen och naturnäringarna. Enligt 4 § får staten tillhöriga markområden inom ett ödemarksområde eller nyttjanderätten till dem inte överlåtas eller utarrenderas utan tillstånd av statsrådet. Tillstånd behövs dock inte för överlåtelse av nyttjanderätt till förmån för renhushållning, fiske, jakt eller insamling.

Terrängtrafiklagstiftningen. Enligt 4 § i terrängtrafiklagen är det förbjudet att utan markägarens eller markinnehavarens tillstånd färdas med, stanna eller parkera motordrivna fordon på markområden i terräng. Tillstånd behövs dock inte för arbeten i anslutning till renskötseln inom det i renskötsellagen angivna renskötselområdet och i dess omedelbara närhet under den tid marken är snötäckt eller för sådan körning i snöfri terräng som sker för utförande av nödvändiga uppgifter i anslutning till renskötseln.

Naturskyddslagstiftningen. Till naturvårdslagen har i samband med en delreform (58/2011) fogats en ny 16 §, enligt vilken i nationalparker och naturreservat som ligger

inom samernas hembygdsområde ska förutsättningarna för samerna att bevara och utveckla sin kultur tryggas. Även före ändringen har man vid inrättandet av naturskyddsområden på sameområden strävat efter att trygga särskilt förutsättningarna för att bedriva traditionell samisk renskötsel. Syftet med den nya bestämmelsen var att betona samernas rättigheter som ursprungsfolk. Samtidigt preciserades 18 § (begränsningar i rätten att färdas i naturskyddsområden) genom att till den fogades ett nytt 3 mom., enligt vilket begränsningar i rätten att färdas inte avser rätten att färdas i uppgifter som behövs inom renskötseln.

På skyddsområden enligt naturvårdslagen möjliggör områdenas fredningsbestämmelser att områdena används för samernas traditionella verksamheter. Det enda undantaget finns i 14 § 3 mom., med stöd av vilket den myndighet som svarar för förvaltningen av området kan av skäl som har att göra med naturforskning eller av andra särskilda skäl begränsa renbetesgången i ett naturreservat. Staten står för de kostnader som uppstår av stängsel och annat som behövs. I praktiken är renskötsel i Finland förbjuden endast i Malla naturreservat (förbudet utfärdat genom förordning 932/1981, naturreservatet inrättat genom lag 83/1938). År 1993 skrevs förbudet också in i naturreservatets ordningsstadga.

Den nya miljöskyddslagen (527/2014) trädde i kraft den 1 september 2014. I 49 § 1 mom. 6 punkten i lagen nämns som villkor för miljötillstånd att verksamheten inte medför väsentlig försämring i förutsättningarna att på samernas hembygdsområde bedriva traditionella samenärningar eller annars bevara och utveckla samekulturen eller väsentlig försämring i skolternas levnadsförhållanden eller möjligheter att bedriva i skoltlagen avsedda naturnärningar på skoltområdet. Enligt bestämmelsen uppstår en situation som innebär ett hinder mot att bevilja miljötillstånd om verksamheten medför försämring i väsentliga förutsättningar att på samernas hembygdsområde bedriva traditionella samenärningar eller annars bevara och utveckla samekulturen. Tillstånd får inte heller beviljas om verksamhet enligt det väsentligt skulle försämrade skolternas levnadsförhållanden eller

möjligheter att bedriva i skoltlagen avsedda naturnärningar på skoltområdet. Med naturnärningar avses i skoltlagen jordbruk i liten skala och specialjordbruk samt fiske, jakt och renskötsel liksom även bärplockning, svampplockning och annat sådant utnyttjande av naturresurser som är beroende av naturens fortlöpande produktionsförmåga. Enligt 42 § i miljöskyddslagen ska tillståndsmyndigheten också begära utlåtande om miljötillstånd av sametinget och skolternas byastämma, om miljökonsekvenserna kan uppträda på samernas hembygdsområde eller skoltområdet.

Markanvändnings- och bygglagstiftningen. Samernas hembygdsområde, som ska beaktas vid planeringen av markanvändningen, definieras i sametingslagen. Gränserna för sameområdet anges också i landskaps- och kommunplaner som utarbetas med stöd av markanvändnings- och bygglagen (132/1999). Vid planeringen av markanvändningen är strävan att beakta samernas kulturarv i form av planbeteckningar som avser bl.a. byggd miljö, naturmiljö, naturskydd, renskötsel och skogsmark samt i form av planerings- och skyddsbestämmelser som fogas till dem. I de riksomfattande målen för områdesanvändningen som statsrådet godkänt enligt 22 § i markanvändnings- och bygglagen har samernas ställning beaktats som ett mål, enligt vilket vid områdesanvändningen i samernas hembygd beaktas samernas rätt att såsom urfolk bevara och utveckla sin kultur i syfte att trygga förutsättningarna för utvecklingen av de samiska näringarna. Möjligheterna att uppnå de riksomfattande målen för områdesanvändningen ska främjas i all planering av områdesanvändningen. Exempelvis vid planläggning kan målen för områdesanvändningen vara en besvärgrund och kan då kopplas till samernas rättigheter och möjligheter till medbestämmande.

Bestämmelserna om förfaranden för medbestämmande i markanvändnings- och bygglagen förutsätter att markägarna på området och de vars boende, arbete eller övriga förhållanden kan påverkas betydligt av planen samt de myndigheter och sammanslutningar vars verksamhetsområde behandlas vid planeringen (intressenter) bereds tillfälle att delta, att framföra en skriftlig anmärkning mot

ett planförslag. Den som utarbetar planen ska beakta intressenternas utlåtanden och åsikter samt dokumentera hur de beaktats i plandokumentet.

I bestämmelserna om medbestämmande i markanvändnings- och bygglagen föreskrivs ingenting särskilt om sametingets ställning, eftersom bestämmelserna om deltagande och växelverkan gäller även sametinget och dessutom är den skyldighet att förhandla om samhällsplaneringen på samernas hembygdsområde som föreskrivs i sametingslagen tillämplig även på planläggningsprocessen.

Planeringsprocessen enligt markanvändnings- och bygglagen baserar sig på att tillräckliga utredningar enligt 9 § görs i nödvändig omfattning med tanke på respektive plan. De nämnda författningarna innehåller inga bestämmelser om vad som är tillräckliga utredningar i fråga om respektive område eller plan – inte heller på samernas hembygdsområde. Den allmänna formuleringen i 9 § är avsedd uttryckligen att tillåta flexibilitet i fråga om bedömningen av vad som är tillräckliga utredningar och konsekvensbedömningar enligt plannivån, planläggningsområdet och förhållandena där. Sålunda kan bestämmelsen inte anses utesluta eller inskränka utredningar och konsekvensbedömningar som gäller samekulturen, utan uttryckligen framhäva de särskilda förhållandena i området.

Enligt 121 § i grundlagen, som gäller skydd för kommunal självstyrelse, ska kommunernas förvaltning grunda sig på självstyrelse för invånarna. Sålunda är det en central del av självstyrelsen att genomföra lokal demokrati. I beslutsfattandet betyder det bl.a. kommunfullmäktige som väljs genom val. Beslut om planläggning och områden som ska planläggas omfattas av den kommunala självstyrelsen, och markanvändnings- och bygglagen innehåller inga bestämmelser om sammansättningen av den myndighet som godkänner planen. Kommunen eller landskapsförbundet kan besluta om planens innehåll inom ramen för de innehållskrav som gäller planer på olika nivåer och deltagande och växelverkan utgör en central del av planläggningsförfarandet. Till planläggningsmonopolet hör alltså även att inte en enda markägare eller någon annan intressent, t.ex. sa-

metinget har subjektiv rätt att få en planlösning godkänd med det innehåll den själv vill ha.

Avgörandet av jordrättstvister

Enligt artikel 14.3 i konventionen ska lämpliga förfaranden införas inom det nationella rättssystemet för att ta ställning till anspråk på mark från berörda folk.

Trots ordalydelsen kan bestämmelsen inte anses förutsätta att regeringarna skapar ett helt nytt förfarande för att avgöra tvister – det måste betraktas som tillräckligt att statens gällande rättsordning innehåller ett ändamålsenligt förfarande för att avgöra tvister.

I bestämmelsen är det fråga om processlagstiftning. Bestämmelserna om rättsskipning i tvistemål, till vissa delar kompletterad med förrättnings- och rättsskipningsförfarandet enligt fastighetsbildningslagen utgör tillräcklig reglering.

I den finska rättsordningen tryggas ändamålsenliga och effektiva förfarandet för att avgöra anspråk som hänför sig till mark även till den del det är fråga om samernas rättigheter.

Artikel 15. Enligt artikel 15.1 i konventionen ska ursprungsfolks och stamfolks rätt till naturtillgångar, som hör till deras mark, särskilt skyddas. Dessa rättigheter innefattar rätten för dessa folk att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av sådana tillgångar.

Enligt artikel 15.2 ska regeringarna, i de fall då staten behåller äganderätten till mineral- eller underjordiska tillgångar eller rättigheter till andra tillgångar som hör till mark, fastställa eller upprätthålla förfaranden för samråd med ursprungsfolk och stamfolk, i syfte att ta reda på om och i vilken utsträckning deras intressen skulle skadas, innan de påbörjar eller lämnas tillstånd till program för utforskning eller exploatering av sådana tillgångar. Ursprungsfolk och stamfolk ska där det är möjligt få del av vinsten från sådan verksamhet och erhålla skälig ersättning för eventuella skador till följd av sådan verksamhet.

Enligt ILO-guiden hör till de naturtillgångar som avses i artikel 15.1 förnyelsebara och icke förnyelsebara naturtillgångar, t.ex. sko-

gar, fiskar, vatten, jordmaterial och mineraler. I ILO:s guide från 1996 förklaras att innehållet i rättigheter som hänför sig till naturtillgångar fastställs särskilt i respektive konventionsstats rättsordning enligt vilka rättigheter till marken ursprungsfolk har och hur de förmår utnyttja sina rättigheter (ILO: *Indigenous and Tribal Peoples: A Guide to ILO Convention No. 169* (1996), s. 17). ILO:s expertkommitté har i praktiken betonat att uttrycket ”deras mark” i artikel 15.1 hänvisar till alla områden som avses i artikel 14 i konventionen. När man ska bedöma huruvida bestämmelserna i artikel 15 iakttagits har det ingen betydelse vilka typer av rättigheter enligt artikel 14 som har tillerkänts ursprungsfolk (Direct Request (CEACR) – adopted 1995, published 82nd ILC session (1995)).

Staten äger inte mineral- och andra underjordiska tillgångar, men i egenskap av markägare anvisas inkomster till staten som kompensation för verksamhet med syfte att utnyttja dessa resurser. I artikel 15.2 bestäms om samrådsförpliktelse för regeringarna och rätt för ursprungsfolk att få del av vinsten från exploatering, samt om rätt att erhålla ersättning för skador som verksamheten orsakar ursprungsfolk i de fall då staten behåller äganderätten till mineral- eller underjordiska tillgångar eller rättigheter till andra tillgångar som hör till mark. Enligt ILO:s guide från 1996 ska uttrycket ”där det är möjligt” läsas tillsammans med samrådsförpliktelsen i artikel 6 samt ursprungsfolks rättigheter till medbestämmande i artikel 7 (ILO: *Indigenous and Tribal Peoples: A Guide to ILO Convention No. 169* (1996), s. 18). Rätten att få del av vinsten från exploatering kan bedömas från fall till fall och kompensationer kan ges i olika former. Därför finns det ingen lagstiftning om saken.

Samernas rättigheter enligt artikel 15.1 i konventionen att bedriva fiske och jakt samt utnyttja vattentillgångar behandlas i motiveringen till artikel 14. Bestämmelser om samernas rätt enligt artikel 15.1 att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångar samt om samråd med samerna, markägarens och den skadelidandes rätt till rättvis ersättning samt om förbud mot att försämra samernas kultur enligt artikel 15.2 finns i flera lagar.

Samernas rättigheter enligt artikel 15 i den finska lagstiftningen

Vattenlagstiftningen. Vattenlagen innehåller en specialbestämmelse om beaktande av samernas rättigheter vid vattenbyggande. Enligt 2 kap. 8 § får ett vattenhushållningsprojekt som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det inte i mer än ringa omfattning försämra samernas möjligheter att som urfolk utöva sina rättigheter att upprätthålla och utveckla sin kultur samt idka sina traditionella näringar. Bestämmelsen styr i synnerhet planeringen av projekt och sättet att genomföra dem.

Enligt 11 kap. 6 § i vattenlagen ska tillståndsmyndigheten ge sametinget tillfälle att yttra sig, om ett projekt genomförs inom eller dess verkningar sträcker sig till samernas hembygdsområde och detta kan påverka samernas rättigheter som urfolk.

Om ett vattenhushållningsprojekt kränker allmänt eller enskilt intresse, ersätts som förlust av förmån enligt 13 kap. 9 § i vattenlagen t.ex. förlust eller försämring av möjligheterna att utnyttja t.ex. fiskerätt. Förlust som ska ersättas är också förlust eller avsevärd försämring av behövlig tillgång till vatten eller av annan sådan viktig möjlighet att utnyttja ett vattenområde eller dess strand som inte grundar sig på äganderätt eller en särskild rätt, liksom förlust eller försämring av möjligheterna att bedriva renskötsel eller yrkesmässigt fiske.

Marktäkts- och gruvlagstiftningen. I 9 § i marktäktslagen (555/1981) sägs att om täktverksamhet sänker värdet för en bredvid eller i närheten belägen fastighet eller medför annan sådan skada eller olägenhet för utnyttjandet av fastigheten som inte kan anses vara ringa, har fastighetens ägare eller innehavare rätt att av substatstagaren få full ersättning för den olägenhet som han tillskyndas av täktverksamheten.

Enligt 1 § 4 mom. i gruvlagen samordnas de verksamheter som avses i lagen inom samernas hembygdsområde så att samernas rättigheter som urfolk tryggas. Vid samordningen beaktas också vad som i skoltlagen föreskrivs om att främja levnadsförhållandena och utkomstmöjligheterna för skolterna och

skoltområdet och om att bevara och främja skoltkulturen.

Gruvlagen innehåller bestämmelser om anmälningsskyldighet för den som innehar malmletningstillstånd och guldvaskare inom samernas hembygdsområde till sametinget, inom ett område som enligt bestämmelserna i renskötse lagen är avsett särskilt för renskötse lag (särskilt renskötse område) till berörda renbeteslag och inom det skoltområde som avses i skoltlagen till skolternas byastämman om alla terrängarbeten som kan orsaka skada eller olägenhet och om tillfälliga konstruktioner. Anmälan ska även göras när ett malmletningstillstånd har förfallit eller återkallats.

Enligt 38 § 1 mom. ska tillståndsmyndigheten inom samernas hembygdsområde i samarbete med sametinget, renbeteslagen på området, den myndighet eller inrättning som ansvarar för förvaltningen av området och sökanden utreda vilka konsekvenser verksamheten enligt malmletningstillståndet, gruvstillståndet eller guldvaskningstillståndet har för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, och överväga vilka åtgärder som behövs för att minska och förebygga olägenheterna. I detta sammanhang ska uppmärksamhet fästas vid 1) motsvarande gällande tillstånd i närheten av det område som avses i ansökan, 2) vilka sådana områden ansökan gäller som med tanke på samernas rättigheter som urfolk är viktiga, 3) andra former av områdesanvändning som stör samernas rättigheter som urfolk inom det område som avses i ansökan och i dess närhet. Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller också sådana projekt utanför samernas hembygdsområde som har en avsevärd betydelse för samernas rättigheter som urfolk.

Tillståndsmyndigheten ska inom skoltområdet begära utlåtande av skolternas byastämman för att utreda vilka konsekvenser verksamhet enligt tillståndet har för skolternas näringar och levnadsförhållanden. Bestämmelser om remissförfarandet finns i 56 § i skoltlagen. Tillståndsmyndigheten ska inom det särskilda renskötse området i samarbete med renbeteslagen på området utreda vilka olägenheter verksamhet enligt tillståndet orsakar renskötse lsen.

Tillståndsmyndigheten kan för att utreda ärendet vid behov ordna ett möte till vilket företrädare för sametinget, skolternas byastämman, skolrådet, de berörda renbeteslagen, sökanden, den myndighet eller inrättning som ansvarar för förvaltningen av området, kommunen, fiskeområdet och de samfälliga skogarna inbjuds för att höras. I fråga om förhandlingsskyldigheten föreskrivs dessutom i 9 § i sametingslagen och 53 § i renskötse lagen.

I 50 § finns bestämmelser om hinder för beviljande av tillstånd inom samernas hembygdsområde, skoltområdet och det särskilda renskötse området. Malmletningstillstånd, gruvstillstånd och guldvaskningstillstånd får inte beviljas om verksamheten enligt tillståndet 1) ensamt eller tillsammans med andra motsvarande tillstånd eller annan områdesanvändning väsentligt försämrar förutsättningarna för att inom samernas hembygdsområde driva traditionella samer näringar eller att i övrigt bevara och utveckla samekulturen, 2) väsentligt försämrar skolternas levnadsförhållanden och möjligheter att driva näring inom skoltområdet, 3) inom det särskilda renskötse området orsakar renskötse lsen avsevärd olägenhet. Tillstånd kan dock beviljas trots hinder enligt 1 mom., om hindret kan avlägsnas genom tillståndsvillkor.

Med stöd av 81 § i gruvlagen kan den vars rätt eller intresse direkt berörs av gruvföretagningen yrka ersättning för olägenhet eller skada orsakad av gruvan eller av användningen av gruvområdet eller hjälpområdet för gruvan. I 103 § i gruvlagen föreskrivs dessutom ersättning för skador och olägenheter på malmletningsområdet, prospekteringsområdet och guldvaskningsområdet.

Miljöskadelagstiftningen. En skada som orsakats av undersökning eller exploatering av naturtillgångar kan i brist på en specialbestämmelse ersättas med stöd av lagen om ersättning för miljöskador (737/1994). Med stöd av nämnda lag ersätts skador som verksamhet på ett bestämt område har orsakat i omgivningen genom förorening av vatten, luft eller mark, buller, skakning, strålning, ljus, värme eller lukt, eller någon annan liknande störning.

Terrängtrafiklagstiftningen. I terrängtrafiklagen har renbeteslagen tagits med bland de instanser som har rätt att föreslå regionalt förbud mot eller begränsning av terrängtrafik. Dessutom föreskrivs i lagen att en snöskoterled inte får anläggas, om den medför avsevärda olägenheter för naturnäringsarna och att den som ansvarar för leden ska ersätta skador som leden åsamkar renskötelsen.

Friluftslagstiftningen. Lagen om friluftsliv innehåller bestämmelser som tryggar samernas rättigheter. För skada eller olägenhet som orsakas genom upprätthållande och användning av en friluftsled som inrättas med stöd av lagen utgår ersättning till det lokala renbeteslaget. När ett statligt strövområde inrättas med stöd av lagen om friluftsliv ska särskild uppmärksamhet dessutom ägnas åt att renskötelsen inte försvåras väsentligt.

Viltförvaltningen. Med stöd av 10 § i viltförvaltningslagen (158/2011) svarar jaktvårdsföreningen för främjandet av en hållbar vilthushållning inom sitt verksamhetsområde, främjar och organiserar jägarnas frivilligarbete samt sköter de offentliga förvaltningsuppgifter som föreskrivits för den. Jaktvårdsföreningarna har inte någon egentlig beslutanderätt över sitt område, men de kan lägga fram förslag om viltvården inom sitt område för de myndigheter som fattar beslut om viltvården och de ska höras när jord- och skogsbruksministeriet utfärdar förordningar om begränsning av jakten. Samerna har likadana rättigheter att delta i jaktvårdsföreningens verksamhet, om de har betalat jaktvårdsavgiften.

Skador som stora vilddjur orsakat på renar ersätts i enlighet med viltskadelagen inom ramen för budgeten.

Lagstiftningen om Forststyrelsen. Enligt 2 § i lagen om Forststyrelsen (1378/2004) ska Forststyrelsen vårda, använda och skydda naturresurser som är i dess besittning på ett hållbart och resultatrikt sätt. Forststyrelsen ska bedriva affärsverksamhet inom ramen för sina samhällseliga förpliktelser och sköta offentliga förvaltningsuppgifter. Enligt 4 § 2 mom. ska vården, användningen och skyddet av naturresurser i Forststyrelsens besittning inom samernas hembygdsområde samordnas så att förutsättningarna för utövande av samekultur tryggas. I Forststyrelsens verksam-

het ska även beaktas den biologiska mångfalden, användningen av naturen för rekreation, sysselsättningen, renskötelsen, beredskapen för undantagsförhållanden, bekämpningen av skogsbränder samt forskningens, utbildningens, försvarsmaktens och gränsbevakningsväsendets markanvändningsbehov.

Av det som anförts ovan framgår att lagstiftningen innehåller bestämmelser om rätt för samerna att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av naturtillgångar. I lagstiftningen finns också bestämmelser om samernas rätt att bli hörda innan program för utforskning eller exploatering enligt artikel 15 som riktar sig mot samernas hembygdsområde påbörjas och tillstånd till sådana lämnas. Vidare innehåller lagstiftningen bestämmelser om rätt för markägaren eller den skadelidande till ersättning för skador som program för utforskning eller exploatering av naturtillgångar har orsakat dem på samma grunder som för dem som hör till alla andra befolkningsgrupper.

Artikel 16. Enligt artikel 16.1 ska ursprungsfolk och stamfolk, med förbehåll för de fall som nämns senare i artikeln, inte förflyttas från den mark som de bebodde.

I artikel 16.2 sägs att när förflyttning av dessa folk anses nödvändig som en undantagsåtgärd, får förflyttningen ske först sedan de informerats och har gett sitt fria medgivande. Om deras medgivande inte går att få, får förflyttningen ske endast enligt i den nationella lagstiftningen fastställda förfaranden, innefattande offentliga utredningar om så är lämpligt, där berörda folk har möjlighet till reell representation.

Enligt artikel 16.3 ska närhelst det är möjligt dessa folk ha rätt att återvända till sin hävdvunna mark så snart skälen för förflyttning ej längre finns.

I artikel 16.4 sägs att när sådant återvändande inte är möjligt ska ursprungsfolk och stamfolk, såsom fastställts genom överenskommelse eller, i avsaknad av sådan överenskommelse, genom lämpliga förfaranden, i alla möjliga fall tilldelas mark, som till sin beskaffenhet och rättsliga status är minst likvärdig med den mark som de tidigare bebodde och som är ägnad att tillgodose deras nuvarande behov och deras framtida utveckling. I de fall då ursprungsfolk och stamfolk före-

drar att få ersättning kontant eller in natura, ska de erhålla sådan ersättning under vederbörliga garantier.

Enligt artikel 16.5 ska personer som förflyttas på detta sätt erhålla full ersättning för varje uppkommen förlust eller skada.

Enligt ILO-guiden och handboken är huvudregeln i artikel 16.1 att ursprungsfolk och stamfolk inte får förflyttas från områden som de bebor. Bestämmelsen är nödvändig eftersom ursprungsfolk ofta hade flyttats ur vägen för gruvor, vägar och vattenkraftverk. Den undantagsåtgärd som nämns i artikel 16.2 kan enligt guiden bli tillämplig t.ex. på samhällen på små öar, där klimatförändringen påverkar bosättningsområdena synnerligen kraftigt. Medgivandet enligt punkten förutsätter att ursprungsfolken ges tydlig och exakt information om alla omständigheter som hänför sig till saken.

Enligt 9 § i grundlagen har finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet rätt att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort. I bestämmelsen finns ingen lagreservation så rörelsefriheten och rätten att välja bostadsort kan begränsas endast i enlighet med de allmänna villkoren för begränsningar. I lagstiftningspraxis har rätten haft betydelse i fall som gällt bostadsort och tjänstebostad som villkor för vissa privata och offentliga anställnings- och tjänsteförhållanden. Förflyttning av samerna på etniska grunder vore inte godtagbart med tanke på systemet med de grundläggande rättigheterna.

I 15 § i grundlagen föreskrivs om egendomsskydd. Enligt den är vars och ens egendom tryggad och angående expropriation av egendom för allmänt behov mot full ersättning bestäms genom lag. Bestämmelsen om egendomsskydd tolkas skydda privatpersoners äganderätt till bl.a. fastigheter, byggnader, vattenområden samt olika slags lösöre. I tolkningspraxis har man traditionellt förhållit sig rätt avvisande till grundlagsskydd för icke-personella förmögenhetsförmåner och – förväntningar som tillkommer en ospecificerad grupp personer. Grundlagsutskottet har ändå i sin utlåtandep Praxis ansett att de kollektiva på nyttjande baserade rättigheter att fiska som tillkommer invånare i vissa nordliga kommuner som får en betydande del av

sin försörjning genom naturhushållning ska åtnjuta grundlagsskydd (GrUU 27/1997 rd).

Bestämmelsen om expropriation i 15 § 2 mom. i grundlagen har i grundlagsutskottets praxis tillämpats till exempel i samband med sådana tvångsöverföringar av olika sakrättigheter som gör det möjligt att lösa in en fastighet eller en del av den av ägaren till ett ofientligt samfund för tillgodoseende av behov som hänför sig till samhällsbyggande och samhällsplanering.

Den finska lagstiftningen är i harmoni med bestämmelserna i artikeln.

Artikel 17. Enligt artikel 17.1 ska förfaranden som har etablerats av hävd hos ursprungsfolk och stamfolk för överflyttning av markrättigheter mellan medlemmar av dessa folk respekteras.

Bland samerna finns inga sådana förfaranden som har etablerats av hävd för överflyttning av markrättigheter som skulle skilja sig från den finska rättsordningen. Bestämmelsen förutsätter således inga ändringar i lagstiftningen.

Enligt artikel 17.2 ska ursprungsfolk och stamfolk alltid konsulteras vid prövning av deras befogenhet att överlåta sin mark eller på annat sätt överföra sina rättigheter till personer utanför den egna gemenskapen. Bestämmelsen kan anses förutsätta i första hand att regeringen förhandlar med företrädare för samerna om den börjar bereda lagstiftning som innehåller sådana begränsningar.

Enligt artikel 17.3 ska personer som inte tillhör ursprungsfolk och stamfolk hindras från att dra nytta av deras sedvänjor eller bristande insikt om lagstiftningen hos deras medlemmar i syfte att tillförsäkra sig äganderätt, besittningsrätt eller nyttjanderätt till mark som tillhör dem.

En sådan rättshandling som avses i bestämmelsen kunde beroende på de närmare omständigheterna i fallet anses ogiltig med stöd av t.ex. 30, 31 eller 33 § i lagen om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (228/1929). Bestämmelsen förutsätter således inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 18. Enligt artikeln ska lämpliga straff fastställas i lag för obehörigt intrång på eller nyttjande av ursprungsfolks och stamfolks mark, och regeringarna ska vidta åtgärder för att förhindra sådana överträdelser.

Bestämmelser om besittningsintrång finns i 28 kap. 11 § i strafflagen. Om hemfridsbrott föreskrivs i 24 kap. 1 § i strafflagen.

Allemansrätten är sedan länge ett gällande system i Norden enligt vilket var och en har rätt att utan särskilt tillstånd av markägaren röra sig på en annans område sporadiskt och utan att orsaka någon skada. I den juridiska litteraturen har allemansrätten beskrivits som en sådan rätt att använda

någon annans fasta egendom som inte baserar sig på äganderätt eller en särskild rättighet gällande fast egendom och som är avgiftsfri för användaren (RP 163/2002 rd).

Bestämmelserna i artikeln förutsätter inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 19. Enligt artikeln ska nationella jordbruksprogram tillförsäkra ursprungsfolk och stamfolk en behandling som är likvärdig med den som tillkommer andra grupper av befolkningen med avseende på a) tillhandahållandet av ytterligare mark för dessa folk när det område som de förfogar över inte räcker till för att förse dem med för ett normalt liv, erforderliga förnödenheter eller är otillräckligt vid en eventuell ökning av deras antal, b) tillhandahållandet av de medel som erfordras för att främja förbättring av den mark som dessa folk redan äger.

I artikeln förutsätts att personer som tillhör ursprungsfolk ska behandlas likvärdigt med den övriga befolkningen i frågor som gäller finansiering av förvärv av mera jordbruksmark och förbättring av jordbruksmark. Bestämmelser om jämlikhet och förbud mot diskriminering finns i 6 § i grundlagen. Lagstiftningen är i harmoni med bestämmelserna i artikeln.

III Sysselsättning och anställningsvillkor

Artikel 20. Enligt artikel 20.1 ska regeringen inom ramen för nationella lagar och föreskrifter och i samarbete med ursprungsfolk och stamfolk vidta särskilda åtgärder för att säkerställa ett effektivt skydd med avseende på sysselsättning och anställningsvillkor för arbetstagare, som tillhör dessa folk, i den mån de inte åtnjuter effektivt skydd genom den lagstiftning som gäller för arbetstagare i allmänhet.

Enligt artikel 20.2 ska regeringarna göra allt som står i deras förmåga för att hindra varje diskriminering av arbetstagare, som tillhör ursprungsfolk och stamfolk, i förhållande till andra arbetstagare, särskilt i fråga om a) tillträde till arbete, innefattande kvalificerat arbete, samt åtgärder för befordran, b) lika lön för arbete av lika värde, c) sjukvård och socialhjälp, arbetarskydd, samtliga socialförsäkringsförmåner och andra arbetsrelaterade förmåner samt bostäder, d) föreningsrätt och frihet till all lagenlig fackföreningsverksamhet samt rätt att sluta kollektivavtal med arbetsgivare eller arbetsgivarorganisationer.

Enligt artikel 20.3 ska de åtgärder som vidtas innefatta åtgärder för att säkerställa att arbetstagare som tillhör ursprungsfolk och stamfolk, bl.a. säsongarbetare, tillfällighetsarbetare och migrerande arbetare inom jordbruk och annan verksamhet, liksom de som är anställda av företag som förmedlar eller hyr ut arbetskraft, åtnjuter det skydd som enligt nationell lag och praxis kommer andra sådana arbetstagare inom samma sektorer till del och att de få fullständig information om sin rättigheter enligt arbetslagstiftningen och om vilka möjligheter som står till buds för dem. Vidare ska åtgärderna säkerställa att arbetstagare som tillhör dessa folk inte utsätts för arbetsförhållanden som äventyrar deras hälsa, i synnerhet genom exponering för bekämpningsmedel eller andra giftiga ämnen, att arbetstagare som tillhör dessa folk inte utsätts för tvångsrekryteringssystem, innefattande tvångsarbete och andra former av arbete för återbetalning av skuld, och att manliga och kvinnliga arbetstagare som tillhör dessa folk åtnjuter lika möjligheter och lika behandling i arbetet samt skydd mot sexuella trakasserier.

Enligt artikel 20.4 ska särskild uppmärksamhet ägnas upprättandet av lämplig yrkesinspektion inom områden där arbetstagare som tillhör ursprungsfolk och stamfolk utför lönearbete, i syfte att säkerställa efterlevnaden av bestämmelser i del III av konventionen.

Diskrimineringsförbud i olika former ingår i alla människorättskonventioner som Finland ratificerat. ILO-konvention nr 111 angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning (FördrS 63/1970) innehåll-

ler bestämmelser om förbud mot diskriminering. Finland rapporterar till ILO:s tillsynsorgan om bl.a. behandlingen av samer på arbetsmarknaden.

Bestämmelser om jämlikhet finns i 6 § i grundlagen och i lagen om likabehandling. I lagen om likabehandling regleras jämlikhet inom såväl offentlig som privat verksamhet när det är fråga om 1) villkor för självständig yrkes- eller näringsutövning eller stödjande av näringsverksamhet, 2) anställningskriterier, arbetsförhållanden eller anställningsvillkor, personalutbildning eller avancemang, 3) erhållande av utbildning, inklusive specialiseringsutbildning och omskolning, eller yrkesvägledning, eller 4) medlemskap eller medverkan i en arbetstagar- eller arbetsgivarorganisation eller i andra organisationer vars medlemmar utövar ett visst yrke, eller de förmåner dessa organisationer tillhandahåller.

I 6 § om förbud mot diskriminering i lagen om likabehandling föreskrivs att ingen får diskrimineras på grund av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionshinder, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av kön finns i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män.

Enligt 2 kap. 2 § 1 mom. om diskrimineringsförbud och opartiskt bemötande i arbetsavtalslagen (55/2001) får arbetsgivaren inte utan godtagbart skäl särbehandla arbetstagare på grund av ålder, hälsotillstånd, funktionshinder, nationellt eller etniskt ursprung, nationalitet, sexuell läggning, språk, religion, åsikt, övertygelse, familjeförhållanden, fackföreningsverksamhet, politisk verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet.

Bestämmelser om vad som avses med diskriminering samt om förbud mot repressalier och om bevisbördan vid behandlingen av diskrimineringsärenden finns i lagen om likabehandling. Enligt 2 kap. 2 § 3 mom. i arbetsavtalslagen ska arbetsgivaren även i övrigt bemöta arbetstagarna opartiskt, om det med hänsyn till arbetstagarnas uppgifter och ställning inte finns anledning att avvika från detta. Arbetsgivaren ska enligt 4 mom. iaktta

det i 1 mom. föreskrivna diskrimineringsförbudet även när arbetstagare anställs. Ett förbud mot diskriminering med motsvarande innehåll och en bestämmelse om skyldighet till opartiskt bemötande finns också i 2 kap. 2 § i lagen om sjöarbetsavtal (756/2011).

I 47 kap. 3 § i strafflagen föreskrivs om diskriminering i arbetslivet. Enligt paragrafen ska en arbetsgivare eller en företrädare för denne som vid annonsering om en arbetsplats, vid valet av arbetstagare eller under ett anställningsförhållande utan vägande och godtagbart skäl försätter en arbetssökande eller arbetstagare i ofördelaktig ställning på grund av ras, nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuell inriktning eller hälsotillstånd eller religion, samhällliga åsikter, politisk eller facklig verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet för diskriminering i arbetslivet dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

I 6 § i förvaltningslagen föreskrivs om rättsprinciperna inom förvaltningen. Enligt paragrafen ska myndigheterna bemöta dem som utträttar ärenden hos förvaltningen jämlikt och använda sina befogenheter enbart för syften som är godtagbara enligt lag. Myndigheternas åtgärder ska vara opartiska och stå i rätt proportion till sitt syfte. Åtgärderna ska skydda förväntningar som är berättigade enligt rättsordningen.

I lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) bestäms om den offentliga arbetskrafts- och företagsservice som arbets- och näringsförvaltningen ansvarar för och som är arbetsförmedling, information och rådgivning, vägledning för yrkesval och karriär, träning och prövning, arbetskraftsutbildning och lönesubvention, service för att starta och utveckla företagsverksamhet, sakkunnigbedömningar samt stöd och ersättningar som avses i lagen. Bestämmelser om tryggande av försörjningen under den man söker arbete med arbetsmarknadsstöd och arbetslöshetsdagpenning finns i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002).

I 1 kap. 7 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice bestäms om jämlikhet. Enligt paragrafen iaktas jämlikhet och opartiskhet inom offentlig arbetskrafts- och företagsservice. I 12 kap. 4 § bestäms om

privat arbetskraftsservice. Enligt 1 mom. avses med privat arbetskraftsservice arbetsförmedling och annan service i anslutning till jobsökning som är oberoende av arbets- och näringsmyndigheterna och som tillhandahålls av fysiska eller juridiska personer samt utnyttjande av arbetskraft. I 2 mom. förutsätts att de som tillhandahåller privat arbetskraftsservice ska iaktta den jämlikhet som avses i 1 kap. 7 §.

I 1 kap. 8 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice bestäms om likabehandling och främjande av jämställdhet mellan kvinnor och män.

Enligt 65 § i arbetarskyddslagen (738/2002) utövar arbetarskyddsmyndigheterna tillsyn över efterlevnaden av lagen. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar också att andra arbetarskyddsförfattningar som det föreskrivits att den ska övervaka efterlevs, såsom lagen om likabehandling i anställningsförhållanden och offentlighetsrättsliga anställningsförhållanden samt i arbetspraktik och annan motsvarande verksamhet på arbetsplatsen samt arbetsavtalslagen. I lagen om tillsynen över arbetarskyddet och om arbetarskyddssamarbete på arbetsplatsen (44/2006) föreskrivs om förfarandet när arbetarskyddsmyndigheten övervakar att bestämmelserna om arbetarskydd efterlevs. På arbetarskyddsmyndighetens tillsynsverksamhet tillämpas enligt 3 § 2 mom. samiska språklagen (1086/2003). Enligt 5 § 1 mom. ska arbetarskyddsinspektioner förrättas så ofta och så effektivt som det med tanke på en effektiv tillsyn är nödvändigt. Enligt 3 mom. ska en inspektion eller någon annan tillsynsåtgärd som är nödvändig för att utreda saken utan dröjsmål genomföras då en anmälan har lämnats till arbetarskyddsmyndigheten vid misstanke om att man på arbetsplatsen brutit mot de bestämmelser som omfattas av arbetarskyddsmyndigheternas tillsyn eller då arbetsgivaren, arbetarskyddsfullmäktigen, arbetarskyddskommissionen eller motsvarande samarbetsorgan begär det, om uppgifterna i begäran eller anmälan ger anledning till detta.

Den finska lagstiftningen kan anses vara i harmoni med bestämmelserna i artikeln.

IV Yrkesutbildning, hantverk och landsbygdsindustri

Artiklarna 21 och 22. Enligt artikel 21 i konventionen ska medlemmar av ursprungsfolk och stamfolk åtnjuta minst samma möjligheter som andra medborgare i fråga om åtgärder för yrkesutbildning. Enligt artikel 22.1 ska åtgärder vidtas för att främja frivilligt deltagande av medlemmar av berörda folk i yrkesutbildningsprogram med allmän tillämpning. När befintliga program för yrkesutbildning med allmän tillämpning inte tillgodoser ursprungsfolks och stamfolks särskilda behov, ska regeringarna, under medverkan av dessa folk, garantera att särskilda utbildningsprogram och utbildningsmöjligheter tillhandahålls.

De särskilda yrkesutbildningsprogrammen ska enligt artikel 22.3 grundas på de berörda folkens ekonomiska förhållanden, sociala och kulturella villkor samt praktiska behov. Undersökningar som utförs i detta sammanhang ska ske i samarbete med dessa folk, vilka ska konsulteras angående programmets organisation och genomförande. Där så är möjligt ska dessa folk successivt åta sig genomförandet av sådana särskilda yrkesutbildningsprogram, om de beslutar detta.

Bestämmelser om jämlikhet och förbud mot diskriminering finns i 6 § i grundlagen och i lagen om likabehandling.

För den samiska befolkningens yrkesutbildning och bevarande och utveckling av den samiska kulturen har 1978 grundats Sameområdets utbildningscentral. Lagstiftningen om den har nyligen reviderats genom lagen om Sameområdets utbildningscentral. Utbildningscentralen är den enda yrkesläroanstalt som upprätthålls av staten. Utbildningscentralen betjänar å ena sidan befolkningen inom samernas hembygdsområde och å andra sidan den samiska befolkningen utanför hembygdsområdet. Utbildningscentralen erbjuder grundläggande yrkesutbildning och yrkesinriktad tilläggsutbildning för sameområdets behov. Dessutom är en viktig uppgift för utbildningscentralen att meddela undervisning i samiska och samisk kultur samt att bevara och utveckla den samiska kulturen.

Utbildningscentralen har en direktion, där majoriteten ska företräda den samiska befolkningen. Utbildningsstyrelsen utser de medlemmar som företräder den samiska befolkningen på sametingets förslag.

Artiklarna 21 och 22 i konventionen föranleder inga ändringar i lagstiftningen.

Artikel 23. Enligt artikel 23.1 ska hantverk, landsbygdsindustri och gemenskapsbaserad tillverkning och självhushållning, samt ursprungsfolks och stamfolks traditionella verksamheter, t.ex. jakt, fiske, fångst och insamlande, erkännas såsom viktiga faktorer för bevarandet av deras kulturer och för deras ekonomiska självständighet och utveckling. Regeringarna ska, under medverkan av dessa folk och närhelst det är lämpligt, säkerställa att sådana verksamheter stärks och främjas. Enligt artikel 23.2 ska på begäran av ursprungsfolk och stamfolk lämpligt tekniskt och finansiellt bistånd tillhandahållas, där så är möjligt, med beaktande av dessa folks traditionella teknik och kulturella särdrag, liksom betydelsen av varaktig och rättvis utveckling.

Samerna har traditionell kunskap som anknyter till de traditionella samenäringarna, samt egna kulturella sedvänjor och traditioner.

Den gällande lagstiftningen garanterar samerna rätt att bedriva fiske som naturnäring på de områden som samerna traditionellt har kunnat utnyttja för sin försörjning, samt jakt på den egna hemkommunens område.

Nyttjanderättigheterna och de särskilda näringarna har beaktats i de stödsystem som jord- och skogsbruksministeriet administrerar.

I landets nordligaste delar har för bedrivande av renskötsel och senare andra traditionella naturnäringar bildats lägenheter, som har främjat bedrivandet av samernas traditionella näringar. Dessa lägenheter har överlåtits med äganderätt, lägenheterna enligt lagen om renskötsellägenheter visserligen först med besittningsrätt, men även äganderätten till dem har senare överförts på dem som fått lägenheterna.

Med stöd av lagen om renskötsellägenheter (590/1969), som stiftades 1969, började man bilda lägenheter av statens mark för renhushållningsidkare. De omfattande både en bo-

stadstomt samt jordbruksmark för renbete och husbehov. Med stöd av naturnäringslagen bildade man naturnäringslägenheter, som var avsedda att förbättra boendeförhållandena och utkomstmöjligheterna för personer som får sin försörjning av näringar som baserar sig på naturen. Dessa lagar har senare ersatts med lagen om finansiering av renhushållning och naturnäringar, som stiftades 2000.

Förutsättningarna för att få stöd påverkas av antalet renar och således renhushållningens andel av utkomsten. Det stöd per djur för renar som baserar sig på lagen om nationella stöd till jordbruket och trädgårdsodlingen (1559/2001) är ett slags utkomststöd och det beviljas på grund av antalet renar beräknat enligt matlag.

Även när strukturella åtgärder inom näringen, dvs. investeringar och andra näringsprojekt, vidtas styr stödtagarens antal renar stöden till landets nordligaste del, dvs. samernas hembygdsområde. Stöd kan även beviljas för inledande av näringsverksamhet. Dessutom beviljas en betydande del av stöden för renbeteslagens investeringar. Det statliga stödet har gjort det möjligt för renbeteslagen att göra omfattande investeringar i stängsel samt att bygga upp ett nätverk av renslakterier.

När renskötsel- och naturnäringslägenheter bildades kunde lägenheterna dessutom ges rätt att bygga jakt- och fiskepörten på platser enligt gamla nyttjanderättigheter. Likaså har renbeteslag getts renvallar för byggande av replipunkter. Även en betydande del av kostnaderna för byggandet av dessa har stötts. Om skoltsamernas rättigheter och förmåner stadgas i skoltlagen.

Det är möjligt att stödja renskötsel och andra traditionella näringar som hör även till den samiska kulturen så att det även i fortsättningen finns förutsättningar att utöva dessa näringar. I detta avseende finns det inga hinder för att ratificera konventionen.

V Social trygghet och hälso- och sjukvård

Artiklarna 24 och 25. Enligt artikel 24 i konventionen ska system för social trygghet successivt utsträckas till att omfatta ur-

sprungsfolk och stamfolk och tillämpas utan diskriminering mot dem.

Regeringarna ska enligt artikel 25.1 i konventionen säkerställa att tillfredsställande hälso- och sjukvård finns tillgänglig för ursprungsfolk och stamfolk eller ge dem resurser som tillåter dem att utforma och tillhandahålla sådana tjänster under eget ansvar och egen kontroll, så att de kan åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa i såväl fysiskt som i psykiskt hänseende.

Enligt artikel 25.2 ska hälso- och sjukvården i den utsträckning som det är möjligt vara knuten till den lokala gemenskapen. Den ska planeras och administreras i samarbete med ursprungsfolk och stamfolk varvid hänsyn tas såväl till deras ekonomiska, geografiska, sociala och kulturella förhållanden som till deras traditionella förebyggande vård, läkekonst och mediciner.

Enligt artikel 25.3 ska hälsovårdssystemet ge företräde åt utbildning och anställning av hälsovårdspersonal från den lokala gemenskapen och inriktas mot primärhälsovård samtidigt som stark anknytning bibehålls till andra nivåer av hälso- och sjukvården.

Enligt artikel 25.4 ska tillhandahållandet av sådan hälso- och sjukvård samordnas med andra åtgärder i landet på det sociala, ekonomiska och kulturella området.

I 19 § i grundlagen garanteras all rätt till social trygghet. Genom lag ska var och en garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Det allmänna ska, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt.

Bestämmelser om social trygghet finns bl.a. i folkpensionslagen (568/2007), lagen om införande av folkpensionslagen (569/2007), lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007), lagen om garantipension (703/2010), sjukförsäkringslagen (1224/2004) lagen om moderskapsunderstöd (477/1993), barnbidragslagen (796/1992),

militärunderstödslagen (781/1993), lagen om bostadsbidrag (408/1975), samt lagen om om tillämpning av lagstiftningen om bosättningsbaserad social trygghet (1573/1993).

Lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) samt lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) ålägger kommunerna att beakta patientens och klientens kulturella bakgrund och språk när vård och service lämnas. I 6 § i hälso- och sjukvårdslagen finns en hänvisning till rätten att använda samiska i enlighet med samiska språklagen inom samernas hembygdsområde. De nämnda lagarna tillämpas på social- och hälsovård som lämnas av såväl myndigheterna som privata aktörer.

Social- och hälsovårdsministeriet har årligen föreslagit att ett separat anslag intas i statsbudgeten för att trygga social- och hälsovårdsservice på samiska. Anslaget får användas för att betala statsunderstöd via samesamfundet till kommunerna i samernas hembygdsområde. Med anslaget kan man komplettera kommunens ansvar för att ordna social- och hälsovårdsservice för invånarna inom kommunens område. Regionförvaltningsverket är statsbidragsmyndighet. Anslaget uppgår till 480 000 euro 2014.

Den samiska enheten vid Norra Finlands kompetenscentrum (Poske) finns i anslutning till samesamfundet i Enontekiö. Den samiska enhetens uppgifter gäller utvecklande av den sakkunskap som behövs inom det sociala området, grundutbildning, påbyggnadsutbildning och fortbildning inom det sociala området samt forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet inom det sociala området (1230/2001). Poskes särskilda riksomfattande uppgift är att utveckla välfärdsservicen för samerna, dvs. att trygga service särskilt för samerna och på samiska samt att utveckla service som baserar sig på det samiska språket och den samiska kulturen. Av det statsunderstödet som beviljas kompetenscentrumet inom det sociala området är 1,5 % avsett att användas som särskilt understöd för att beakta den samiskspråkiga befolkningens servicebehov. Den samiska enhetens verksamhetsområde är i första hand det samiska området och dessutom producerar aktörer i Norge och Sverige service på samiska.

Till de centrala uppgifterna för Poskes samiska enhet hör att främja forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet i fråga om samernas levnadsförhållanden, servicebehov och produktion av kultursensitiva tjänster, att stärka kompetensen hos social- och hälsovårdspersonalen inom sameområde och att främja utbildning planerad utifrån samiska utgångspunkter.

Den finska lagstiftningen kan anses uppfylla förpliktelserna i artiklarna 24 och 25.

VI Utbildning och kommunikation

Artikel 26. Åtgärder ska enligt artikeln vidtas för att säkerställa att medlemmar av ursprungsfolk och stamfolk har möjlighet att få utbildning på alla nivåer på minst samma villkor som landets befolkning i övrigt.

Bestämmelser om jämlikhet och förbud mot diskriminering finns i 6 § i grundlagen och i lagen om likabehandling. Med stöd av 16 § i grundlagen har alla rätt till grundläggande utbildning och lika möjligheter att enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning.

Artiklarna 27–29. Utbildningsprogram och undervisning för ursprungsfolk och stamfolk ska enligt artikel 27.1 utvecklas och genomföras i samarbete med dessa för att möta deras särskilda behov och ska omfatta deras historia, kunskaper och teknik, värdesystem och övriga sociala, ekonomiska och kulturella strävanden.

I artikel 27.2 bestäms om den behöriga myndighetens skyldighet att säkerställa utbildning för medlemmar av dessa folk och om deras medverkan vid utformningen och genomförandet av utbildningsprogram i syfte att gradvis överföra ansvaret för handläggningen av sådana program till dessa folk, om så är lämpligt.

Enligt artikel 27.3 ska regeringarna erkänna dessa folks rätt att upprätta sina egna utbildningsinstitutioner och –anordningar, under förutsättning att sådana institutioner motsvarar de minimistandardkrav som fastställts av den behöriga myndigheten i samråd med dessa folk. Lämpliga resurser ska tillhandahållas för detta ändamål.

Enligt artikel 28.1 i konventionen ska barn till ursprungsfolk och stamfolk, där så är

praktiskt möjligt, får lära sig läsa och skriva på sitt eget språk eller på det språk som oftast används av den grupp som de tillhör. När detta inte är praktiskt möjligt, ska de behöriga myndigheterna företa samråd med dessa folk i syfte att vidta åtgärder för att uppnå detta mål.

Enligt artikel 28.2 ska lämpliga åtgärder vidtas för att säkerställa att dessa folk har möjlighet att uppnå goda kunskaper i det nationella språket eller i något av landets officiella språk. Enligt artikel 28.3 ska åtgärder vidtas för att bevara och främja utvecklingen och användningen av ursprungsfolks och stamfolks egna språk.

Enligt artikel 29 i konventionen ska ett undervisningsmål vara att meddela allmänna kunskaper och färdighet som kommer att hjälpa barn tillhörande ursprungsfolk och stamfolk att till fullo och på lika villkor delta i såväl den egna som den nationella gemenskapen.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är kommunen skyldig att för barn i läropliktsåldern som bor på kommunens område ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervisning året innan läroplikten uppkommer. Kommunen är dessutom skyldig att ordna förskoleundervisning det år läroplikten uppkommer för barn som omfattas av förlängd läroplikt och för barn som enligt 27 § inleder den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som bestämts. Enligt lagen ska elever som bor på samernas hembygdsområde och behärskar samiska huvudsakligen undervisas på samiska. En specialbestämmelse om samiska språket finns i 11 § 2 mom. i lagen om barndagvård, enligt vilket kommunen ska sörja för att dagvård står till buds på barnets modersmål, då detta är finska, svenska eller samiska. Denna bestämmelse gäller alla kommuner i Finland, inte bara kommunerna på samernas hembygdsområde.

Enligt 43 § 2 mom. i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (635/1998) beviljas kommunerna på samernas hembygdsområde samt andra utbildningsanordnare som är verksamma på nämnda område årligen statsunderstöd enligt av statsrådet fastställda grunder för de kostnader som föranleds av undervisning på samiska och i samiska.

Statsrådet har fattat ett beslut om grunderna för statsunderstöd som beviljas för undervisning på samiska och i samiska i den grundläggande utbildningen, gymnasiet och yrkesutbildningen (191/1999). Enligt 2 § beviljas kommuner och andra utbildningsanordnare statsunderstöd för de sammanlagda undervisningstimmarna i den grundläggande utbildningen, gymnasiet och yrkesutbildningen. För att understöd ska beviljas krävs att undervisningsgruppernas storlek per utbildningsanordnare i genomsnitt är minst tre elever.

Enligt de grunder för läroplanen för den grundläggande utbildningen som utbildningsstyrelsen godkände 2004 ska samerna som ursprungsfolk beaktas i undervisningen. I undervisningen av samiska elever ska beaktas att samerna är ett ursprungsfolk som har ett eget språk och en egen kultur. Samernas förhållande till naturen, de traditionella näringarna och det samiska samhället utgör kärnan i det egna språket och den egna kulturen och stöds i den grundläggande utbildningen. För en del av eleverna är samiska (nordsamiska, enaresamiska och skoltsamiska) modersmål och undervisningsspråk, för andra är samiska ett främmande språk. Särskild vikt fästs vid elevernas olika språkliga färdigheter när de kommer till den grundläggande utbildningen. Den lokala läroplan som ska utarbetas enligt bestämmelserna i grunderna för läroplanen ska godkännas särskilt för undervisningen på samiska, svenska och finska.

Undervisningen ska stödja elevens ursprungliga identitet och ge honom eller henne möjlighet att lära sig sitt språk och utveckla sina språkliga färdigheter. Den grundläggande utbildningen ska främja kännedomen om den egna kulturen, historien och det samiska samhället i de nordiska länderna och insikten om samerna som folkgrupp och som ett av världens ursprungsfolk. Syftet med undervisningen är att eleven efter att ha fullgjort den grundläggande utbildningen ska vara medveten om sina rötter och sitt kulturarv och om olika samiska språk, kulturområden och samiska grupper. Skolan ska ge eleven förutsättningar att utveckla en sund självkänsla så att eleven kan bevara sin samiska identitet utan att assimileras med huvudbefolkningen.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är skolans undervisningsspråk och det språk som används i undervisning som ordnas på annan plats än i skolan antingen finska eller svenska. Undervisningsspråket kan också vara bl.a. samiska. Elever som bor på samernas hembygdsområde och behärskar samiska ska huvudsakligen undervisas på samiska. Genom undervisningsministeriets förordning (1777/2009) föreskrivs om grunderna för statsunderstöd som beviljas för kompletterande undervisning i den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen för elever med främmande språk samt samiska som modersmål.

Den nuvarande lagstiftningen gör det möjligt att ordna undervisning på och i samiska samt undervisning i samiska som modersmål i hela landet.

I 28 § i samiska språklagen bestäms om tillsyn och uppföljning av samiska språklagen. Enligt den ska varje myndighet inom sitt verksamhetsområde övervaka att lagen följs. Sametinget följer dessutom tillämpningen av lagen och kan ge rekommendationer i frågor som gäller språklagstiftningen samt ta initiativ för att rätta till konstaterade brister. I 29 § föreskrivs att byrån för samiska språket ska tillsammans med samiska språkrådet lämna sametinget en berättelse om tillämpningen av lagstiftningen om det samiska språket och om hur de språkliga rättigheterna tillgodosetts och språkförhållandena utvecklats. Berättelsen ska lämnas för varje valperiod och den har hittills lämnats en gång, 2008.

Av berättelsen framgår att det finns problem på många punkter när det gäller tillgodosendet av rättigheterna. Det finns inte tillräckligt med samiskspråkig personal och service inom hembygdsområdet och inte heller utanför det. Särskilt de små samiska språken, enaresamiska och skoltsamiska, är hotade. Majoriteten av samerna bor utanför hembygdsområdet, vilket också innebär stora utmaningar för tryggheten av de språkliga rättigheterna. Kommunernas och myndigheternas information på samiska genomförs endast delvis och bl.a. webbinformationen på samiska är slumpmässig.

I den finska lagstiftningen tryggas samernas språkliga rättigheter bl.a. i grundlagen

och samiska språklagen. Problem som upptäckts utgöra hinder för tillgodoseendet av dessa rättigheter åtgärdas genom att man försöker stimulera språken. I programmet för stimulering av samiska utreds de största utmaningarna när det gäller att bevara språkens livskraft och föreslås enskilda åtgärder för att trygga bevarandet av de samiska språken och den samiska kulturen.

Man strävar efter att bevara och utveckla språket och kulturen även genom internationellt, gränsöverskridande samarbete.

I 7 § i lagen om grundläggande utbildning föreskrivs om de villkor på vilka statsrådet kan bevilja en registrerad sammanslutning eller stiftelse tillstånd att ordna sådan utbildning som avses i lagen. Samerna har likadan rätt som den övriga befolkningen att inrätta egna läroanstalter och utbildningsarrangemang, som projekten uppfyller villkoren i lagstiftningen. Projekten kan beviljas medel i enlighet med lagstiftningen.

Den finska lagstiftningen kan anses uppfylla förpliktelserna i artiklarna 27–29.

Artikel 30. Enligt artikel 30.1 ska regeringarna vidta åtgärder anpassade till ursprungsfolks och stamfolks traditioner och kulturer för att upplysa dem om deras rättigheter och skyldigheter, särskilt i fråga om arbete, ekonomiska möjligheter, utbildnings- och hälsofrågor, social välfärd samt deras rättigheter enligt konventionen. Enligt artikel 30.2 ska detta om nödvändigt ske med hjälp av skriftliga översättningar och genom utnyttjande av masskommunikationsmedel på dessa folks språk.

I 8 § i samiska språklagen bestäms om information på samiska. Information som de myndigheter som hör till lagens tillämpningsområde riktar till allmänheten ska också ges på samiska. I samiska språklagen finns dessutom bestämmelser om att författningar, betänkanden och andra tillkännagivanden som särskilt gäller samerna ska publiceras på samiska.

Enligt 7 § 2 mom. 4 punkten i lagen om Rundradion Ab ska Rundradion tillhandahålla tjänster på samiska, romani och teckenspråk. Rundradion sänder bl.a. nyheter på

samiska i radion och teven samt barnprogram på samiska.

I statsrådets förordning om stöd för tidningspressen bestäms om stöd som syftar till att understödja tidningar och nätpublikationer som ges ut på bl.a. samiska. År 2015 uppgår stödet i statsbudgeten till sammanlagt 0,5 miljoner euro.

Enligt 5 § i förordningen kan understöd beviljas för en sådan tidning eller nätpublikation som ges ut på svenska, samiska eller romani eller på teckenspråk. Understöd kan dessutom beviljas för produktion och publicering av material på samiska i samband med en tidning som ges ut på finska eller svenska. Syftet är således att främja yttrandefriheten, en mångsidig och pluralistisk informationsförmedling samt att stödja samiska frågors synlighet i massmedierna.

Den finska lagstiftningen kan anses uppfylla kraven i artikel 30.

Artikel 31. Enligt artikeln ska åtgärder i utbildande syfte vidtas inom alla områden av den nationella gemenskapen, och särskilt bland dem som står i den mest omedelbara kontakten med ursprungsfolk och stamfolk, i syfte att undanröja eventuella fördomar gentemot ursprungsfolk och stamfolk. Ansträngningar ska därför göras för att säkerställa att läroböcker i historia och annat undervisningsmaterial ger en rättvis, exakt och informativ beskrivning av dessa folks samhällen och kulturer

VII Kontakter och samarbete över gränserna

Artikel 32. Enligt artikeln ska regeringarna vidta lämpliga åtgärder, bl.a. genom internationella överenskommelser, för att underlätta kontakter och samarbete över gränserna mellan ursprungsfolk och stamfolk, innefattande åtgärder på det ekonomiska, sociala, kulturella och andliga området samt på miljöområdet.

Det nordiska lagstiftningsarbetet har långa traditioner. Arbete i syfte att harmonisera lagstiftningen och undanröja gränshinder har spelat en central roll även i Nordiska rådet och dess verksamhet. Enligt den samarbetsöverenskommelse som reglerar rådets verksamhet (FördrS 28/1962) ska de fördragsslutande parterna eftersträva att bevara

och ytterligare utveckla samarbetet mellan länderna på det rättsliga, kulturella, sociala och ekonomiska området samt i fråga om samfärdseln och miljövården och rådgöra med varandra i frågor av gemensamt intresse som behandlas i europeiska och andra internationella organisationer och konferenser.

Bestämmelser om samarbete över statsgränserna finns också i andra internationella avtal som är bindande för Finland. Artikel 18 stycke 1 i ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter innebär att parterna där så är nödvändigt ska ingå bilaterala och multilaterala avtal med andra stater och stycke 2 att de där det är lämpligt ska vidta åtgärder för att uppmuntra samarbete över gränserna. I artikel 14 i minoritetspråkstadgan finns motsvarande samarbetsbestämmelser om minoritetspråk.

Statsrådet har i mars 2011 tillsatt en delegation för förhandlingarna om den nordiska samekonventionen mellan Finland, Sverige och Norge. Målet är att slutföra förhandlingarna inom fem år, dvs. mars 2016.

Finland deltar i gränsöverskridande samarbete och utvecklar det på bilateral basis och inom ramen för EU. Gränsöverskridande samarbete är också en lång nordisk tradition.

Centrala instrument för EU:s yttre gränssamarbete är ENI CBC-programmen för gränsöverskridande samarbete. I Barentsrådet genomfördes programperioden 2007–2013 två sådana program, av vilka Kolarctic främjade även tillgodoseendet av samernas rättigheter. Inför EU:s finansiella ramperiod 2014–2020 förbereds två program för yttre gränssamarbete som fungerar enligt samma principer (ENI CBC-programmen Karelia ja Kolarctic).

Av de cirka fyra miljoner människor som bor i det arktiska området hör cirka 10 % till ursprungsfolk. Samarbetet mellan Nordkalotten och Barentsområdet har långa traditioner. Den nuvarande samarbetsmodellen fick sin början 1993, då förutom Barents euroarktiska råd även Barents regionråd inrättades. Ursprungsfolken deltar i Barentssamarbetet. Norge, Sverige, Finland och Ryssland har kommit överens om att från och med 2015 finansierar de verksamheten i Barents arbetsgrupp för ursprungsfolk med lika stora andelar. Med hjälp av utrikesministeriets finansie-

ring har man stött samernas deltagande i det internationella samarbetet i Arktiska rådet och Barents euroarktiska råd.

Samerna har sitt eget samarbetsorgan, Samiskt parlamentariskt råd, där de finska, svenska och norska sametingen samt ryska sameorganisationer deltar.

VIII Administration

Artikel 33. Enligt artikel 33.1 i konventionen ska den statliga myndighet som ansvarar för de frågor som behandlas i konventionen säkerställa att det finns organ eller andra lämpliga mekanismer för att administrera de program, som påverkar ursprungsfolk och stamfolk och se till att de förfogar över nödvändiga medel för att kunna fullgöra de uppgifter som pålagts dem. Enligt artikel 33.2 ska dessa program innefatta planering, samordning, verkställande och utvärdering, i samarbete med ursprungsfolk och stamfolk, av de åtgärder som föreskrivs i konventionen, framläggande av förslag om lagstiftnings- och andra åtgärder inför de behöriga myndigheterna och övervakning av tillämpningen av de åtgärder som vidtas, i samarbete med berörda folk.

Inom statsförvaltningen ansvarar respektive ministerium för de samedörenden som hör till det egna förvaltningsområdet.

För sammanjämkning och enhetlig beredning av ärenden rörande samebefolkningen har i anslutning till justitieministeriet funnits en samedelegation. Delegationen har haft till uppgift att bl.a. följa utvecklingen av samernas rättsliga, ekonomiska, sociala och kulturella förhållanden samt sysselsättningsförhållanden och förverkligandet av regionalpolitiska mål inom samernas hembygdsområde och ta initiativ och göra framställningar i dessa ärenden hos respektive ministerier.

Delegationen har senast tillsatts för den mandatperiod som gick ut den 31 mars 2008. Delegationen kan vid behov tillsättas för en ny mandatperiod.

IX Allmänna bestämmelser

Artikel 34. Enligt artikeln ska arten och omfattningen av de åtgärder som ska vidtas för att ge verkan åt denna konvention bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden. Enligt ILO:s guide från 1996 innebär inte bestämmelsen att en konventionsstat kan tillämpa konventionen som den vill. I bestämmelsen beaktas att världens ursprungsfolk och stamfolk befinner sig i mycket olika ställning. Exempelvis ursprungsfolken i Nordamerika har haft betydligt bättre möjligheter att utbilda sig än många ursprungsfolk i Sydasiens. Det behövs olika åtgärder i olika stater och kulturer för att verkställa konventionen.

Artikel 35. Enligt artikeln ska tillämpningen av bestämmelserna i konventionen inte inkräkta på ursprungsfolks och stamfolks rättigheter och förmåner enligt andra konventioner och rekommendationer, internationella instrument, fördrag eller nationella lagar, domar, praxis eller överenskommelser.

Konventionen erbjuder ett minimiskydd för ursprungsfolks rättigheter. Syftet med bestämmelsen är att när en stat förbinder sig till konventionen kan den inte återropa konventionen för att upphäva sådana nationella författningar eller undandra sig sådana internationella förpliktelser som garanterar ursprungsfolk starkare rättigheter än konventionen.

X Slutbestämmelser

Artikel 36. Enligt artikeln revideras genom konventionen 1957 års konvention om infödda och andra i stammar levande folkgrupper. Finland har inte ratificerat den konventionen.

Artikel 37. Enligt artikeln ska ratifikationsinstrument avseende konventionen sändas till Internationella arbetsbyråns generaldirektör för registrering.

Artikel 38. Enligt artikel 38.1 ska konventionen vara bindande endast för de medlemmar av Internationella arbetsorganisationen vilkas ratifikationer har registrerats hos generaldirektören. Konventionen träder enligt artikel 38.2 i kraft tolv månader efter den dag då ratifikationen från två medlemmar har registrerats hos generaldirektören. Konventionen

har trätt i kraft internationellt i september 1991. Enligt artikel 38.3 träder konventionen efter den tidpunkt som nämns i punkt 2 i kraft för varje medlem tolv månader efter den dag då dess ratifikation har registrerats.

Artikel 39. Enligt artikel 39.1 kan en medlem som ratificerat konventionen säga upp den sedan tio år förflutit från den dag då konventionen först träder i kraft genom en skrivelse som sänds till Internationella arbetsbyråns generaldirektör för registrering. Uppsägningen träder i kraft ett år efter den dag då den har registrerats. Enligt artikel 39.2 är varje medlem som har ratificerat konventionen och som inte, inom det år som följer på utgången av den i föregående punkt nämnda tioårsperioden, utnyttjar sin rätt till uppsägning enligt denna artikel, bunden under ytterligare en tioårsperiod och kan därefter, på de i denna artikel föreskrivna villkoren, säga upp konventionen vid utgången av varje tioårsperiod.

Artikel 40. Enligt artikel 40.1 ska Internationella arbetsbyråns direktör underrätta alla medlemmar av Internationella arbetsorganisationen om registreringen av alla ratifikationer och uppsägningar som generaldirektören har tagit emot från organisationens medlemmar. Enligt artikel 40.2 ska generaldirektören, när han underrättar organisationens medlemmar om registreringen av den andra ratifikationen i ordningen som han tagit emot, fästa medlemmarnas uppmärksamhet på den dag då konventionen träder i kraft.

Artikel 41. Enligt artikeln ska Internationella arbetsbyråns generaldirektör, för registrering enligt artikel 102 i Förenta nationernas stadga, lämna Förenta nationernas generalsekreterare fullständiga upplysningar om samtliga ratifikationer och uppsägningar som har registrerats hos honom.

Artikel 42. Enligt artikeln ska Internationella arbetsbyråns styrelse, vid de tidpunkter den finner det nödvändigt, lämna rapport till den allmänna konferensen om konventionens tillämpning och undersöka om det finns anledning att föra upp frågan om revidering av konventionen, helt eller delvis, på konferensens dagordning.

Artikel 43. I artikel 43.1 sägs att om konferensen godkänner en ny konvention var-

igenom konventionen helt eller delvis revideras och den nya konventionen inte föreskriver annat, ska a) en medlems ratifikation av den nya konventionen, utan hinder av bestämmelserna i artikel 39 ovan, anses medföra omedelbar uppsägning av denna konvention, om och när den nya konventionen har trätt i kraft, b) från den dag då den nya konventionen träder i kraft denna konvention upphöra att vara öppen för ratifikation av medlemmarna.

Enligt artikel 43.2 ska konventionen likväl förbli gällande till form och innehåll för de medlemmar som har ratificerat den men inte har ratificerat den nya konventionen.

Artikel 44. Enligt artikeln har de engelska och franska versionerna av konventionstexten lika giltighet.

Förklaring

I artikel 14 i konventionen är det fråga om normer skrivna i allmän form, som konventionsstaterna verkställer enligt artikel 34 genom åtgärder vilkas art och omfattning ska bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden. Internationella arbetsorganisationens expertkommitté har t.ex. i sin ovannämnda rekommendation rörande markrättigheterna i Finnmark i Norge ansett att det hade varit i harmoni med konventionen att ersätta erkännandet av äganderätten och besittningsrätten med rätt att delta i områdets förvaltning, om det norska sameparlamentet hade godkänt det. Kommittén konstaterade också att syftet med konventionen inte är att beröva den övriga befolkningen rättigheter som grundar sig på långvarig användning. Både samer och områdets övriga befolkning måste garanteras likvärdiga markrättigheter, och lösningen måste vara rättvis för såväl samerna som den övriga befolkningen (Observation (CEACR) – adopted 2003, published 92nd ILC session (2004)). Av dessa orsaker har Finlands regering förberett åtgärder med anknytning till ratificeringen av konventionen i samarbete med sametinget.

I propositionen föreslås att riksdagen ska godkänna en förklaring till konventionen, där Finlands regering och sametinget i Finland uttrycker sitt samförstånd som grund för hur

konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14 ska verkställas i Finland. Det är inte fråga om en reservation enligt Wienkonventionen om traktaträtten (FödrS 33/1980). Internationella arbetsorganisationen har inte godkänt ratificeringar som har varit förenade med reservationer. Det är däremot fråga om en förklaring genom vilken förtydligas hur den föreliggande konventionens bestämmelser ska tillämpas och verkställas i Finland.

I förklaringens ingress noteras de mänskorskorättskonventioner som upprättats av FN och Europarådet som binder Finland, Wienkonventionen om traktaträtten och FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter samt att samerna har egna kulturella, rättsliga och historiska uppfattningar om samernas hembygdsområdes utformning, nyttjande, områdets ägande och besittning. Till slut konstateras att Finlands regering och sametinget i Finland har i förklaringen noterat samförstånd som grund för hur konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14 ska verkställas i Finland.

I de tre första styckena i den egentliga förklaringstexten beskrivs samernas självstyrelse i Finland, samernas hembygdsområde och dess befolkningsstruktur.

Enligt stycke 4 i förklaringen ingriper Finlands regering inte på grund av konventionen i ägande-, besittnings- eller nyttjanderättigheterna för enskilda, samfälliga skogar, kommuner eller andra offentliga samfund i samernas hembygdsområde. Land- och vattenområden som enskilda, samfälliga skogar eller kommuner eller andra offentliga samfund äger eller besitter i samernas hembygdsområde överförs alltså inte från områdenas nuvarande ägare eller innehavare på grund av att Finland förbinder sig till konventionen.

Enligt stycke 5 i förklaringen ingriper Finlands regering inte på grund av konventionen i allemansrätten eller i andra av innehav oberoende nyttjanderättigheter i samernas hembygdsområde.

Enligt stycke 6 i förklaringen ingriper Finlands regering inte på grund av konventionen i ägande-, besittnings- eller nyttjanderätten till statens mark i samernas hembygdsområde och land- och vattenområden som staten äger eller besitter överförs således inte från staten, dock tryggas och utvecklas samernas rättig-

heter att använda dessa områden för utövande, upprätthållande och främjande av samekultur.

Enligt det sista stycket i förklaringen tryggar Finlands regering samerna rätt att delta i och påverka planering och beslutsfattande rörande statens land- och vattenområden i samernas hembygdsområde för att trygga och främja samernas rättigheter som ursprungsfolk liksom att använda dessa områden för att utöva, upprätthålla och främja samekulturen samt att på dessa områden utöva samernas traditionella näringar, så som renskötsel, jakt och fiske. Finlands regering utvärderar i samförstånd med sametinget regelbundet åtgärderna för att verkställa konventionens bestämmelser och förpliktelser. Finlands regering fortsätter arbetet för att tillgodose samernas rättigheter som ursprungsfolk samt för att fullt verkställa konventionens bestämmelser och förpliktelser genom att utveckla lagstiftning och förvaltning i samförstånd med sametinget.

2 Lagförslag

2.1 Lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder

1 §. Paragrafen innehåller en sedvanlig blankettlagbestämmelse, genom vilken sätts i kraft de bestämmelser i konventionen som hör till området för lagstiftningen. De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen förklaras nedan i det avsnitt som gäller behovet av riksdagens samtycke.

2 §. Enligt paragrafen föreskrivs det om sättande i kraft av konventionens övriga bestämmelser och om ikraftträdandelagens ikraftträdande genom förordning av statsrådet. Lagen föreslås träda i kraft samtidigt som konventionen träder i kraft för Finlands del.

2.2 Lagen om Forststyrelsen

16 a §. Planering i samernas hembygdsområde. Vid beredningen av skötseln och användningen av statens land- och vattenområden i samernas hembygdsområde ska det vara Forststyrelsens uppgift att redogöra för verksamhetens konsekvenser för samernas rätt som ursprungsbefolkning att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, och överväga vilka åtgärder som behövs för att minska eventuella olägenheter.

Avsikten är att bestämmelsen ska gälla beredningen av skötseln och användningen av statens land- och vattenområden som är betydelsefulla för samerna. Avsikten med bestämmelsen är att genom lagstiftning trygga att när skötseln och användningen av statens land- och vattenområden bereds ska planernas konsekvenser för den samiska kulturen utredas i samarbete med sametinget och inom skoltområdet i samarbete med skolternas byastämman, och på så sätt försöker man hitta sådana lösningar som är så bra som möjligt för tillgodoseendet av samernas rättigheter som ursprungsfolk. Som exempel på sådan skötsel och användning som bestämmelsen gäller kan nämnas skogsbruksprinciper och planerade avverkningsmängder, principer för försäljning, köp och byte av mark, utarbetandet av naturresursplaner, utarbetandet av skötsel- och nyttjandeplaner för naturskyddsområden och ödemarksområden, planeringen av snöskoterleder samt principerna för beviljande av avgiftsbelagda tillstånd till jakt och fiske, när de är av väsentlig betydelse för näringar som utövas av samer eller den samiska kulturen i övrigt.

I den föreslagna bestämmelsen ska kultur förstås i vid bemärkelse på samma sätt som i 17 § 3 mom. i grundlagen. Bestämmelsen ska således inte begränsas enbart till tryggande och utveckling av de språkliga rättigheterna, utan den sträcker sig längre och tryggar samernas kultur, till vilken även samernas traditionella näringar, t.ex. renskötsel, fiske och jakt samt samiskt hantverk hör. Redogörelsen ska gälla framför allt naturresursplaneringen enligt 10 §, som innebär strategisk planering av användningen av land- och vattenområden på statens marker. Vid planeringen fastställs tyngdpunkterna för Forststyrelsens verksam-

het och dimensioneringen av de viktigaste verksamheterna enligt planeringsområde under en tioårsperiod. Under arbetet granskas alternativa sätt att använda den egendom som är i Forststyrelsens besittning på ett mångsidigt sätt. Utöver den planeringsförpliktelse som föreskrivs i paragrafen ska det som föreskrivs om olika utredningar, förhandlingsförfaranden eller samråd på andra ställen i lagstiftningen gälla.

Naturvårdslagen reglerar användningen av naturskyddsområden. I lagen föreskrivs om de fridlysningsbestämmelser som ska iakttas på skyddsområden och om undantag från dem. När andra naturskyddsområden inrättas kan statsrådet dessutom föreskriva om vissa områdesspecifika undantag. För nationalparker ska en skötsel- och nyttjandeplan enligt naturvårdslagen utarbetas. För naturreservat och andra naturskyddsområden utarbetas skötsel- och nyttjandeplaner när det är nödvändigt. Underhålls- och dispositionsplaner utarbetas också för ödemarksområden enligt ödemarkslagen. Skötsel- och nyttjandeplanerna utarbetas av den myndighet som administrerar området, som på statens marker är Forststyrelsen. Skötsel- och nyttjandeplanerna för nationalparker fastställs av miljöministeriet. Den redogörelse som avses i bestämmelsen gäller även dessa planer.

16 b §. Förbud mot försämring. I paragrafen föreskrivs om förbud mot försämring av samernas rättigheter som ursprungsfolk. Enligt det ska Forststyrelsens planer och projekt för statens land- och vattenområden som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det utarbetas och genomföras så att de inte väsentligt försämrar samernas möjligheter att som ursprungsbefolkning utöva sina rättigheter att idka sina traditionella näringar eller annars bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Planerna och projekten får inte heller försämrade skolternas levnadsförhållanden eller deras möjligheter att idka nämnda näringar inom skoltområdet. Syftet med det föreslagna förbudet mot försämring är att bidra till att trygga samernas rätt att som ursprungsbefolkning bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Väsentlighetskriteriet bör tolkas och tillämpas på ett för de grundläggande fri- och rättigheterna gynnsamt sätt och med beaktande

av FN:s människorättskommittés praxis när det gäller artikel 27 i MP-konventionen (GrUU 32/2010 rd, s. 10). Det föreslagna förbudet mot försämring gäller all sådan verksamhet som Forststyrelsen bedriver och som har konsekvenser för samernas hembygdsområde.

Dessutom föreskrivs i paragrafen att saminget och skolternas byastämma har rätt att söka ändring i Forststyrelsens förvaltningsbeslut med motiveringen att det står i strid med förbudet mot försämring.

Överklagbara förvaltningsbeslut definieras i 5 § 1 mom. i förvaltningsprocesslagen (586/1996) som en åtgärd varigenom ett ärende har avgjorts eller lämnats utan prövning. Exempelvis avgöranden som ingår i beredning eller teknisk verkställighet är inte överklagbara förvaltningsbeslut.

Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter uppräknas på ett exakt avgränsat sätt i 6 § i lagen om Forststyrelsen. Bestämmelser om ändringssökande ingår i 13, 13 a och 13 b §. Ändring i beslut som Forststyrelsen fattar med stöd av t.ex. naturvårdslagen får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i naturvårdslagen. Kvoter kan fastställas områdesvis för de tillstånd eller beslut enligt 4 § i terrängtrafiklagen, 5 § i lagen om fiske och 6 § i jaktlagen som gäller användning av ett område i Forststyrelsens besittning för det ändamål som avses i dessa lagar. Ändring i tillstånd eller beslut som gäller dessa får sökas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen.

20 §. Delegationer. Det föreslås att i 1 mom. föreskrivs om regionala delegationer som är verksamma i anslutning till Forststyrelsen. Bestämmelsen motsvarar i sak till största delen 20 § i den gällande lagen om Forststyrelsen. Ordalydelsen preciseras så till vida att delegationerna ska finnas landskaps- eller områdesvis medan de nu finns läns- eller områdesvis.

Avsikten är att delegationerna ska kvarstå som samarbetsorgan mellan lokalbefolkningen och Forststyrelsen särskilt i östra och norra Finland. Syftet med bestämmelsen är att främja den möjlighet som nämns i 20 § 2 mom. i grundlagen för var och en att påverka beslut i frågor som gäller den egna livsmil-

jön. De delegationer som avses i 1 mom. ska bl.a. ge yttranden och ta initiativ i frågor som ansluter sig till Forststyrelsens verksamhet beträffande det egna verksamhetsområdet. För närvarande finns det tre delegationer i olika landskap, dvs. en i Lappland, en i Norra Österbotten och Kajanaland samt en i Norra Karelen.

Inom samernas hembygdsområde finns sammanlagt över tre miljoner hektar land- och vattenareal, dvs. en tiondel av Finlands hela yta. Över 90 procent av denna är i Forststyrelsens besittning. Det finns stora skillnader mellan kommunerna inom samernas hembygdsområden när det gäller naturförhållandena och näringsstrukturen. När användningen av statens land- och vattenområden planeras är det viktigt att beakta olika intressen tillräckligt samt att trygga lokala aktörers deltagande i beredningen av ärendena. Därför är det motiverat att det tillsätts en delegation för varje kommun inom samernas hembygdsområde. Kommunvisa delegationer ska tillsättas för kommunerna Enontekis, Enare, Utsjoki och Sodankylä. Bestämmelser om de kommunvisa delegationer som tillsätts inom samernas hembygdsområde föreslås i 2 mom. Delegationernas uppgift är att handlägga ärenden som gäller en hållbar användning och skötsel av statens land- och vattenområden och de naturresurser som hör till dem.

I den gällande lagen om Forststyrelsen finns ingen bestämmelse om kommunvisa delegationer inom samernas hembygdsområde. Enligt 14 a § i lagen om fiske tillsätter närings-, trafik- och miljöcentralen en delegation med uppgift att behandla fiskerihushållningsfrågor i anknytning till statens fiskevatten i Enontekis, Enare och Utsjoki. För varje kommun tillsätts en delegation för tre år i sänder och deras uppgift är att ge utlåtanden, göra framställningar och ta initiativ samt utföra övriga uppgifter som har anförtratts dem. Forststyrelsen ska begära utlåtande av delegationerna om hur fisket ska ordnas och om de principer som ska iakttas när fisketillstånd beviljas. Man får inte utan särskilda skäl avvika från utlåtandena. De delegationer som tillsätts enligt lagen om fiske har företrädare för sametinget, Forststyrelsen, fiskeområdena, kommunen samt yrkesfiskarna. Regeringens proposition med förslag till

ny fiskelag (RP 192/2014 rd) som behandlas av riksdagen innehåller inte motsvarande bestämmelser om kommunvisa delegationer, utan de ärenden som gäller nyttjande av statens fiskerätt inom samernas hembygdsområde avses att behandlas i de kommunvisa delegationer som föreslås att stiftas i lagstiftningen som berör Forststyrelsen, i vilka man skulle behandla även andra ärenden med anknytning till skötsel och nyttjande av naturresurser på statens mark.

Avsikten är att de nya kommunvisa delegationer som tillsätts med stöd av lagen om Forststyrelsen ska verka som rådgivande organ i ärenden som gäller t.ex. skogsbruk, avverkningsplaner, försäljning, köp, byte och utarrendering av mark, naturresursplaner och ordningsstadgor för statens strövområden, planering av snöskoterleder och snöskotertrafik, avgiftsbelagda tillstånd till terrängtrafik, jakt och fiske samt andra fiskehushållningsfrågor i anknytning till statens fiskevatten.

Det är viktigt att sametinget, skolternas byastämman och de berörda kommunerna är företrädare i delegationerna. Dessutom är det ändamålsenligt att utse yrkesfiskare och andra personer som företräder aktörer med kännedom om lokalförhållandena till delegationerna. I Övre Lappland finns det till skillnad från övriga landet rikligt med bl.a. innehavare av särskilda förmåner.

Planeringen av skötseln och nyttjandet av nationalparker och ödemarksområden sker även i fortsättningen enligt naturvårds- och ödemarkslagen och i de samarbetsorgan som tillsätts särskilt för dem. I 16 a § föreskrivs om sametingets och skolternas byastämmas samarbete med Forststyrelsen.

Närmare bestämmelser om delegationernas uppgifter, sammansättning, mandat och tillsättande samt om arvoden och betalning av ersättningar för deras ordförande och medlemmar utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 Ikraftträdade

Konventionen träder för Finlands del i kraft tolv månader efter den dag då Finlands ratifikation har registrerats hos Internationella arbetsbyråns generaldirektör. Avsikten är att

lagen om sättande i kraft av konventionen ska träda i kraft vid en tidpunkt som bestäms genom förordning samtidigt som konventionen träder i kraft för Finlands del. Ändringen av lagen om Forststyrelsen avses träda i kraft ungefär tre månader efter det att lagen har antagits och blivit stadfäst.

4 Behovet av riksdagens samtycke samt behandlingsordning

4.1 Behovet av riksdagens samtycke

Enligt 94 § 1 mom. i grundlagen godkänner riksdagen bl.a. fördrag och andra internationella förpliktelser som innehåller sådana bestämmelser som hör till området för lagstiftningen. Enligt grundlagsutskottet täcker riksdagens befogenhet att godkänna internationella förpliktelser alla materiella bestämmelser om internationella förpliktelser som hör till området för lagstiftningen.

En bestämmelse i ett fördrag eller en annan internationell förpliktelse anses höra till området för lagstiftningen, om 1) den gäller utövande eller begränsning av någon grundläggande fri- eller rättighet som är skyddad i grundlagen, 2) den i övrigt gäller grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, 3) den sak som bestämmelsen gäller enligt grundlagen ska regleras i lag, 4) det finns lagbestämmelser om den sak som lagen gäller eller 5) det enligt rådande uppfattning i Finland ska lagstiftas om saken. Detta är fallet oavsett om bestämmelsen strider mot eller överensstämmer med en lagbestämmelse i Finland (GrUU 11/2000 rd, GrUU 12/2000 rd och GrUU 45/2000 rd).

Konventionen är en människorättskonvention som berör ursprungsfolk och stamfolk och som redan på grund av sin natur innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen.

Konventionen innehåller flera bestämmelser om samernas kollektiva rättigheter och rättigheter som kan återföras på individuella rättigheter samt om statens skyldighet att trygga dem. Bestämmelserna gäller utövande av grundläggande fri- och rättigheter enligt 17 § 3 mom. i grundlagen samt grunder för individens rättigheter och skyldigheter. Sådana bestämmelser ingår i artiklarna 2–4, ar-

tikel 6.1 b och 6.1 c, artikel 7.1, artikel 8.2 och 8.3, artiklarna 11 och 12, artikel 14, artiklarna 15 och 16, artikel 17.3, artiklarna 18–21, artikel 24, artikel 25.1, artikel 26, artikel 27.2, artikel 27.3 samt artikel 28. Bestämmelserna hör således till området för lagstiftningen.

I grundrättigheterna ingår samernas kollektiva rätt till sitt språk och sin kultur. Enligt 121 § 4 mom. i grundlagen har samerna inom sitt hembygdsområde språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag. I 9 § i sametingslagen föreskrivs om myndigheternas skyldighet att förhandla med sametinget om olika frågor. I konventionen finns flera bestämmelser som stärker skyddet för samernas kultur om skyldighet att samråda med samerna eller höra dem (artikel 6.1 a och 6.2, artikel 15.2, artikel 17.2, artikel 22.3, artikel 27.3 och artikel 28.1) och att inhämta deras samtycke (artikel 4.2 och artikel 16.2) samt om samernas deltagande i beslutsfattandet (artikel 2.1, artikel 5 c, artikel 7, artikel 15.1, artikel 20.1, artikel 22.2 och 22.3, artikel 23.1, artikel 25.2, artikel 27.1 och 27.2 samt artikel 33.2). Nämnade bestämmelser hör till området för lagstiftningen.

I artikel 8.1 i konventionen bestäms om hänsyn till ursprungsfolks sedvänjor eller sedvanerätt vid tillämpningen av nationella lagar och föreskrifter, i artikel 9.2 om myndigheters och domstolars skyldighet att beakta folkens sedvänjor i fråga om bestraffning, i artikel 10 om hänsyn till folkens ekonomiska, sociala och kulturella särdrag när medlemmar av dessa folk ådöms i allmän lagstiftning stadgat straff, och i artikel 17.1 om respekt för förfaranden som har etablerats av hävd hos ursprungsfolk och stamfolk för överflyttning av markrättigheter mellan medlemmarna. Ovannämnda bestämmelser gäller saker som det i Finland föreskrivs om genom lag.

I artikel 1 i konventionen bestäms om konventionens tillämpning och tolkning och i artikel 13.2 om innehållet i ett uttryck i artiklarna 15 och 16. Om uttryck som definieras i konventionen eller bestämmelser om konventionens tillämpning berör frågor som hör till området för lagstiftningen påverkar de indirekt innehållet i och tillämpningen av dessa materiella bestämmelser som hör till området

för lagstiftningen och därmed hör de också själva till området för lagstiftningen (GrUU 6/2001 rd och GrUU 24/2001 rd). Bestämmelserna i artikel 1 och artikel 13.2 i konventionen hör således till området för lagstiftningen.

Grundlagsutskottet brukar utgå från att riksdagen genom sitt explicita beslut ger sitt samtycke till sådana reservationer, uttalanden och förklaringar gällande avtalsbestämmelser som hör till området för lagstiftningen vilka påverkar innehållet i en för Finland bindande internationell förpliktelse eller förpliktelsens omfattning i relation till själva konventionerna (GrUU 19/2010 rd, GrUU 2/2008 rd, GrUU 16/2005 rd).

Enligt artikel 34 i konventionen ska arten och omfattningen av de åtgärder som ska vidtas för att ge verkan åt konventionen bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden. Genom den föreslagna förklaringen förtydligas hur konventionen och särskilt artikel 14 ska tillämpas och verkställas i Finland i samförstånd med sametinget. Därför behövs riksdagens samtycke till förklaringen.

4.2 Behandlingsordning

Konventionen innehåller inga bestämmelser som berör grundlagen på det sätt som avses i 94 § 2 mom. eller 95 § 2 mom. i grundlagen. Enligt regeringens uppfattning kan konventionen godkännas med enkel majoritet och förslaget till ikraftträdandelag kan godkännas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan och i enlighet med 94 § i grundlagen föreslås att

riksdagen godkänner konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder, vilken ingicks i Genève den 27 juni 1989 och

att riksdagen godkänner att det avges en förklaring, som ingår i propositionen, som grund för verkställandet av konventionen och särskilt bestämmelserna i artikel 14.

Eftersom konventionen innehåller bestämmelser som hör till området för lagstiftningen föreläggs riksdagen samtidigt följande lagförslag:

*Lagförslag***1.****Lag****om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder**

I enlighet med riksdagens beslut *föreskrivs*:

1 §

De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i den i Genève den 27 juni 1989 ingångna konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande stater gäller som lag sådana Finland har förbundit sig till dem.

2 §

Om sättande i kraft av de övriga bestämmelserna i konventionen och om ikraftträdandet av denna lag bestäms genom förordning av statsrådet.

2.

Lag**om ändring av lagen om Forststyrelsen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Forststyrelsen (1378/2004) 20 § och
fogas till lagen nya 16 a och 16 b § som följer:

16 a §

Planering inom samernas hembygdsområde

Vid beredningen av skötseln och användningen av statens land- och vattenområden inom samernas hembygdsområde ska Forststyrelsen i samarbete med sametinget och, inom skoltområdet, med skolternas byastämman utreda planernas konsekvenser för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, och överväga vilka åtgärder som behövs för att minska och förebygga eventuella olägenheter.

16 b §

Förbud mot försämring

Forststyrelsens planer och projekt för statens land- och vattenområden som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det ska utarbetas och genomföras så att de inte väsentligt försämrar samernas möjligheter att som urfolk utöva sina rättigheter att idka sina traditionella samnäringar eller annars bevara och utveckla sitt språk och sin kultur eller skolternas levnadsförhållanden eller deras möjligheter att idka nämnda näringar inom skoltområdet.

Sametinget och skolternas byastämman har rätt att söka ändring i Forststyrelsens förvaltningsbeslut på den grunden att det står i strid med förbudet mot försämring.

20 §

Delegationer

Till hjälp för det beslutsfattande som gäller användningen av statens områden i Forststyrelsens besittning kan det för beaktande av lokalbefolkningen och för främjande av samordningen av funktionerna finnas delegationer landskaps- eller områdesvis.

Inom samernas hembygdsområde tillsätts kommunvisa delegationer med uppgift att handlägga ärenden som gäller en hållbar användning och skötsel av statens land- och vattenområden och de naturresurser som hör till dem.

Närmare bestämmelser om delegationernas uppgifter, sammansättning, mandat, tillsättande och om arvoden som betalas till ordföranden och medlemmarna i en delegation samt om kostnadsersättningar utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 27 november 2014

Statsministerns ställföreträdare, finansminister

ANTTI RINNE

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

*Konventionstext***Konvention (nr 169) om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder**

Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens,

som har sammankallats till Genève av styrelsen för internationella arbetsbyrån och samlats där den 7 juni 1989 till sitt 76:e möte, beaktar de internationella normerna i 1957 års konvention och rekommendation om skydd för och integration av infödda och andra i stammar levande folkgrupper,

erinrar om bestämmelserna i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt i de talrika internationella instrumenten om förhindrande av diskriminering,

anser att den utveckling som ägt rum inom folkrätten sedan 1957, liksom i fråga om ursprungsfolkens och stamfolkens situation i alla områden av världen, har gjort det lämpligt att anta nya internationella normer i ämnet med syfte att undanröja de tidigare normernas inriktning mot assimilation,

erkänner dessa folks strävanden att få utöva kontroll över sina egna institutioner, sin egen livsstil och ekonomiska utveckling och att vidmakthålla och utveckla sin identitet, sitt språk och sin religion inom ramen för de stater där de bor,

konstaterar att dessa folk i många delar av världen inte kan åtnjuta sina grundläggande mänskliga rättigheter i samma utsträckning som den övriga befolkningen i de stater där de bor, och att deras lagar, värden, sedvänjor och perspektiv ofta har urholkats,

fäster uppmärksamhet vid ursprungsfolkens och stamfolkens speciella bidrag till mänsklighetens kulturella mångfald och sociala och ekologiska harmoni samt till internationellt samarbete och förståelse,

konstaterar att följande bestämmelser har utarbetats i samarbete med såväl Förenta nationerna, FNs livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO), FNs organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) och Världshälsoorganisationen (WHO) som Inter-

La Conférence générale de l'Organisation internationale du Travail,

Convoquée à Genève par le Conseil d'administration du Bureau international du Travail, et s'y étant réunie le 7 juin 1989, en sa 76e session;

Notant les normes internationales énoncées dans la convention et la recommandation relatives aux populations autochtones et tribales, 1957;

Rappelant les termes de la Déclaration universelle des droits de l'homme, du Pacte international relatif aux droits économiques, sociaux et culturels, du Pacte international relatif aux droits civils et politiques, et des nombreux instruments internationaux concernant la prévention de la discrimination;

Considérant que, étant donné l'évolution du droit international depuis 1957 et l'évolution qui est intervenue dans la situation des peuples indigènes et tribaux dans toutes les régions du monde, il y a lieu d'adopter de nouvelles normes internationales sur la question en vue de supprimer l'orientation des normes antérieures, qui visaient à l'assimilation;

Prenant acte de l'aspiration des peuples en question à avoir le contrôle de leurs institutions, de leurs modes de vie et de leur développement économique propres et à conserver et développer leur identité, leur langue et leur religion dans le cadre des Etats où ils vivent;

Notant que, dans de nombreuses parties du monde, ces peuples ne peuvent jouir des droits fondamentaux de l'homme au même degré que le reste de la population des Etats où ils vivent et que leurs lois, valeurs, coutumes et perspectives ont souvent subi une érosion;

Appelant l'attention sur la contribution particulière des peuples indigènes et tribaux à la diversité culturelle et à l'harmonie sociale et écologique de l'humanité ainsi qu'à la coopération et à la compréhension internationales;

Notant que les dispositions ci-après ont été établies avec la collaboration des Nations Unies, de l'Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture, de l'Or-

amerikanska indianinstitutet, på vederbörlig nivå och inom deras respektive områden, samt att avsikten är att fortsätta detta samarbete för att främja och trygga tillämpningen av dessa bestämmelser,

har beslutat att anta vissa förslag angående partiell revidering av 1957 års konvention (nr 107) om skydd för och integration av infödda och andra i stammar levande folkgrupper i självstyrande länder, en fråga som utgör den fjärde punkten på mötets dagordning,

har fastställt att dessa förslag skall ta formen av en internationell konvention, som reviderar 1957 års konvention om skydd för och integration av infödda och andra i stammar levande folkgrupper, och

antar denna den tjugosjunde dagen i juni månad nittonhundraåttionio följande konvention, som kan kallas 1989 års konvention om ursprungsfolk och stamfolk.

organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture et de l'Organisation mondiale de la santé ainsi que de l'Institut indigéniste interaméricain, aux niveaux appropriés et pour leurs domaines respectifs, et que l'on se propose de poursuivre cette coopération en vue de promouvoir et d'assurer leur application;

Après avoir décidé d'adopter diverses propositions concernant la révision partielle de la convention (no. 107) relative aux populations aborigènes et tribales, 1957, question qui constitue le quatrième point à l'ordre du jour de la session;

Après avoir décidé que ces propositions prendraient la forme d'une convention internationale révisant la convention relative aux populations aborigènes et tribales, 1957,

adopte, ce vingt-septième jour de juin mil neuf cent quatre-vingt-neuf, la convention ci-après, qui sera dénommée Convention relative aux peuples indigènes et tribaux, 1989.

DEL I.

Artikel 1

Allmänna principer

1. Denna konvention tillämpas på

a) stamfolk i självstyrande länder, vilkas sociala, kulturella och ekonomiska förhållanden skiljer dem från andra grupper av den nationella gemenskapen och vilkas ställning helt eller delvis regleras genom deras egna sedvänjor eller traditioner eller genom särskild lagstiftning,

b) folk i självstyrande länder, vilka betraktas som ursprungsfolk på grund av att de härstammar från folkgrupper som bodde i landet eller i ett geografiskt område som landet tillhör, vid tiden för erövring eller kolonisation eller fastställande av nuvarande statsgränser och vilka, oavsett rättslig ställning, har behållit en del eller alla sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner.

2. Identifiering av sig själv som ursprungsfolk eller stamfolk skall anses som ett grund-

PARTIE I.

Article 1

POLITIQUE GÉNÉRALE

1. La présente convention s'applique:

(a) aux peuples tribaux dans les pays indépendants qui se distinguent des autres secteurs de la communauté nationale par leurs conditions sociales, culturelles et économiques et qui sont régis totalement ou partiellement par des coutumes ou des traditions qui leur sont propres ou par une législation spéciale;

(b) aux peuples dans les pays indépendants qui sont considérés comme indigènes du fait qu'ils descendent des populations qui habitaient le pays, ou une région géographique à laquelle appartient le pays, à l'époque de la conquête ou de la colonisation ou de l'établissement des frontières actuelles de l'Etat, et qui, quel que soit leur statut juridique, conservent leurs institutions sociales, économiques, culturelles et politiques propres ou certaines d'entre elles.

2. Le sentiment d'appartenance indigène ou tribale doit être considéré comme un critère

läggande kriterium för att fastställa de grupper på vilka bestämmelserna i denna konvention tillämpas.

3. Användningen av uttrycket ”folk” i denna konvention skall inte tolkas så att det ger upphov till rättigheter som kan vara förknippade med begreppet ”folk” i folkrätten.

fondamental pour déterminer les groupes auxquels s'appliquent les dispositions de la présente convention.

3. L'emploi du terme peuples dans la présente convention ne peut en aucune manière être interprété comme ayant des implications de quelque nature que ce soit quant aux droits qui peuvent s'attacher à ce terme en vertu du droit international.

Artikel 2

1. Regeringarna skall ha ansvaret för att, under medverkan av berörda folk, utveckla samordnade och systematiska program i syfte att skydda dessa folks rättigheter och garantera respekt för deras integritet.

2. Dessa program skall innefatta åtgärder för att

a) säkerställa att medlemmar av dessa folk på jämlika villkor åtnjuter de rättigheter och möjligheter som enligt den nationella lagstiftningen tillkommer andra medlemmar av befolkningen,

b) främja det fulla förverkligandet av dessa folks sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter med hänsyn till deras sociala och kulturella identitet, deras sedvänjor och traditioner samt institutioner,

c) bistå medlemmar av berörda folk med att undanröja socioekonomiska klyftor som kan finnas mellan medlemmar av ursprungsfolk och andra medlemmar av den nationella gemenskapen, på ett sätt som är förenligt med deras strävanden och levnadssätt.

Article 2

1. Il incombe aux gouvernements, avec la participation des peuples intéressés, de développer une action coordonnée et systématique en vue de protéger les droits de ces peuples et de garantir le respect de leur intégrité.

2. Cette action doit comprendre des mesures visant à:

(a) assurer que les membres desdits peuples bénéficient, sur un pied d'égalité, des droits et possibilités que la législation nationale accorde aux autres membres de la population;

(b) promouvoir la pleine réalisation des droits sociaux, économiques et culturels de ces peuples, dans le respect de leur identité sociale et culturelle, de leurs coutumes et traditions et de leurs institutions;

(c) aider les membres desdits peuples à éliminer les écarts socio-économiques qui peuvent exister entre des membres indigènes et d'autres membres de la communauté nationale, d'une manière compatible avec leurs aspirations et leur mode de vie.

Artikel 3

1. Ursprungsfolk och stamfolk skall till fullo åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter utan hinder eller diskriminering. Konventionens bestämmelser skall utan diskriminering tillämpas på såväl manliga som kvinnliga medlemmar av dessa folk.

2. Ingen form av våld eller tvång får användas som strider mot de berörda folkens mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, innefattande rättigheter enligt denna konvention.

Article 3

1. Les peuples indigènes et tribaux doivent jouir pleinement des droits de l'homme et des libertés fondamentales, sans entrave ni discrimination. Les dispositions de cette convention doivent être appliquées sans discrimination aux femmes et aux hommes de ces peuples.

2. Aucune forme de force ou de coercition ne doit être utilisée en violation des droits de l'homme et des libertés fondamentales des peuples intéressés, y compris des droits prévus par la présente convention.

Artikel 4

1. Särskilda åtgärder skall vidtas då så befinnes lämpligt för att skydda de berörda folkens individer, institutioner, egendom, arbete, kultur och miljö.

2. Sådana särskilda åtgärder får inte stå i strid med de berörda folkens fritt uttryckta önskningar.

3. Åtnjutandet utan diskriminering av de allmänna medborgerliga rättigheterna, får inte på något sätt inskränkas genom sådana särskilda åtgärder.

Artikel 5

Vid tillämpningen av bestämmelserna i denna konvention skall

a) dessa folks sociala, kulturella, religiösa och andliga värden och bruk erkännas och skyddas och vederbörlig hänsyn tas till arten av de problem som möter dem både som grupper och som individer,

b) integriteten för dessa folks värden, bruk och institutioner respekteras,

c) åtgärder vidtas under medverkan av och i samarbete med de berörda folken, som syftar till att mildra de svårigheter som uppstår för dessa folk, när de möter nya levnads- och arbetsvillkor.

Artikel 6

1. Vid tillämpningen av bestämmelserna i denna konvention skall regeringarna

a) samråda med berörda folk genom lämpliga förfaranden och särskilt genom deras representativa institutioner, närhelst lagstiftnings- eller administrativa åtgärder som direkt kan påverka dem övervägs,

b) skapa möjligheter genom vilka dessa folk fritt kan delta, åtminstone i samma utsträckning som andra grupper av befolkningen och på alla nivåer av beslutsfattandet, i valda institutioner och administrativa och andra organ ansvariga för åtgärder och pro-

Article 4

1. Des mesures spéciales doivent être adoptées, en tant que de besoin, en vue de sauvegarder les personnes, les institutions, les biens, le travail, la culture et l'environnement des peuples intéressés.

2. Ces mesures spéciales ne doivent pas être contraires aux désirs librement exprimés des peuples intéressés.

3. Lesdites mesures ne doivent porter aucune atteinte à la jouissance, sans discrimination, de la généralité des droits qui s'attachent à la qualité de citoyen.

Article 5

En appliquant les dispositions de la présente convention, il faudra:

(a) reconnaître et protéger les valeurs et les pratiques sociales, culturelles, religieuses et spirituelles de ces peuples et prendre dûment en considération la nature des problèmes qui se posent à eux, en tant que groupes comme en tant qu'individus;

(b) respecter l'intégrité des valeurs, des pratiques et des institutions desdits peuples;

(c) adopter, avec la participation et la coopération des peuples affectés, des mesures tendant à aplanir les difficultés que ceux-ci éprouvent à faire face à de nouvelles conditions de vie et de travail.

Article 6

1. En appliquant les dispositions de la présente convention, les gouvernements doivent:

(a) consulter les peuples intéressés, par des procédures appropriées, et en particulier à travers leurs institutions représentatives, chaque fois que l'on envisage des mesures législatives ou administratives susceptibles de les toucher directement;

(b) mettre en place les moyens par lesquels lesdits peuples peuvent, à égalité au moins avec les autres secteurs de la population, participer librement et à tous les niveaux à la prise de décisions dans les institutions élec-

gram som berör dem,

c) skapa möjligheter för en utveckling till fullo av dessa folks egna institutioner och initiativ och, där så är lämpligt, tillhandahålla de resurser som är nödvändiga för detta ändamål.

2. Samråd enligt denna konvention skall ske förtroendefullt och i en efter omständigheterna lämplig form i syfte att uppnå överenskommelse eller samtycke till föreslagna åtgärder.

Artikel 7

1. Berörda folk skall ha rätt att besluta om sina egna prioriteringar vad gäller utvecklingsprocessen i den mån denna påverkar deras liv, tro, institutioner och andliga välfärd samt den mark som de bebor eller på annat sätt nyttjar och rätt att utöva kontroll, så långt det är möjligt, över sin egen ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Dessutom skall de medverka vid utarbetandet, genomförandet och utvärderingen av nationella och regionala utvecklingsplaner och -program som direkt kan påverka dem.

2. Förbättring av de berörda folkens levnads- och arbetsförhållanden och av deras hälso- och utbildningsnivå skall, med deras medverkan och samarbete, ges prioritet i planer för den allmänna ekonomiska utvecklingen inom de områden som de bebor. Särskilda projekt för utveckling av ifrågavarande områden skall även utformas på sådant sätt att sådan förbättring främjas.

3. Regeringarna skall säkerställa att, närhelst det är lämpligt, studier genomförs i samarbete med berörda folk för att uppskatta planerade utvecklingsåtgärders sociala, andliga, kulturella och miljömässiga följder för dem. Resultatet av dessa studier skall anses som grundläggande kriterier för genomförandet av sådana åtgärder.

tives et les organismes administratifs et autres qui sont responsables des politiques et des programmes qui les concernent;

(c) mettre en place les moyens permettant de développer pleinement les institutions et initiatives propres à ces peuples et, s'il y a lieu, leur fournir les ressources nécessaires à cette fin.

2. Les consultations effectuées en application de la présente convention doivent être menées de bonne foi et sous une forme appropriée aux circonstances, en vue de parvenir à un accord ou d'obtenir un consentement au sujet des mesures envisagées.

Article 7

1. Les peuples intéressés doivent avoir le droit de décider de leurs propres priorités en ce qui concerne le processus du développement, dans la mesure où celui-ci a une incidence sur leur vie, leurs croyances, leurs institutions et leur bien-être spirituel et les terres qu'ils occupent ou utilisent d'une autre manière, et d'exercer autant que possible un contrôle sur leur développement économique, social et culturel propre. En outre, lesdits peuples doivent participer à l'élaboration, à la mise en oeuvre et à l'évaluation des plans et programmes de développement national et régional susceptibles de les toucher directement.

2. L'amélioration des conditions de vie et de travail des peuples intéressés et de leur niveau de santé et d'éducation, avec leur participation et leur coopération, doit être prioritaire dans les plans de développement économique d'ensemble des régions qu'ils habitent. Les projets particuliers de développement de ces régions doivent également être conçus de manière à promouvoir une telle amélioration.

3. Les gouvernements doivent faire en sorte que, s'il y a lieu, des études soient effectuées en coopération avec les peuples intéressés, afin d'évaluer l'incidence sociale, spirituelle, culturelle et sur l'environnement que les activités de développement prévues pourraient avoir sur eux. Les résultats de ces études doivent être considérés comme un critère fondamental pour la mise en oeuvre de ces acti-

4. Regeringarna skall, i samarbete med berörda folk, vidta åtgärder för att skydda och bevara miljön i de områden som de bebor. Article 7

vités.

4. Les gouvernements doivent prendre des mesures, en coopération avec les peuples intéressés, pour protéger et préserver l'environnement dans les territoires qu'ils habitent.

Artikel 8

1. Vid tillämpningen av nationella lagar och föreskrifter på berörda folk skall vederbörlig hänsyn tas till deras sedvänjor eller sedvane rätt.

2. Dessa folk skall ha rätt att behålla sina egna sedvänjor och institutioner, där dessa inte är oförenliga med grundläggande rättigheter enligt det nationella rättssystemet och med internationellt erkända mänskliga rättigheter. Förfaranden skall fastställas vid behov för att lösa konflikter som kan uppstå vid tillämpningen av denna princip.

3. Tillämpningen av punkterna 1 och 2 i denna artikel skall inte hindra medlemmar av dessa folk från att utöva de rättigheter som tillerkänns alla medborgare och åta sig motsvarande skyldigheter.

Artikel 9

1. I den mån det är förenligt med det nationella rättssystemet och internationellt erkända mänskliga rättigheter skall de metoder som traditionellt tillämpas av berörda folk för beivrande av brott, som begåtts av deras medlemmar, respekteras.

2. Dessa folks sedvänjor i fråga om bestraffning skall beaktas av myndigheter och domstolar som handlägger sådana ärenden och mål.

Artikel 10

1. När medlemmar av dessa folk ådöms i allmän lagstiftning stadgat straff, skall hänsyn tas till deras ekonomiska, sociala och kulturella särdrag.

Article 8

1. En appliquant la législation nationale aux peuples intéressés, il doit être dûment tenu compte de leurs coutumes ou de leur droit coutumier.

2. Les peuples intéressés doivent avoir le droit de conserver leurs coutumes et institutions dès lors qu'elles ne sont pas incompatibles avec les droits fondamentaux définis par le système juridique national et avec les droits de l'homme reconnus au niveau international. Des procédures doivent être établies, en tant que de besoin, pour résoudre les conflits éventuellement soulevés par l'application de ce principe.

3. L'application des paragraphes 1 et 2 du présent article ne doit pas empêcher les membres desdits peuples d'exercer les droits reconnus à tous les citoyens et d'assumer les obligations correspondantes.

Article 9

1. Dans la mesure où cela est compatible avec le système juridique national et avec les droits de l'homme reconnus au niveau international, les méthodes auxquelles les peuples intéressés ont recours à titre coutumier pour réprimer les délits commis par leurs membres doivent être respectées.

2. Les autorités et les tribunaux appelés à statuer en matière pénale doivent tenir compte des coutumes de ces peuples dans ce domaine.

Article 10

1. Lorsque des sanctions pénales prévues par la législation générale sont infligées à des membres des peuples intéressés, il doit être tenu compte de leurs caractéristiques économiques, sociales et culturelles.

2. Företråde skall ges andra straffmetoder än fängelsestraff.

2. La préférence doit être donnée à des formes de sanction autres que l'emprisonnement.

Artikel 11

Article 11

Det skall i lag vara förbjudet och straffbart att ålägga medlemmar av berörda folk obligatoriska personliga tjänster i någon form, vare sig avlönade eller oavlönade, utom i de fall som föreskrivs i lag för medborgare.

La prestation obligatoire de services personnels, rétribués ou non, imposée sous quelque forme que ce soit aux membres des peuples intéressés, doit être interdite sous peine de sanctions légales, sauf dans les cas prévus par la loi pour tous les citoyens.

Artikel 12

Article 12

Berörda folk skall åtnjuta skydd mot kränkning av sina rättigheter och skall kunna vidta lagliga åtgärder, antingen individuellt eller genom sina representativa organ, för att effektivt skydda dessa rättigheter. Åtgärder skall vidtas i syfte att säkerställa att medlemmar av dessa folk kan förstå och göra sig förstådda i rättsliga förfaranden, om nödvändigt genom tolk eller på annat effektivt sätt.

Les peuples intéressés doivent bénéficier d'une protection contre la violation de leurs droits et pouvoir engager une procédure légale, individuellement ou par l'intermédiaire de leurs organes représentatifs, pour assurer le respect effectif de ces droits. Des mesures doivent être prises pour faire en sorte que, dans toute procédure légale, les membres de ces peuples puissent comprendre et se faire comprendre, au besoin grâce à un interprète ou par d'autres moyens efficaces.

DEL II.

PARTIE II.

Mark

TERRES

Artikel 13

Article 13

1. Vid tillämpningen av bestämmelserna i denna del av konventionen skall regeringarna respektera den speciella betydelse som de berörda folkens förhållande till mark eller områden, eller båda i tillämpliga fall, som de bebor eller nyttjar på annat sätt, har för deras kultur och andliga värden och särskilt de kollektiva aspekterna av detta förhållande.

1. En appliquant les dispositions de cette partie de la convention, les gouvernements doivent respecter l'importance spéciale que revêt pour la culture et les valeurs spirituelles des peuples intéressés la relation qu'ils entretiennent avec les terres ou territoires, ou avec les deux, selon le cas, qu'ils occupent ou utilisent d'une autre manière, et en particulier des aspects collectifs de cette relation.

2. Användningen av uttrycket ”mark” i artiklarna 15 och 16 skall innefatta begreppet områden, vilket täcker den totala miljön i de områden som berörda folk bebor eller nyttjar på annat sätt.

2. L'utilisation du terme terres dans les articles 15 et 16 comprend le concept de territoires, qui recouvre la totalité de l'environnement des régions que les peuples intéressés occupent ou qu'ils utilisent d'une autre manière.

Artikel 14

1. De berörda folkens äganderätt och besittningsrätt till den mark som de traditionellt bebor skall erkännas. Därutöver skall åtgärder vidtas i lämpliga fall för att skydda de berörda folkens rätt att nyttja mark som inte uteslutas av dem, men till vilken de traditionellt haft tillträde för sin utkomst och traditionella verksamhet. Särskild uppmärksamhet skall fästas vid nomadfolkens och de kringflyttande jordbrukarnas situation i detta hänseende.

2. Regeringarna skall vidta nödvändiga åtgärder för att identifiera den mark som de berörda folken traditionellt bebor och för att garantera effektivt skydd för deras äganderätt och besittningsrätt.

3. Lämpliga förfaranden skall införas inom det nationella rättssystemet för att ta ställning till anspråk på mark från berörda folk.

Artikel 15

1. De berörda folkens rätt till naturtillgångar, som hör till deras mark, skall särskilt skyddas. Dessa rättigheter innefattar rätten för dessa folk att delta i användningen, förvaltningen och bevarandet av sådana tillgångar.

2. I de fall då staten behåller äganderätten till mineral- eller underjordiska tillgångar eller rättigheter till andra tillgångar som hör till mark, skall regeringarna fastställa eller upprätthålla förfaranden för samråd med ifrågasvarande folk, i syfte att ta reda på om och i vilken utsträckning deras intressen skulle skadas, innan de påbörjar eller lämnar tillstånd till program för utforskning eller exploatering av sådana tillgångar som hör till dessa folks mark. Berörda folk skall där det är möjligt få del av vinsten från sådan verksamhet och erhålla skälig ersättning för eventuella skador till följd av sådan verksamhet.

Article 14

1. Les droits de propriété et de possession sur les terres qu'ils occupent traditionnellement doivent être reconnus aux peuples intéressés. En outre, des mesures doivent être prises dans les cas appropriés pour sauvegarder le droit des peuples intéressés d'utiliser les terres non exclusivement occupées par eux, mais auxquelles ils ont traditionnellement accès pour leurs activités traditionnelles et de subsistance. Une attention particulière doit être portée à cet égard à la situation des peuples nomades et des agriculteurs itinérants.

2. Les gouvernements doivent en tant que de besoin prendre des mesures pour identifier les terres que les peuples intéressés occupent traditionnellement et pour garantir la protection effective de leurs droits de propriété et de possession.

3. Des procédures adéquates doivent être instituées dans le cadre du système juridique national en vue de trancher les revendications relatives à des terres émanant des peuples intéressés.

Article 15

1. Les droits des peuples intéressés sur les ressources naturelles dont sont dotées leurs terres doivent être spécialement sauvegardés. Ces droits comprennent celui, pour ces peuples, de participer à l'utilisation, à la gestion et à la conservation de ces ressources.

2. Dans les cas où l'Etat conserve la propriété des minéraux ou des ressources du sous-sol ou des droits à d'autres ressources dont sont dotées les terres, les gouvernements doivent établir ou maintenir des procédures pour consulter les peuples intéressés dans le but de déterminer si et dans quelle mesure les intérêts de ces peuples sont menacés avant d'entreprendre ou d'autoriser tout programme de prospection ou d'exploitation des ressources dont sont dotées leurs terres. Les peuples intéressés doivent, chaque fois que c'est possible, participer aux avantages découlant de ces activités et doivent recevoir une indemnisation équitable pour tout dommage.

qu'ils pourraient subir en raison de telles activités.

Artikel 16

1. Med förbehåll för följande punkter i denna artikel skall berörda folk inte förflyttas från den mark som de bebodde.

2. När förflyttning av dessa folk anses nödvändig som en undantagsåtgärd, får förflyttningen ske först sedan de informerats och har gett sitt fria medgivande. Om deras medgivande inte går att få, får förflyttningen ske endast enligt i den nationella lagstiftningen fastställda förfaranden, innefattande offentliga utredningar om så är lämpligt, där berörda folk har möjlighet till reell representation.

3. Närhelst det är möjligt skall dessa folk ha rätt att återvända till sin hävdvunna mark så snart som skälen för förflyttning ej längre finns.

4. När sådant återvändande inte är möjligt, skall dessa folk, såsom fastställts genom överenskommelse eller, i avsaknad av sådan överenskommelse, genom lämpliga förfaranden, i alla möjliga fall tilldelas mark, som till sin beskaffenhet och rättsliga status är minst likvärdig med den mark som de tidigare bebodde och som är ägnad att tillgodose deras nuvarande behov och deras framtida utveckling. I de fall då berörda folk föredrar att få ersättning kontant eller in natura, skall de erhålla sådan ersättning under vederbörliga garantier.

5. Personer som förflyttas på detta sätt skall erhålla full ersättning för varje uppkommen förlust eller skada.

Artikel 17

1. Förfaranden som har etablerats av hävd hos berörda folk för överflyttning av markrättigheter mellan medlemmar av dessa folk skall respekteras.

2. Berörda folk skall konsulteras vid prövning av deras befogenhet att överlåta sin mark

Article 16

1. Sous réserve des paragraphes suivants du présent article, les peuples intéressés ne doivent pas être déplacés des terres qu'ils occupent.

2. Lorsque le déplacement et la réinstallation desdits peuples sont jugés nécessaires à titre exceptionnel, ils ne doivent avoir lieu qu'avec leur consentement, donné librement et en toute connaissance de cause. Lorsque ce consentement ne peut être obtenu, ils ne doivent avoir lieu qu'à l'issue de procédures appropriées établies par la législation nationale et comprenant, s'il y a lieu, des enquêtes publiques où les peuples intéressés aient la possibilité d'être représentés de façon efficace.

3. Chaque fois que possible, ces peuples doivent avoir le droit de retourner sur leurs terres traditionnelles, dès que les raisons qui ont motivé leur déplacement et leur réinstallation cessent d'exister.

4. Dans le cas où un tel retour n'est pas possible, ainsi que déterminé par un accord ou, en l'absence d'un tel accord, au moyen de procédures appropriées, ces peuples doivent recevoir, dans toute la mesure possible, des terres de qualité et de statut juridique au moins égaux à ceux des terres qu'ils occupaient antérieurement et leur permettant de subvenir à leurs besoins du moment et d'assurer leur développement futur. Lorsque les peuples intéressés expriment une préférence pour une indemnisation en espèces ou en nature, ils doivent être ainsi indemnisés, sous réserve des garanties appropriées.

5. Les personnes ainsi déplacées et réinstallées doivent être entièrement indemnisées de toute perte ou de tout dommage subi par elles de ce fait.

Article 17

1. Les modes de transmission des droits sur la terre entre leurs membres établis par les peuples intéressés doivent être respectés.

2. Les peuples intéressés doivent être consultés lorsque l'on examine leur capacité d'a-

eller på annat sätt överföra sina rättigheter till personer utanför den egna gemenskapen.

3. Personer som inte tillhör dessa folk skall hindras från att dra nytta av deras sedvänjor eller bristande insikt om lagstiftningen hos deras medlemmar i syfte att tillförsäkra sig äganderätt, besittningsrätt eller nyttjanderätt till mark som tillhör dem.

Artikel 18

Lämpliga straff skall fastställas i lag för obehörigt intrång på eller nyttjande av berörda folks mark, och regeringarna skall vidta åtgärder för att förhindra sådana överträdelser.

Artikel 19

Nationella jordbruksprogram skall tillförsäkra berörda folk en behandling som är likvärdig med den som tillkommer andra grupper av befolkningen med avseende på

a) tillhandahållandet av ytterligare mark för dessa folk när det område som de förfogar över inte räcker till för att försäkra dem med för ett normalt liv erforderliga förnödenheter eller är otillräckligt vid en eventuell ökning av deras antal.

b) tillhandahållandet av de medel som erfordras för att främja förbättring av den mark som dessa folk redan äger.

DEL III.

Sysselsättning och anställningsvillkor

Artikel 20

1. Regeringarna skall inom ramen för nationella lagar och föreskrifter och i samarbete med berörda folk vidta särskilda åtgärder för att säkerställa ett effektivt skydd med avseende på sysselsättning och anställningsvillkor för arbetstagare, som tillhör dessa folk, i den mån de inte åtnjuter effektivt skydd genom den lagstiftning som gäller för arbetstagare i

liéner leurs terres ou de transmettre d'une autre manière leurs droits sur ces terres en dehors de leur communauté.

3. Les personnes qui n'appartiennent pas à ces peuples doivent être empêchées de se prévaloir des coutumes desdits peuples ou de l'ignorance de leurs membres à l'égard de la loi en vue d'obtenir la propriété, la possession ou la jouissance de terres leur appartenant.

Article 18

La loi doit prévoir des sanctions adéquates pour toute entrée non autorisée sur les terres des peuples intéressés, ou toute utilisation non autorisée de ces terres, et les gouvernements doivent prendre des mesures pour empêcher ces infractions.

Article 19

Les programmes agraires nationaux doivent garantir aux peuples intéressés des conditions équivalentes à celles dont bénéficient les autres secteurs de la population en ce qui concerne:

(a) l'octroi de terres supplémentaires quand les terres dont lesdits peuples disposent sont insuffisantes pour leur assurer les éléments d'une existence normale, ou pour faire face à leur éventuel accroissement numérique;

(b) l'octroi des moyens nécessaires à la mise en valeur des terres que ces peuples possèdent déjà.

PARTIE III.

RECRUTEMENT ET CONDITIONS D'EMPLOI

Article 20

1. Les gouvernements doivent, dans le cadre de la législation nationale et en coopération avec les peuples intéressés, prendre des mesures spéciales pour assurer aux travailleurs appartenant à ces peuples une protection efficace en ce qui concerne le recrutement et les conditions d'emploi, dans la mesure où ils ne sont pas efficacement protégés

allmänhet.

2. Regeringarna skall göra allt som står i deras förmåga för att hindra varje diskriminering av arbetstagare, som tillhör berörda folk, i förhållande till andra arbetstagare, särskilt i fråga om

- a) tillträde till arbete, innefattande kvalificerat arbete, samt åtgärder för befordran,
- b) lika lön för arbete av lika värde,
- c) sjukvård och socialhjälp, arbetarskydd, samtliga socialförsäkringsförmåner och andra arbetsrelaterade förmåner samt bostäder,
- d) föreningsrätt och frihet till all lagenlig fackföreningsverksamhet samt rätt att sluta kollektivavtal med arbetsgivare eller arbetsgivarorganisationer.

3. De åtgärder som vidtas skall innefatta åtgärder för att säkerställa att

a) arbetstagare som tillhör berörda folk, bl.a. säsongarbetare, tillfällighetsarbetare och migrerande arbetare inom jordbruk och annan verksamhet, liksom de som är anställda av företag som förmedlar eller hyr ut arbetskraft, åtnjuter det skydd som enligt nationell lag och praxis kommer andra sådana arbetstagare inom samma sektorer till del och att de får fullständig information om sina rättigheter enligt arbetslagstiftningen och om vilka möjligheter som står till buds för dem,

b) arbetstagare som tillhör dessa folk inte utsätts för arbetsförhållanden som äventyrar deras hälsa, i synnerhet genom exponering för bekämpningsmedel eller andra giftiga ämnen,

c) arbetstagare som tillhör dessa folk inte utsätts för tvångsrekryteringssystem, innefattande tvångsarbete och andra former av arbete för återbetalning av skuld,

d) manliga och kvinnliga arbetstagare som tillhör dessa folk åtnjuter lika möjligheter och lika behandling i arbetet samt skydd mot sexuella trakasserier.

par la législation applicable aux travailleurs en général.

2. Les gouvernements doivent faire tout ce qui est en leur pouvoir pour éviter toute discrimination entre les travailleurs appartenant aux peuples intéressés et les autres travailleurs, notamment en ce qui concerne:

- (a) l'accès à l'emploi, y compris aux emplois qualifiés, ainsi que les mesures de promotion et d'avancement;
- (b) la rémunération égale pour un travail de valeur égale;
- (c) l'assistance médicale et sociale, la sécurité et la santé au travail, toutes les prestations de sécurité sociale et tous autres avantages découlant de l'emploi, ainsi que le logement;

(d) le droit d'association, le droit de se livrer librement à toutes activités syndicales non contraires à la loi et le droit de conclure des conventions collectives avec des employeurs ou avec des organisations d'employeurs.

3. Les mesures prises doivent notamment viser à ce que:

(a) les travailleurs appartenant aux peuples intéressés, y compris les travailleurs saisonniers, occasionnels et migrants employés dans l'agriculture ou dans d'autres activités, de même que ceux employés par des pourvoyeurs de main-d'oeuvre, jouissent de la protection accordée par la législation et la pratique nationales aux autres travailleurs de ces catégories dans les mêmes secteurs, et qu'ils soient pleinement informés de leurs droits en vertu de la législation du travail et des moyens de recours auxquels ils peuvent avoir accès;

(b) les travailleurs appartenant à ces peuples ne soient pas soumis à des conditions de travail qui mettent en danger leur santé, en particulier en raison d'une exposition à des pesticides ou à d'autres substances toxiques;

(c) les travailleurs appartenant à ces peuples ne soient pas soumis à des systèmes de recrutement coercitifs, y compris la servitude pour dette sous toutes ses formes;

(d) les travailleurs appartenant à ces peuples jouissent de l'égalité de chances et de traitement entre hommes et femmes dans l'emploi et d'une protection contre le harcèlement sexuel.

4. Särskild uppmärksamhet skall ägnas upp- rättandet av lämplig yrkesinspektion inom områden där arbetstagare som tillhör berörda folk utför lönearbete, i syfte att säkerställa efterlevnaden av bestämmelserna i denna del av konventionen.

4. Une attention particulière doit être portée à la création de services adéquats d'inspection du travail dans les régions où des travailleurs appartenant aux peuples intéressés exercent des activités salariées, de façon à assurer le respect des dispositions de la présente partie de la convention.

DEL IV.

Yrkesutbildning, hantverk och lands- bygdsindustri

Artikel 21

Medlemmar av berörda folk skall åtnjuta minst samma möjligheter som andra medbor- gare i fråga om åtgärder för yrkesutbildning.

Artikel 22

1. Åtgärder skall vidtas för att främja frivil- ligt deltagande av medlemmar av berörda folk i yrkesutbildningsprogram med allmän tillämpning.

2. När befintliga program för yrkesutbild- ning med allmän tillämpning inte tillgodoser de berörda folkens särskilda behov, skall re- geringarna, under medverkan av dessa folk, garantera att särskilda utbildningsprogram och utbildningsmöjligheter tillhandahålls.

3. De särskilda yrkesutbildningsprogram- men skall grundas på de berörda folkens eko- nomiska förhållanden, sociala och kulturella villkor samt praktiska behov. Undersökningar som utförs i detta sammanhang skall ske i samarbete med dessa folk, vilka skall konsul- teras angående programmens organisation och genomförande. Där så är möjligt skall dessa folk successivt åta sig genomförandet av sådana särskilda yrkesutbildningsprogram, om de beslutar detta.

PARTIE IV.

FORMATION PROFESSIONNELLE, ARTISANAT ET INDUSTRIES RURA- LES

Article 21

Les membres des peuples intéressés doi- vent pouvoir bénéficier de moyens de forma- tion professionnelle au moins égaux à ceux accordés aux autres citoyens.

Article 22

1. Des mesures doivent être prises pour promouvoir la participation volontaire des membres des peuples intéressés aux pro- grammes de formation professionnelle d'ap- plication générale.

2. Lorsque les programmes de formation professionnelle d'application générale existants ne répondent pas aux besoins propres des peuples intéressés, les gouvernements doivent, avec la participation de ceux-ci, faire en sorte que des programmes et des moyens spéciaux de formation soient mis à leur disposition.

3. Les programmes spéciaux de formation doivent se fonder sur le milieu économique, la situation sociale et culturelle et les besoins concrets des peuples intéressés. Toute étude en ce domaine doit être réalisée en coopéra- tion avec ces peuples, qui doivent être con- sultés au sujet de l'organisation et du fonc- tionnement de ces programmes. Lorsque c'est possible, ces peuples doivent assumer pro- gressivement la responsabilité de l'organisa- tion et du fonctionnement de ces programmes spéciaux de formation, s'ils en décident ainsi.

Artikel 23

1. Hantverk, landsbygdsindustri och gemenskapsbaserad tillverkning och självushållning samt de berörda folkens traditionella verksamheter, t.ex. jakt, fiske, fångst och insamlande, skall erkännas såsom viktiga faktorer för bevarandet av deras kulturer och för deras ekonomiska självständighet och utveckling. Regeringarna skall, under medverkan av dessa folk och närhelst det är lämpligt, säkerställa att sådana verksamheter stärks och främjas.

2. På begäran av berörda folk skall lämpligt tekniskt och finansiellt bistånd tillhandahållas, där så är möjligt, med beaktande av dessa folks traditionella teknik och kulturella särdrag, liksom betydelsen av en varaktig och rättvis utveckling.

DEL V.

Social trygghet och hälso- och sjukvård

Artikel 24

System för social trygghet skall successivt utsträckas till att omfatta berörda folk och tillämpas utan diskriminering mot dem.

Artikel 25

1. Regeringarna skall säkerställa att tillfredsställande hälso- och sjukvård finns tillgänglig för berörda folk eller ge dem resurser som tillåter dem att utforma och tillhandahålla sådana tjänster under eget ansvar och egen kontroll, så att de kan åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa i såväl fysiskt som i psykiskt avseende.

2. Hälso- och sjukvården skall i den utsträckning som det är möjligt vara knuten till den lokala gemenskapen. Den skall planeras och administreras i samarbete med berörda folk varvid hänsyn tas såväl till deras ekonomiska, geografiska, sociala och kulturella förhållanden som till deras traditionella före-

Article 23

1. L'artisanat, les industries rurales et communautaires, les activités relevant de l'économie de subsistance et les activités traditionnelles des peuples intéressés, telles que la chasse, la pêche, la chasse à la trappe et la cueillette, doivent être reconnus en tant que facteurs importants du maintien de leur culture ainsi que de leur autosuffisance et de leur développement économiques. Les gouvernements doivent, avec la participation de ces peuples, et, s'il y a lieu, faire en sorte que ces activités soient renforcées et promues.

2. A la demande des peuples intéressés, il doit leur être fourni, lorsque c'est possible, une aide technique et financière appropriée qui tienne compte des techniques traditionnelles et des caractéristiques culturelles de ces peuples ainsi que de l'importance d'un développement durable et équitable.

PARTIE V.

SÉCURITÉ SOCIALE ET SANTÉ

Article 24

Les régimes de sécurité sociale doivent être progressivement étendus aux peuples intéressés et être appliqués sans discrimination à leur encontre.

Article 25

1. Les gouvernements doivent faire en sorte que des services de santé adéquats soient mis à la disposition des peuples intéressés ou doivent leur donner les moyens leur permettant d'organiser et de dispenser de tels services sous leur responsabilité et leur contrôle propres, de manière à ce qu'ils puissent jouir du plus haut niveau possible de santé physique et mentale.

2. Les services de santé doivent être autant que possible organisés au niveau communautaire. Ces services doivent être planifiés et administrés en coopération avec les peuples intéressés et tenir compte de leurs conditions économiques, géographiques, sociales et culturelles, ainsi que de leurs méthodes de soins

byggande vård, läkekonst och mediciner.

3. Hälsovårdssystemet skall ge företräde åt utbildning och anställning av hälsovårdspersonal från den lokala gemenskapen och inriktas mot primärhälsovård samtidigt som stark anknytning bibehålls till andra nivåer av hälso- och sjukvården.

4. Tillhandahållandet av sådan hälso- och sjukvård skall samordnas med andra åtgärder i landet på det sociala, ekonomiska och kulturella området.

préventifs, pratiques de guérison et remèdes traditionnels.

3. Le système de soins de santé doit accorder la préférence à la formation et à l'emploi de personnel de santé des communautés locales et se concentrer sur les soins de santé primaires, tout en restant en rapport étroit avec les autres niveaux de services de santé.

4. La prestation de tels services de santé doit être coordonnée avec les autres mesures sociales, économiques et culturelles prises dans le pays.

DEL VI.

Utbildning och kommunikation

Artikel 26

Åtgärder skall vidtas för att säkerställa att medlemmar av berörda folk har möjlighet att få utbildning på alla nivåer på minst samma villkor som landets befolkning i övrigt.

Artikel 27

1. Utbildningsprogram och undervisning för berörda folk skall utvecklas och genomföras i samarbete med dessa för att möta deras särskilda behov och skall omfatta deras historia, kunskaper och teknik, värdesystem och övriga sociala, ekonomiska och kulturella strävanden.

2. Den behöriga myndigheten skall säkerställa utbildning för medlemmar av dessa folk och deras medverkan vid utformningen och genomförandet av utbildningsprogram i syfte att gradvis överföra ansvaret för handläggningen av sådana program till dessa folk, om så är lämpligt.

3. Regeringarna skall dessutom erkänna dessa folks rätt att upprätta sina egna utbildningsinstitutioner och – anordningar, under förutsättning att sådana institutioner motsvarar de minimistandardkrav som fastställts av den behöriga myndigheten i samråd med dessa folk. Lämpliga resurser skall tillhandahållas.

PARTIE VI.

EDUCATION ET MOYENS DE COMMUNICATION

Article 26

Des mesures doivent être prises pour assurer aux membres des peuples intéressés la possibilité d'acquérir une éducation à tous les niveaux au moins sur un pied d'égalité avec le reste de la communauté nationale.

Article 27

1. Les programmes et les services d'éducation pour les peuples intéressés doivent être développés et mis en oeuvre en coopération avec ceux-ci pour répondre à leurs besoins particuliers et doivent couvrir leur histoire, leurs connaissances et leurs techniques, leurs systèmes de valeurs et leurs autres aspirations sociales, économiques et culturelles.

2. L'autorité compétente doit faire en sorte que la formation des membres des peuples intéressés et leur participation à la formulation et à l'exécution des programmes d'éducation soient assurées afin que la responsabilité de la conduite desdits programmes puisse être progressivement transférée à ces peuples s'il y a lieu.

3. De plus, les gouvernements doivent reconnaître le droit de ces peuples de créer leurs propres institutions et moyens d'éducation, à condition que ces institutions répondent aux normes minimales établies par l'autorité compétente en consultation avec ces peuples. Des ressources appropriées doivent être allouées.

las för detta ändamål.

ivent leur être fournies à cette fin.

Artikel 28

Article 28

1. Barn som tillhör berörda folk skall, där så är praktiskt möjligt, få lära sig läsa och skriva på sitt eget språk eller på det språk som oftast används av den grupp som de tillhör. När detta inte är praktiskt möjligt, skall de behöriga myndigheterna företa samråd med dessa folk i syfte att vidta åtgärder för att uppnå detta mål.

1. Lorsque cela est réalisable, un enseignement doit être donné aux enfants des peuples intéressés pour leur apprendre à lire et à écrire dans leur propre langue indigène ou dans la langue qui est le plus communément utilisée par le groupe auquel ils appartiennent. Lorsque cela n'est pas réalisable, les autorités compétentes doivent entreprendre des consultations avec ces peuples en vue de l'adoption de mesures permettant d'atteindre cet objectif.

2. Lämpliga åtgärder skall vidtas för att säkerställa att dessa folk har möjlighet att uppnå goda kunskaper i det nationella språket eller i något av landets officiella språk.

2. Des mesures adéquates doivent être prises pour assurer que ces peuples aient la possibilité d'atteindre la maîtrise de la langue nationale ou de l'une des langues officielles du pays.

3. Åtgärder skall vidtas för att bevara och främja utvecklingen och användningen av de berörda folkens egna språk.

3. Des dispositions doivent être prises pour sauvegarder les langues indigènes des peuples intéressés et en promouvoir le développement et la pratique.

Artikel 29

Article 29

Att meddela allmänna kunskaper och färdigheter som kommer att hjälpa barn tillhörande berörda folk att till fullo och på lika villkor delta i såväl den egna som den nationella gemenskapen skall vara ett undervisningsmål för dessa folk.

L'éducation doit viser à donner aux enfants des peuples intéressés des connaissances générales et des aptitudes qui les aident à participer pleinement et sur un pied d'égalité à la vie de leur propre communauté ainsi qu'à celle de la communauté nationale.

Artikel 30

Article 30

1. Regeringarna skall vidta åtgärder anpassade till de berörda folkens traditioner och kulturer för att upplysa dem om deras rättigheter och skyldigheter, särskilt i fråga om arbete, ekonomiska möjligheter, utbildnings- och hälsofrågor, social välfärd samt deras rättigheter enligt denna konvention.

1. Les gouvernements doivent prendre des mesures adaptées aux traditions et aux cultures des peuples intéressés, en vue de leur faire connaître leurs droits et obligations, notamment en ce qui concerne le travail, les possibilités économiques, les questions d'éducation et de santé, les services sociaux et les droits résultant de la présente convention.

2. Om nödvändigt skall detta ske med hjälp av skriftliga översättningar och genom utnyttjande av masskommunikationsmedel på dessa folks språk.

2. A cette fin, on aura recours, si nécessaire, à des traductions écrites et à l'utilisation des moyens de communication de masse dans les langues desdits peuples.

Artikel 31

Åtgärder i utbildande syfte skall vidtas inom alla områden av den nationella gemenskapen, och särskilt bland dem som står i den mest omedelbara kontakten med berörda folk, i syfte att undanröja eventuella fördomar gentemot dessa folk. Ansträngningar skall därför göras för att säkerställa att läroböcker i historia och annat undervisningsmaterial ger en rättvis, exakt och informativ beskrivning av dessa folks samhällen och kulturer.

DEL VII.

Kontakter och samarbete över gränserna

Artikel 32

Regeringarna skall vidta lämpliga åtgärder, bl.a. genom internationella överenskommelser, för att underlätta kontakter och samarbete över gränserna mellan ursprungsfolk och stamfolk, innefattande åtgärder på det ekonomiska, sociala, kulturella och andliga området samt på miljöområdet

DEL VIII.

Administration

Artikel 33

1. Den statliga myndighet som ansvarar för de frågor som behandlas i denna konvention skall säkerställa att det finns organ eller andra lämpliga mekanismer för att administrera de program, som påverkar berörda folk och skall se till att de förfogar över nödvändiga medel för att kunna fullgöra de uppgifter som pålagts dem.

2. Dessa program skall innefatta

a) planering, samordning, verkställande och utvärdering, i samarbete med berörda folk, av de åtgärder som föreskrivs i denna konvention,

Article 31

Des mesures de caractère éducatif doivent être prises dans tous les secteurs de la communauté nationale, et particulièrement dans ceux qui sont le plus directement en contact avec les peuples intéressés, afin d'éliminer les préjugés qu'ils pourraient nourrir à l'égard de ces peuples. A cette fin, des efforts doivent être faits pour assurer que les livres d'histoire et autres matériels pédagogiques fournissent une description équitable, exacte et documentée des sociétés et cultures des peuples intéressés.

PARTIE VII.

CONTACTS ET COOPÉRATION À TRAVERS LES FRONTIÈRES

Article 32

Les gouvernements doivent prendre les mesures appropriées, y compris au moyen d'accords internationaux, pour faciliter les contacts et la coopération entre les peuples indigènes et tribaux à travers les frontières, y compris dans les domaines économique, social, culturel, spirituel et de l'environnement.

PARTIE VIII.

ADMINISTRATION

Article 33

1. L'autorité gouvernementale responsable des questions faisant l'objet de la présente convention doit s'assurer que des institutions ou autres mécanismes appropriés existent pour administrer les programmes affectant les peuples intéressés et qu'ils disposent des moyens nécessaires à l'accomplissement de leurs fonctions.

2. Ces programmes doivent inclure:

(a) la planification, la coordination, la mise en oeuvre et l'évaluation, en coopération avec les peuples intéressés, des mesures prévues par la présente convention;

b) framläggande av förslag om lagstiftnings- och andra åtgärder inför de behöriga myndigheterna och övervakning av tillämpningen av de åtgärder som vidtas, i samarbete med berörda folk.

(b) la soumission aux autorités compétentes de propositions de mesures législatives et autres et le contrôle de l'application de ces mesures, en coopération avec les peuples intéressés.

DEL IX.

PARTIE IX.

Allmänna bestämmelser**DISPOSITIONS GÉNÉRALES**

Artikel 34

Article 34

Arten och omfattningen av de åtgärder som skall vidtas för att ge verkan åt denna konvention skall bestämmas på ett flexibelt sätt med hänsyn till varje lands speciella förhållanden.

La nature et la portée des mesures à prendre pour donner effet à la présente convention doivent être déterminées avec souplesse, compte tenu des conditions particulières à chaque pays.

Artikel 35

Article 35

Tillämpningen av bestämmelserna i denna konvention skall inte inkräkta på de berörda folkens rättigheter och förmåner enligt andra konventioner och rekommendationer, internationella instrument, fördrag eller nationella lagar, domar, praxis eller överenskommelser.

L'application des dispositions de la présente convention ne doit pas porter atteinte aux droits et aux avantages garantis aux peuples intéressés en vertu d'autres conventions et recommandations, d'instruments internationaux, de traités, ou de lois, sentences, coutumes ou accords nationaux.

DEL X.

PARTIE X.

Slutbestämmelser**DISPOSITIONS FINALES**

Artikel 36

Article 36

Genom denna konvention revideras 1957 års konvention om skydd för och integration av infödda och andra i stammar levande folkgrupper i självstyrande länder.

La présente convention révisé la convention relative aux populations autochtones et tribales, 1957.

Artikel 37

Article 37

Ratifikationsinstrument avseende denna konvention skall sändas till internationella arbetsbyråns generaldirektör för registrering.

Les ratifications formelles de la présente convention seront communiquées au Directeur général du Bureau international du Travail et par lui enregistrées.

Artikel 38

1. Denna konvention skall vara bindande endast för de medlemmar av internationella arbetsorganisationen vilkas ratifikationer har registrerats hos generaldirektören.

2. Den träder i kraft tolv månader efter den dag då ratifikationer från två medlemmar har registrerats hos generaldirektören.

3. Därefter träder denna konvention i kraft för varje medlem tolv månader efter den dag då dess ratifikation har registrerats.

Artikel 39

1. En medlem som har ratificerat denna konvention kan säga upp den sedan tio år förflutit från den dag då konventionen först träder i kraft genom en skrivelse som sänds till internationella arbetsbyråns generaldirektör för registrering. Sådan uppsägning skall inte träda i kraft förrän ett år efter den dag då den har registrerats.

2. Varje medlem som har ratificerat denna konvention och som inte, inom det år som följer på utgången av den i föregående punkt nämnda tioårsperioden, utnyttjar sin rätt till uppsägning enligt denna artikel, är bunden under ytterligare en tioårsperiod och kan därefter, på de i denna artikel föreskrivna villkoren, säga upp denna konvention vid utgången av varje tioårsperiod.

Artikel 40

1. Internationella arbetsbyråns generaldirektör skall underrätta alla medlemmar av internationella arbetsorganisationen om registreringen av alla ratifikationer och uppsägningar som generaldirektören har tagit emot från organisationens medlemmar.

2. När generaldirektören underrättar organisationens medlemmar om registreringen av den andra ratifikationen i ordningen som han har tagit emot, skall han fästa medlemmarnas uppmärksamhet på den dag då konventionen träder i kraft.

Article 38

1. La présente convention ne liera que les Membres de l'Organisation internationale du Travail dont la ratification aura été enregistrée par le Directeur général.

2. Elle entrera en vigueur douze mois après que les ratifications de deux Membres auront été enregistrées par le Directeur général.

3. Par la suite, cette convention entrera en vigueur pour chaque Membre douze mois après la date où sa ratification aura été enregistrée.

Article 39

1. Tout Membre ayant ratifié la présente convention peut la dénoncer à l'expiration d'une période de dix années après la date de la mise en vigueur initiale de la convention, par un acte communiqué au Directeur général du Bureau international du Travail et par lui enregistré. La dénonciation ne prendra effet qu'une année après avoir été enregistrée.

2. Tout Membre ayant ratifié la présente convention qui, dans le délai d'une année après l'expiration de la période de dix années mentionnée au paragraphe précédent, ne fera pas usage de la faculté de dénonciation prévue par le présent article sera lié pour une nouvelle période de dix années et, par la suite, pourra dénoncer la présente convention à l'expiration de chaque période de dix années dans les conditions prévues au présent article.

Article 40

1. Le Directeur général du Bureau international du Travail notifiera à tous les Membres de l'Organisation internationale du Travail l'enregistrement de toutes les ratifications et dénonciations qui lui seront communiquées par les Membres de l'Organisation.

2. En notifiant aux Membres de l'Organisation l'enregistrement de la deuxième ratification qui lui aura été communiquée, le Directeur général appellera l'attention des Membres de l'Organisation sur la date à laquelle la présente convention entrera en vigueur.

Artikel 41

Internationella arbetsbyråns generaldirektör skall, för registrering enligt artikel 102 i Förenta nationernas stadga, lämna Förenta nationernas generalsekreterare fullständiga upplysningar om samtliga ratifikationer och uppsägningar som har registrerats hos honom enligt bestämmelserna i föregående artiklar.

Artikel 42

Vid de tidpunkter då internationella arbetsbyråns styrelse finner det nödvändigt, skall den avlämna rapport till den allmänna konferensen om denna konventions tillämpning och undersöka om det finns anledning att föra upp frågan om revidering av konventionen, helt eller delvis, på konferensens dagordning.

Artikel 43

1. Om konferensen antar en ny konvention varigenom denna konvention helt eller delvis revideras och den nya konventionen inte föreskriver annat, skall

a) en medlems ratifikation av den nya konventionen, utan hinder av bestämmelserna i artikel 39 ovan, anses medföra omedelbar uppsägning av denna konvention, om och när den nya konventionen har trätt i kraft,

b) från den dag då den nya konventionen träder i kraft denna konvention upphöra att vara öppen för ratifikation av medlemmarna.

2. Denna konvention skall likväl förbli gällande till form och innehåll för de medlemmar som har ratificerat den men inte har ratificerat den nya konventionen.

Artikel 44

Article 41

Le Directeur général du Bureau international du Travail communiquera au Secrétaire général des Nations Unies, aux fins d'enregistrement, conformément à l'article 102 de la Charte des Nations Unies, des renseignements complets au sujet de toutes ratifications et de tous actes de dénonciation qu'il aura enregistrés conformément aux articles précédents.

Article 42

Chaque fois qu'il le jugera nécessaire, le Conseil d'administration du Bureau international du Travail présentera à la Conférence générale un rapport sur l'application de la présente convention et examinera s'il y a lieu d'inscrire à l'ordre du jour de la Conférence la question de sa révision totale ou partielle.

Article 43

1. Au cas où la Conférence adopterait une nouvelle convention portant révision totale ou partielle de la présente convention, et à moins que la nouvelle convention ne dispose autrement:

(a) la ratification par un Membre de la nouvelle convention portant révision entraînerait de plein droit, nonobstant l'article 39 ci-dessus, dénonciation immédiate de la présente convention, sous réserve que la nouvelle convention portant révision soit entrée en vigueur;

(b) à partir de la date de l'entrée en vigueur de la nouvelle convention portant révision, la présente convention cesserait d'être ouverte à la ratification des Membres.

2. La présente convention demeurerait en tout cas en vigueur dans sa forme et teneur pour les Membres qui l'auraient ratifiée et qui ne ratifieraient pas la convention portant révision.

Article 44

De engelska och franska versionerna av denna konventionstext har lika giltighet. Les versions française et anglaise du texte de la présente convention font également foi.

F
ö
r
k
l
a
r
Förklarings-text
i

Finlands regering och sametinget i Finland, som

*beaktar den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, konventionen om barnets rättigheter och den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, vilka ingåtts inom För-
enta nationerna, samt konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, den reviderade Europeiska sociala stadgan, ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, vilka ingåtts inom Europarådet, och Wienkonventionen om traktaträtten,*

*beaktar även Förenta nationernas deklara-
tion om ursprungsfolkens rättigheter,*

konstaterar att samerna har egna kulturella, rättsliga och historiska uppfattningar om samernas hembygdsområdes utformning, nyttjande, områdets ägande och besittning,

konstaterar att Finlands regering förbinder sig att verkställa bestämmelserna och förpliktelserna i konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder,

har noterat följande samförstånd som grund för hur konventionen om ursprungsfolk och stamfolk och särskilt bestämmelserna i dess artikel 14 ska verkställas:

Samerna är Finlands enda ursprungsbe-
folkning. Samerna har ett eget språk, kultur, former av utövande av näringar, kulturella sedvänjor och traditioner. I Finland finns tre samiska språk och kulturformer; enare-, skolt- och nordsamiska språk- och kulturgrupperna.

Samerna har enligt Finlands grundlag inom samernas hembygdsområde språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag.

För skötseln av ärenden som hör till denna autonomi väljer samerna genom val som för-
rättas bland dem ett sameting, som företräder samerna i ärenden som hör till sametingets uppgifter i nationella och internationella sammanhang. Skolterna har sina egna representativa organ.

Om samernas hembygdsområde och skol-
tområdet, som ingår i hembygdsområdet, för-
reskrivs i lag.

Arealen av samernas hembygdsområde är cirka 35 000 kvadratkilometer, det vill säga över tio procent av hela Finlands yta. Ungefär nittio procent av samernas hembygdsområde utgörs av statens land- och vattenområden, varav största delen är naturskydds- och ödemarksområden som skyddats på olika sätt genom lagstiftning. Ungefär tio procent av land- och vattenområdena i hembygdsområdet ägs av enskilda.

Bosättningen i samernas hembygdsområde har av samhälleliga och geografiska orsaker under århundradenas lopp utvecklats så att samerna och den övriga befolkningen har bebott delvis samma områden och delvis utövat samma näringar. Samerna har traditionell kunskap som anknyter till de traditionella samenäringarna, samt egna kulturella sedvänjor och traditioner.

Finlands regering ingriper inte på grund av konventionen i ägande-, besittnings- eller nyttjanderätten till enskildas, samfällas skogars eller kommuners eller andra offentliga samfunds land- och vattenområden i samernas hembygdsområde. Land- och vattenområden i samernas hembygdsområde som ägs eller besitts av enskilda, samfällas skogar eller kommuner eller andra offentliga samfund överförs således inte från de nuvarande ägar-
na eller innehavarna genom att Finland för-
binder sig till konventionen. Samiska privat-
personers rätt att äga land är tryggad.

Finlands regering ingriper inte på grund av konventionen i allemansrätten eller andra av innehav oberoende nyttjanderättigheter i samernas hembygdsområde.

Finlands regering ingriper inte på grund av konventionen i ägande-, besittnings- eller nyttjanderätten till statens land- och vattenområden i samernas hembygdsområde och land- och vattenområden som staten äger eller besitter överförs alltså inte från staten, dock tryggas och utvecklas samernas rättigheter att använda dessa områden för att utöva, upprätthålla och främja samekulturen.

Finlands regering tryggar rätten för samerna att delta i och påverka planering och beslutsfattande som gäller användningen av statens land- och vattenområden i samernas hembygdsområde för att trygga och främja

samernas rättigheter som ursprungsfolk liksom att använda dessa områden för att utöva, upprätthålla och främja samekulturen samt att på dessa områden utöva samernas traditionella näringar, så som renskötsel, jakt och fiske. Finlands regering utvärderar i samförstånd med sametinget regelbundet åtgärderna för att verkställa konventionens bestämmelser och förpliktelser. Finlands regering fortsätter arbetet för att tillgodose samernas rättigheter som ursprungsfolk samt för att fullt verkställa konventionens bestämmelser och förpliktelser genom att utveckla lagstiftning och förvaltning i samförstånd med sametinget och verkställer i detta syfte bestämmelserna i konventionen i samförstånd med sametinget.

*Bilaga
Parallelltext*

2.

Lag

om ändring av lagen om Forststyrelsen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Forststyrelsen (1378/2004) 20 § och
fogas till lagen nya 16 a och 16 b § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

16 a §

Planering inom samernas hembygdsområde

Vid beredningen av skötseln och användningen av statens land- och vattenområden inom samernas hembygdsområde ska Forststyrelsen i samarbete med sametinget och, inom skoltområdet, med skolternas byastämman utreda planernas konsekvenser för samernas rätt som urfolk att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur, och överväga vilka åtgärder som behövs för att minska och förebygga eventuella olägenheter.

16 b §

Förbud mot försämring

Forststyrelsens planer och projekt för statens land- och vattenområden som genomförs inom samernas hembygdsområde eller vars verkningar utsträcker sig till det ska utarbetas och genomföras så att de inte väsentligt försämrar samernas möjligheter att som urfolk utöva sina rättigheter att idka sina traditionella näringar eller annars bevara och utveckla sitt språk och sin kultur eller skolternas levnadsförhållanden eller deras möjligheter att idka nämnda näringar inom skoltområdet.

Sametinget och skolternas byastämman har rätt att söka ändring i Forststyrelsens förvaltningsbeslut på den grunden att det står i strid med förbudet mot försämring.

20 §

Delegationer

Till hjälp för det beslutsfattande som gäller användningen av statens områden i Forststyrelsens besittning kan det för beaktande av lokalbefolkningen och för främjande av samordningen av funktionerna finnas delegationer läns- eller områdesvis.

Närmare bestämmelser om delegationernas uppgifter, sammansättning, mandat och tillsättande utfärdas genom förordning av statsrådet.

20 §

Delegationer

Till hjälp för det beslutsfattande som gäller användningen av statens områden i Forststyrelsens besittning kan det för beaktande av lokalbefolkningen och för främjande av samordningen av funktionerna finnas delegationer landskaps- eller områdesvis.

Inom samernas hembygdsområde tillsätts kommunvisa delegationer med uppgift att handlägga ärenden som gäller en hållbar användning och skötsel av statens land- och vattenområden och de naturresurser som hör till dem.

Närmare bestämmelser om delegationernas uppgifter, sammansättning, mandat, tillsättande och om arvoden som betalas till ordföranden och medlemmarna i en delegation samt om kostnadsersättningar utfärdas genom förordning av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Láhka**Meahciráddehusas addojuvvon lága rievdadeamis**

Riikkabeivviid mearrádusa mielde
rievdaduvvo Meahciráddehusas addojuvvon lága (1378/2004) 20 § ja lasihuvvojit láhkii
odda 16 a ja 16 b § čuovvovaččat:

16 a §

*Plánen, mii dáhpáhuvvá sámiid ruovttu-
guovllus*

Válmmaštaladettiin sámiid ruovttuguovllus stáhta eana- ja čáhceviidodagaid dikšuma ja geavaheami, Meahciráddehus galgá ovttasbarggus samedikkiin ja nuortalašguovllus nuortalaččaid giličoahkkimiin čielggadit plánain boahtti váikkuhusaid sámiid vuoigatvuhtii eamiálbmogin doalahit ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra sihke vihkkedallat vejolaš hehttehusaid geahpedeami ja eastadeami várás dárbbasuvvon doaibmajuid.

16 b §

Heajudangiielddus

Sámiid ruovttuguovllus leahkki dahje váikkuhusaid dáfus dohko olli, stáhta eana- ja čáhceviidodagain ollašuttot dárkkuhuvvon Meahciráddehusa plánaid ja fidnuid galgá ráhkadit ja ollašuttit nu, ahte dat eai dovdomassii heajut sámiid vejolašvuodaid geavahit sidjiide eamiálbmogin gulavaš vuoigatvuodaid bargat árbevirolaš sámeeláhusai-
guin dahje

muđui doalahit ja ovddidit giela ja kultuvrra dahje nuortalaččaid eallindiliid dahje sin vejolašvuodaid bargat namuhuvvon ealáhusai-
guin nuortalašguovllus.

Sámedikkis ja nuortalaččaid giličoahkkimis lea vuoigatvuhta ohcat nuppástusa Meahciráddehusa bargan hálddahusmearrádussii dainna vuodustusain, ahte mearrádus lea heajudangildosa vuostásaš.

20 §

Ráddádallangottit

Stáhta guovlluid, mat leat Meahciráddehusa hálddus, geavaheami guoski mearrádus-
bargama veahkin báikkálaš álbmoga sajádaga vuhtii váldima várás ja doaimmaid oktiiveiveheami ovddideami várás leat eanangodde-
dahje guovloguovdasaš ráddádallangottit.

Sámiid ruovttuguvlui ásahuvvojit giel-
guovdasaš ráddádallangottit, maid bargun lea giedahallat stáhta eana- ja čáhceviidodagaid sihke daidda gulavaš luondduriggodagaid suvdilis geavaheami ja dikšuma.

Ráddádallangottiid bargguin, čoahkkáibijus, doaibmajis, ásaheamis ja daid sága-
jodiheaddjiid ja lahtuid čoahkkibálkkáin sihke goluid buhttemis ásahuvvo dárkilabbot stáhtarádi ásaheamis.

*Dát lámka bohtá fápmui beaivve
mánus 20 .*

2.

Laahâ**Meccihaldättâsâst adelum laavâ rievâdmist**

Ovdâskode miärâdâs miel
rievâduvvoo Meccihaldättâsâst adelum laavâ (1378/2004) 20 § já lasettuvvvoo laahân uddâ
 16 a já 16 b § čuávvoonáál:

16 a §

Vuávám mii tábâhtuvá sâmikuávlust

Talle ko valmâštâl sâmikuávlust staatâ eennâm- já čäcikuávlui hoittám já kevttim Meccihaldättâs kalga oovtâstpargoost sâmitiggijn já nuorttâlâškuávlust nuorttâlâšâi sijdäčuákkimáin selvâttiđ vuávámijn šaddee vaikuttâsâid sâmmilij vuoigâdvuotân algâalmugin paijeentoollâđ já ovdedid jieijâs kielâ já kulttuur sehe kuorâttállâđ mahđulij hááitui keeppidmân já estimân tárbulijđ tooimâid.

16 b §

Hiäjusmittemkiälđu

Meccihaldättâs vuávámijđ já projektijđ, maid olâšuteh staatâ eennâm- já čäcikuávluin moh láá sâmikuávlust teikâ moh vaikuttâsâi peeleeest ulâtteh toos, kalgeh ráhtid já olâšuttid nuuvt, ete toh iä merhâšitteht hiäjusmit sâmmilij mahđulâšvuodâid kevttid sijnân algâalmugin kullee vuoigâdvuodâid hártutid ärbivuávâlijđ sâmi-ialättâsâid teikâ mudoi paijeentoollâđ já ovdedid jieijâs kielâ já kulttuur teikâ nuorttâlâšâi eellimtiilijđ teikâ sii mahđulâšvuodâid hártutid mainâšum ialättâsâid nuorttâlâškuávlust.

Sâmitiggeest já nuorttâlâšâi sijdäčuákkimist lii vuoigâdvuotâ uuccâđ nubâstus Meccihaldättâs toohâm haldättâhmiärâdâsân ton vuáđuld, ete miärâdâs lii hiäjusmittemkiälđu vuástâsâš.

20 §

Ráđádállâmkodeh

Meccihaldättâs haldâšem staatâ kuávlui kevttimân kyeskee miärâdâstoohâm išseen páihálii aalmug sajattuv vuotânvâldimân já tooimâi oohtânheiviitem oovdedmân láá [lääni- teikâ] kuávlukuáhtâsiih ráđádállâmkodeh.

Staatârâädi aasât sâmikuávlun kiellâkuáhtâsijđ ráđádállâmkuudijđ, moi pargon lii kiedâvuššâđ staatâ eennâm- já čäcikuávlui sehe tooid kullee luánduriggoduvâi killeel kevttim já hoittám.

Ráđádállâmkuudij pargoin, čuákânpiejamist, toimâpaajeest já aasâtmist asâtteh târhibeht staatârâädi asâttâssâin.

Taat laahâ šadde vuámân peeivi máánu 20 .